

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

בפני כבוד השופטת, סגנית הנשיא דיאנה סלע

פלונית

תובעת

נגד

נתבעים

1. פלונית (בתה של התובעת)
2. מנורה מבטחים חברה לביטוח בע"מ

פסק דין – נוסח לפרסום

1. לפני תביעה לפיצוי בגין נזקים שנגרמו לתובעת עקב תאונת דרכים בה הייתה מעורבת כנוסעת ברכב.

נתבעת 2, המבטחת (להלן: הנתבעת), הכירה בחבותה לתשלום פיצויים בגין התאונה עפ"י חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975, והמחלוקת שנותרה היא בסוגיית נזקיה של התובעת.

העובדות הצריכות לענייננו ואינן שנויות במחלוקת

2. ביום 14/1/11 נסעה התובעת, ילידת 26/3/53, ברכב שהיה נהוג ע"י בתה [...] (להלן גם: נתבעת 1), ונפגעה באורח קשה בתאונת דרכים שאירעה עת התנגש ברכבם רכב אחר מאחור, וגרם לפציעתם של כל הנוסעים ברכב (להלן: התאונה). התובעת, בת כ-58, נפצעה קשה ופונתה לביה"ח רמב"ם בחיפה, שם אובחנו אצלה בין היתר שברים בחוליות עמוד השדרה עם קרע של חוט השדרה, שיתוק וחוסר תחושה בגפיים. היא עברה טיפולים, כולל מספר ניתוחים, ובכלל זה ניתוח לקיבוע עמוד השדרה.

משהתייצב מצבה ביום 23/1/11, הועברה התובעת באמבולנס ל"בית לוינסטיין" (להלן: בית לוינסטיין), כשהיא משותקת ומרותקת למיטה ולכיסא גלגלים; התובעת נותרה באשפוז שיקומי וטופלה בבית לוינסטיין משך כ-6.5 חודשים, במסגרתו ניתנו לה טיפולים פיזיקליים, פארא-רפואיים שונים, וכן עזרה נפשית, נוכח מצבה קשה.

3. ביום 4/8/11, לאחר כ-6.7 חודשי אשפוז, שוחררה התובעת מבית לוינסטיין לביתה, כשהיא סובלת משיתוק מלא של הגפיים התחתונות וחולשה בגפיים העליונות, רתוקה לכיסא גלגלים, סיעודית, סובלת מחוסר שליטה על הסוגרים, זקוקה לצנתור מדי מספר שעות, ותלויה בעזרת הזולת בחלק משמעותי מפעולותיה ומצרכיה היומיומיים. התובעת סבלה וסובלת מתופעות נוירולוגיות נוספות, הנובעות משיתוק הגפיים, ובכלל זה כאבים חריפים ובלתי פוסקים באזור עמוד השדרה המתני, המלווים בתחושת צריבה, בחלקי גוף שונים,

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

שבגינם היא צריכה להחליף תנוחות בתכיפות רבה, ולעבור ממצב של ישיבה, למצב של שכיבה, מספר פעמים ביום.

4. התובעת נבדקה ביום 30/5/12 ע"י ד"ר אילנה פרבר ז"ל, מומחית רפואית בתחום השיקום, אשר נפטרה בטרם עת בשנת 15' (להלן: ד"ר פרבר ז"ל), במסגרת הסכמה בין באי כוח הצדדים, עוד בטרם הוגש כתב הגנה מטעם הנתבעות; זאת, בניסיון להגיע להסכמה בתיק זה ללא צורך לדון בו. ד"ר פרבר ז"ל, אשר נתנה חוות דעתה ביוני 12', קבעה את נכותה של התובעת בשיעור של 100%, פירטה את צרכיה הרבים, וכן סברה כי תוחלת חייה של התובעת תקוצר בשיעור אותו נקבה. יצוין כבר עתה כי כל חוות הדעת של המומחים האחרים, לרבות המומחים מטעם הצדדים בסוגיית צרכיה של התובעת, נסמכו על חוות דעתה זו.

5. דא עקא שהצדדים לא הגיעו להסכמות אודות הפיצוי המגיע לתובעת, ולבקשת הנתבעת מונה מומחה מטעם בית המשפט בתחום הפנימי, פרופ' מרדכי קרמר, מומחה לרפואה פנימית, מחלות ריאה וטיפול נמרץ נשימתי, מנהל המכון למחלות ריאה במרכז הרפואי רבין (להלן: **פרופ' קרמר**), אשר הגיש חוות דעת בעניינה של התובעת ביום 24/6/14, וחוות דעת משלימה מיום 24/11/14. פרופ' קרמר בדק את התובעת ביום 9/3/14, ובחוות דעתו התבסס על סיכומי אשפוזים מבית החולים רמב"ם לאחר התאונה וטיפול נמרץ כללי; סיכום אשפוז מחודש יולי 10' במחלקת א"ג; סיכום אשפוז מחודש דצמבר 10' במחלקת עיניים; בדיקת שינה מיום 5/5/10, לגביה ציין "RDI 118 קשה ביותר!!"; סיכום ביקור בחדר מיון מיום 14/9/65 בשל התקף אסתמטי; מסמכים ממרפאות קופות חולים מתאריכים שונים; מסמך רפואי על תפקודי ריאה מיום 24/4/14; וצילום חזה מיום 29/4/14.

6. **עיקרי חוות דעתו של פרופ' קרמר:**
"להלן פרטי המקרה:

מדובר בחולה בת 61 כיום, לא מעשנת, אשר סובלת מאסטמה אלרגית מאז גיל 23. היא טופלה במשאפים (סרטייד). בנוסף, סבלה מגויטר מולטינודולרי שבעטיו עברה כריתת בלוטת התריס ב-7/2010. בנוסף, סובלת מדום נשימה בדרגה קשה על רקע השמנת יתר, עם הפסקות נשימה מרובות בשינה (RDI 110), עברה ניתוח שריוול בקיבה ב-9/2011. בתאריך 14/1/11 עברה תאונת דרכים, במהלכה נפצעה בחוליות D8-9 ופיתחה פאראפלגיה, אושפזה בטיפול נמרץ. עקב חשד לחזה דם אוויר, הוחדר נקז מימין שניקז כ-200 מ"ל. עברה CT חזה שהראה המוטורקס גדול ופנמוטורקס זעיר. בהמשך הנקז הוצא, היא שוחררה לשיקום לאחר 11 ימים, ביום 23/1/11. בהמשך הייתה בבית לוינשטיין במשך 7 חודשים.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

תפקודי ריאה (24/4/14) - הפרעה חסימתית קלה. נפח שאיפתי 78% ועם מרחיבי סמפונות 88%. דיפוזיה תקינה.
צילום חזה (26/3/14) - תקין לגמרי."

בפרק הדיון ציין כדלהלן:

"מדובר בחולה אסתמטית לאחר תאונת דרכים, אשר סבלה מפנאו-המוטורקס (דם ואוויר חזה) וחבלה בעמוד השדרה עם פאראפליגיה. עברה ניקוז של הדם והאוויר. מבחינה ריאתית, החלימה כליל ללא כל נזק שאריתי או נכות ריאתית, פרט לזו שהייתה בטרם הניתוח עקב האסטמה.

נכותה מבחינה פנימית הינה כדלקמן:

אסטמה 20% ע"פ סעיף 6 ב'; השמנת יתר 20% ע"פ סעיף 14 א' (4); דום נשימה בשינה 20%; כריתת בלוטת התריס 0% או **בשקלול 48%.** **נכות זו נותרה כפי שהייתה לפני התאונה."**

7. עקב פטירתה המצערת של ד"ר פרבר ז"ל בנובמבר 15', ומשעמדה התובעת על זכותה לחקירה נגדית לגבי חוות הדעת בתחום השיקומי, ניתנה ביום 11/7/16 החלטה למינויו של פרופ' גבריאל זייליג, מומחה לרפואה פיזיקלית ושיקומית, ומנהל המחלקה לשיקום נוירולוגי במרכז הרפואי שיבא תל השומר, לצורך מתן חוות דעת בתחום השיקום בעניינה של התובעת (להלן: **פרופ' זייליג**).

פרופ' זייליג בדק את התובעת ביום 13/11/16 ומסר חוות דעת ביום 14/2/17. בעת כתיבת חוות הדעת, היו לפניו המסמכים הבאים: גיליון רפואי של התובעת מהמרכז הרפואי רמב"ם לשנים 11'-15', הכולל סיכומי אשפוז, ביקורי מרפאות, תוצאות בדיקות דימות ועוד; גיליון רפואי מבית לוינשטיין משנת 11'; סיכומי אשפוז וביקורי מרפאה מבית החולים "מאיר"; דו"חות ביקורי מרפאה מקופת החולים מכבי; חוות הדעת השיקומית מטעם ד"ר אילנה פרבר ז"ל, מתאריך 3/6/12, וחוות דעת רפואית מטעם פרופ' מרדכי קרמר, מתאריך 24/6/14. בהמשך, השלים את חוות דעתו בסוגיה של תוחלת החיים של התובעת ביום 18/4/18. (להלן: חוות הדעת של פרופ' זייליג וחוות הדעת המשלימה).

8. **עיקרי חוות דעתו של פרופ' זייליג:**

בפרק **תולדות המקרה** נכתב כדלהלן:

"מדובר באישה ילידת ישראל, שנת 53', כבת 62 במועד בדיקתי. בתאריך 14/1/11 נפגעה קשה מאד בתאונת דרכים. חולצה בשטח והועברה למיון רמב"ם, שם אובחנו שברים בעמ"ש גבי (T9) וכן פגיעה בחוט עם שיתוק גפיים תחתונות. בנוסף, נחבלה בחזה ופתחה חזה-דמי. נותחה לצורך הפחתת הלחץ מחוט השדרה וקיבוע עמוד השדרה מ-T7 עד T10.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

כמו כן, הוחדר נקז לחזה הימני לצורך ניקוז הדם. כעבור שבוע ימים הועברה למחלקה לשיקום שדרה בבית לוינסטיין. שהתה במחלקה זו כחצי שנה, במהלכה לא נצפה שיפור נוירולוגי משמעותי, אך כן השיגה עצמאות חלקית בטיפול עצמי: עזרה חלקית (לבוש ורחצה) בחלק גוף עליון, עזרה מלאה בפלג גוף תחתון, ובניידות: משתמשת בכיסא גלגלים, "למרחקים ארוכים זקוקה לעזרה בהסעתה". היא נזקקה לעזרה במעברים מהמיטה לכיסא ומהכיסא למיטה. היא לא שלטה על הסוגרים. הבירור שנעשה במהלך אשפוזיה הראה הרחבת מערכת השתן וכן רפלקס, ולכן השתחררה עם קטטר קבוע בכיס השתן. "יציאות (פעילות מעיים) מסודרות בעזרת תרופות". עקב כאבים חזקים, נעשה בירור שהראה היצרות התעלה הספינלית המותנית.

בשחרורה הומלץ על עזרת הזולת במשך כל שעות היממה, וכן לטיפול פיזיותרפיה לחיזוק שרירים, שמירת טווחי תנועה, הפחתת כאבים, שיפור הניידות והעצמאות ושיפור סיבולת. לאחר שחרורה עברה לגור ראשית בדירה שכורה זמנית, ולאחר מכן לבית קרקע [ביישוב].

מעברה: סיימה 12 שנות לימוד והמשיכה בשירות סדיר בצה"ל. עבדה כפקידת בנק עד שנת '08, כאשר פרשה מרצון. לאחר הפרישה עבדה בבית (עקרת בית). שוללת שימוש מופרז באלכוהול או בסמים.

רפואי: 1. אסטמה. הייתה מטופלת במשאפים. 2. השמנת יתר ודום נשימה בשינה בדרגה חמורה. עברה ניתוח שרוול בקיבה בחודש ספטמבר '11. 3. כריתת בלוטת התריס בשנת '10. עקב גויטר. 4. יתר לחץ דם. 5. Senile macular degeneration.

משפחה: בעלה, בריא בדרך כלל, עובד במשרה מלאה. לאחר הפציעה מקבל טיפול פסיכולוגי. לבני הזוג שלוש בנות, בריאות בדרך כלל.

תלונותיה העיקריות: ספסטיות של שרירי הרגליים והגו, המהווה מחסום משמעותי לעצמאות מרבית.

כאבי גב תחתון וכאבים בעלי אופי נוירופתי מתחת לפלס הנוירולוגי. מצב רוח ירוד.

מצבה היום: מתגוררת בבית קרקע [בישוב], מותאם לניידות על כיסא גלגלים.

עיסוק, פעילות, טיפולים ומעקב: אינה עובדת לפרנסתה. מקבלת טיפול פיזיקלי (אוסטאופתיה וכירופרקטיקה), במימון אישי, כפעמיים בשבוע. מקבלת טיפול פיזיותרפיה, 12 טיפולים בשנה. מבקרת באופן קבוע במועדון לאנשים עם מוגבלויות.

רפואי: נמצאת במעקב קבוע וטיפול במרפאות כאב ושיקום. לא היו אשפוזים, לא היו פצעי לחץ. מדי פעם היו דלקות בדרכי השתן, אשר טופלו אנטיביוטי על פי הרגישות לחיידק. מקבלת טיפול תרופתי קבוע בנוגדי ספסטיות וכאבים. כמו כן, מטופלת בתרופות אנטיכולינרגיות לשיפור תפקוד שלפוחית השתן.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

בדיקה

במצב כללי טוב. הופעתה מסודרת. בזמן הבדיקה ישבה על כיסא גלגלים מותאם אישית. מתמצאת בזמן, במצב, במקום ובעצמה.

בדיקה נוירולוגית: עצבים קרניאלים: ללא ליקויים בולטים. פלס נוירולוגי T7. ללא תנועות רצוניות מתחת לפלס, תואם פגיעת חוט שדרה מלאה AIS A טונוס שרירים גבוה עם מרכיב ספסטי משמעותי שמתגבר בתנועה וכן הופק קלונוס בקרסוליים, דו"צ. תואם לניקוד 2-3 ב-Modified Ashworth scale.

תקשורת: (דיבור ושפה) תקינה. **התנהגות:** שיתוף פעולה מלא. **תפקוד קוגניטיבי:** תקין. **מערכת "שריר-עצם":** הגבלה בטווחי התנועה: יישור ברכיים וכיפוף קרסוליים, וכן פישוק הרגליים.

סוגרים: ללא שליטה. שלפוחית נוירופתית היפאראקטיבית. קטטר בכיס השתן. פעילות מעיים: מסודרת בעזרת תכשירים, כגון לקסיקל. אין עצירות ממושכות; יש "פנצ'רים" כפעם בשבוע. **עור:** אין פצעי לחץ. **גפיים:** ללא בצקות.

פרופ' זייליג פירט את תפקודיה העיקריים וצרכיה העתידיים של התובעת, על פי התרשמותו במועד הבדיקה, ואלה יפורטו להלן. יצוין כבר עתה כי בפרק "**עזרת הזולת**", כתב "**הצורך בעזרה אישית קיים בכל שעות היממה**".

9. סיכום מצבה של התובעת

אין חולק כי נכותה הכוללת של התובעת בגין התאונה עומדת על 100%, כמפורט לעיל, ללא קשר למצבה עובר לתאונה.

המומחים השונים אשר בדקו את התובעת הסכימו על כך שתוחלת חייה של התובעת קוצרה. כך ד"ר פרבר ז"ל, כך פרופ' קרמר, וכך פרופ' זייליג. עם זאת, המומחים חלוקים בקשר לשיעור בו קוצרה תוחלת חייה של התובעת, כאשר פרופ' קרמר סבור שקיצור זה ברובו נובע ממצבה של התובעת עובר לתאונה.

תוחלת חיים

10. אקדים ואומר כי דיון בקיצור תוחלת חייו של אדם הוא מורכב וטעון מטבעו, מפני שכטענת התובעת מדובר בנושא קשה וכאוב. הערכתם של המומחים הרפואיים בתחום זה מבוססת על נתונים סטטיסטיים ופרטניים, כעולה מהמחקרים המקובלים בספרות הרפואית (ראו הפסיקה המצוטטת בסיכומי התובעת ע"א 2099/94, 2191 חיימס נ' איילון חברה לביטוח בע"מ פ"ד נא(1) 529, מפי כב' הש' אור; ע"א 10842/02 ביטוח חקלאי אגודה שיתופית מרכזית בע"מ נ' פלונית (20/9/06), מפי כב' הש' ריבלין; ע"א 5745/09 ב.א נ' א.י. (14/7/11), מפי כב' הש' הנדל; ע"א 8629/07 יובל בן ארי נ' פלוני (25/2/09) מפי כב' הש' ריבלין); ואולם, לא ניתן להתעלם מכך שכל סוגיית הפיצוי בגין נזקים עתידיים של אדם מסוים ומשכם מבוססת על הערכות סטטיסטיות וחזקות בדבר תוחלת חיים של בני אדם, כושר

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

השתכרות, שנות עבודה של אדם וכיוצא בזה, ועל הפסיקה של בית המשפט העליון, אשר יצקה תוכן נוסף להערכות אלה.

כך או כך, אין חולק כי קיצור תוחלת חייו של אדם - ככל שהוא קיים - יחושב מיתרת תוחלת החיים של הנפגע במועד פסק הדין (ראו 1617/06 **מנורה חברה לביטוח בע"מ נ' אור ציון סעדה** (28/5/08), מפי כב' הש' (כתוארו דאז) גרוניס; ראו גם ע"א 3590/08 **המאגר הישראלי לביטוחי רכב בע"מ נ' יצחק פת** (13/5/10), מפי כב' הש' עמית (להלן: **ענין פת**), שם קבע ביהמ"ש העליון כי "יש לחשב קיצור תוחלת חיים מתוך יתרת השנים שנוותרו לנפגע מיום פסק הדין".

תוחלת החיים - מן הכלל אל הפרט

11. התובעת ילידת 1953, כבת 66, ועפ"י הלוחות הסטטיסטיים של הלמ"ס, תוחלת החיים הסטטיסטית הצפויה לנשים בגילה כיום היא עד גיל 86 לערך.

שני המומחים שמונו על ידי בית המשפט, פרופ' קרמר ופרופ' זייליג, חיוו דעתם בסוגיית נכותה של התובעת ותוחלת החיים של התובעת.

פרופ' קרמר, אשר נדרש להתייחס גם לתוחלת חייה של התובעת, ציין בחוות דעתו המשלימה מיום 30/11/14, כדלהלן: **"קיצור תוחלת החיים הצפויה הינה מינימלית. אסטמה מדרגה זו לא גורמת לקיצור תוחלת חיים.**

השמנת יתר ודום נשימה בשינה יכולים לגרום לקיצור תוחלת החיים בכ-10 שנים להערכתי מהממוצע. מבחינת כריתת בלוטת התריס - היא אינה גורם לקיצור תוחלת החיים. אין מקום למינוי אונקולוג מאחר שמדובר בגידול שפיר של הבלוטה".

פרופ' זייליג, אשר נדרש אף הוא לסוגיה של תוחלת חייה של התובעת, קבע קיצורם בשיעור שבין 15%-ל-20%; לדבריו, **"הפגיעה הספינאלית מחמירה גם במצבים רפואיים קיימים כגון הבעיה הריאתית ממנה היא סבלה מצעירותה ועלולה לגרום להידרדרות במצב הרפואי והתפקודי כאחד"**. (חוות דעתו מיום 14/2/17). משנתבקש פרופ' זייליג לאמוד את קביעתו בנתון מספרי, קבע בחוות דעת מיום 18/4/18 כדלהלן: **"בהמשך לקביעתי שצפוי קיצור של כ-15%-20% בתוחלת חייה של [התובעת] עלי להבהיר שמדובר בקיצור של כ-4 שנים ממועד הפגיעה"**. יצוין כי במועד הפגיעה עמדה תוחלת החיים הממוצעת של נשים יהודיות על 83.6-84 שנים.

12. א. פרופ' קרמר חזר על דבריו הנ"ל גם במסגרת עדותו, בציינו כי התובעת צפויה למרבה הצער לקיצור של כ-10 שנים בתוחלת חייה, בשל "מחלות הרקע" שלה, משני טעמים שאינם קשורים לתאונה: **"השמנת יתר ודום נשימה בשינה"**; אשר למחלת האסטמה ממנה סובלת התובעת, קבע כי **"אסטמה מדרגה זו לא גורמת לקיצור תוחלת חיים"**, וכך

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

גם הכריתה של בלוטת התריס. משכך סבר כי התובעת תגיע לגיל 76 בלבד, בשונה מתוחלת החיים הצפויה לכלל הנשים באוכלוסייה, העומדת על 86 שנים. על דעתו זו עמד באופן עקבי גם בחקירתו הנגדית, ואף הסביר את הדברים, כפי שיפורט להלן; על אף שלרגע שקל אפשרות סטטיסטית לפיה יתכן שהתובעת תאריך ימים עד גיל 77, חזר בו לדעתו המגובשת, אותה הסביר ונימק כי מכלול הנתונים מלמד על קיצור תוחלת חיים של 10 שנים בעת מתן עדותו, בהיות התובעת בת 64 ו-3 חודשים.

ב. אשר להשמנת היתר, התובעת ציינה בסעיף 3 לתצהירה המשלים מיום 25/1/17, בהמשך לדרישתה לממן לה שתי מטפלות, כי **"משקל גופי למעלה מ- 110 ק"ג"**.

פרופ' קרמר אישר כי **"זה לא התחום שלי השמנת יתר"**, אך לבקשת הצדדים מצא שני מאמרים בהם נכתב כי השמנת יתר במשקלה של התובעת גורמת לקיצור בתוחלת החיים של כעשר שנים בגילה. התובעת טענה כי משהוצגו בפני פרופ' קרמר המאמרים אליהם הפנה, הוא אישר כי אחד מהם עוסק באנשים בגילאי 40, וכי המאמר השני (ת/6) מציג טבלאות שונות ביחס לנשים בנות 60. משנדרש פרופ' קרמר לשינוי אפשרי ב-BMI של התובעת (גובה ומשקל), הבהיר ביחס ל-BMI של גיל 45, כי כשמדובר באשה בת 60, צפוי לה קיצור של 6 שנים בתוחלת חייה **"44. קח 45, אז אנחנו כבר גולשים לשש או שבע שנים"** (עמ' 101, ש' 17 - עמ' 103, ש' 4), וביחס לתובעת מסר **"ארבע שנים למשקל הזה. אם לוקחים רק את ההשמנה"**. בהמשך התייחס שוב לטבלה במאמר ולתובעת, ואמר **"...אז יש נתונים בטבלה הזו לגבי ההשמנה, אבל כשמסתכלים על חולה באופן כללי, עם אסטמה ועם מוגבלות של... הפיזית, כן. אז צריך להוסיף עוד משהו. אין לי נתונים שאני יכול לצטט, אבל ההערכה שלי היא קצת יותר מ-4 שנים"**. (עמ' 104 לפרוט', ש' 27-26); מאידך גיסא אישר כי השמנה נוספת של התובעת תקצר את תוחלת חייה מעבר לתקופה אותה ציין **"אז ברור שככל שה-BMI ילך ויעלה תהיה הגדלה של קיצור תוחלת החיים"**. (עמ' 106, ש' 22-20; יצויין כבר עתה כי ככל שאין אזכור למקור הציטוט, הרי שמדובר בציטוט מפרוטוקול הדיון).

אשר לגובהה של התובעת, התובעת ביקשה להסתמך על הגובה הרשום בתעודת הזהות שלה (1.65 מ'), ואילו פרופ' קרמר העיד **"אצלי יש נתון מאפריל 2014, גובה ברמב"ם, במעבדת תפקודי ריאה, גובה 1.62"** (עמ' 107, ש' 26). בהמשך הוסיף **"הנייר שעו"ד אמסלם הראה הוא מ-2010 והוא מראה את הגובה של 1.65. הנייר שיש לי מרמב"ם זה מ-2014 ושם נמדד 1.62. נראה לי שזה העדכני"**, ועמד על כך שהמדידה של רמב"ם נכונה (עמ' 109, ש' 17-16; עמ' 110, ש' 32). הוא אף הסביר **"חד משמעית - כן. יש ירידה בגובה עם השנים. בוודאי כשיש חבלה בעמוד השדרה, עם שבר בחוליה, צפוי שתהיה ירידה יותר משמעותית בגובה. ...יש ירידה בגובה. בוודאי. ואז ה-BMI עולה... בוודאי. היא הנמיכה מכיוון שעברה טראומה לעמוד השדרה. מה לא מובן? אם תשאל אותי אני הייתי**

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

אומר שקרוב לוודאי שהגובה שלה הוא פחות. אני הייתי אומר. אבל זו מדידה שנעשתה, כמו שאתה אומר, בתנאים שאיש לא יכול לעמוד. אם יש שבר בחוליה, יש ירידה בגובה לכל אחד, לו רק בגלל הגיל..." (עמ' 111, ש' 15-30).
ואולם, בהמשך הדיון בטבלה אליה הפנה אותו ב"כ התובעת, ציין פרופ' קרמר "אני לא יכול להכניס אותה לטבלה, לנקודה ספציפית. אני מסתכל על החולה, אני רואה את כל הפקטורים. יש בסיס של השמנה, על זה אתה מוסיף את ההערכה שלך של דום נשימה, של אסטמה, של חולה פרפלגית, ...אז אתה, ההערכה שלי - כעשר שנים. אתה לא יכול לתפוס אותי אם זה שנה יותר או שנה פחות. אין לי נתונים להוכיח שזה בדיוק ככה. אבל מניסיוני הקליני, אני רופא ארבעים שנה כמעט..." (עמ' 112, ש' 32-28).

בהעדר נתון מדויק אחר לאחר התאונה, בה קוצר גם עמוד השדרה של התובעת, מקובלים עלי הנתונים עליהם הסתמך פרופ' קרמר, כאמור. התובעת עצמה העידה ובית המשפט אף נוכח בעצמו בכך שהתובעת אף השמינה במהלך הדיונים בעניינה; פרופ' קרמר ערך חישוב של BMI לפי משקל של 110 ו-120 ק"ג לגובה של 1.62 מ' ואמר "על 110 זה 42 ועל 120 זה 46" (עמ' 109, ש' 6). מכל מקום, בהמשך חזר פרופ' קרמר והסביר כי אין צורך למדוד ולשקול את התובעת פעם נוספת, מפני שלדעתו הבדל של 2-3 ס"מ בגובהה או 5-10 ק"ג במשקלה לכאן או לכאן לא ישנו את תשובתו, בהעדר נתונים חדשים על שיפור בפאראפלגיה שלה, באמרו "אם היא תקום ותלך על הרגליים, נוכל לדבר על מספרים אחרים" (עמ' 124, ש' 28-עמ' 125, ש' 2).

ג. אשר למחלות הריאה מהן סבלה התובעת מגיל צעיר, קבע פרופ' קרמר "מבחינת מחלות הריאה לא מצאתי שהתאונה גרמה לשינוי במצב הריאתי שלה". משנשאל אם דום הנשימה מושפע מהאופן בו האדם ישן, על גבו או על הצד, השיב "לא במשקלים האלה. במשקל הזה יש לה דום נשימה בכל מצב, קשה. הנתונים שהיו בתיק, מבדיקת השינה, מדברות על RVI, אומרת כמה הפסקות נשימה בשעה. היו לה 118 הפסקות נשימה בשעה... לפני התאונה. בלי קשר. אבל זה לא השתנה. אם המשקל לא ירד, לא ישתנה פה שום דבר" (עמ' 113, ש' 14-6). נוסף על כך העיד כי אין כל נפקות להרגשה הסובייקטיבית של החולה או לדבריו לגבי החומרה של דום הנשימה; לא אחת מודיע נבדק שהוא "ישן מצוין" ואילו בדיקת השינה מלמדת על "הפסקות נשימה בכמויות גדולות... המשקל הוא זה שקובע את החומרה" (עמ' 114, ש' 32 – עמ' 115, ש' 8). לשאלה אם שימוש במכשיר CPAP מסייע למניעת דום נשימה בשינה, אישר זאת, באמרו כי שימוש במכשיר זה מוריד "כמעט לגמרי" את הסיכון של דום הנשימה בשינה: "אם היא משתמשת כל לילה ב-CPAP או גם ביום, כשהיא ישנה, אז האלמנט של דום הנשימה יורד כמעט לגמרי, כמעט לגמרי. אי אפשר לגמרי, אבל כמעט לגמרי", וכי שימוש במכשיר CPAP יכול להפחית את הקיצור שהעריך בתוחלת החיים בשנתיים. ואולם, בהמשך הדגיש: "אני צריך הוכחה לכך שהיא משתמשת ב-CPAP כל לילה, ושבדיקת השינה חוזרת ומראה שדום הנשימה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

נפתר או ירד למינימום, ואז אני יכול להגיד לך שאפשר לשנות את ההערכה" (עמ' 119, ש' 24-35).

ד. לשאלה אם יש משמעות לכך שבדק את התובעת בהיותה בת 61, ואילו את עדותו מסר בהיותה כבת 64, השיב "...אני חושב שהשינוי יהיה מינימלי, של אולי שנה. לא מעבר לזה. כי יש פה את כל התמונה. לא רק שינה, לא רק משקל. אשה פרפלגית, לא זזה, השכיחות של הזיהומים בחולים האלה, שכיחות של זיהום בדרכי השתן. יש פה מכלול של דברים. אני לא רואה את החולה הזאת מגיעה לאורך שנים מלא... אז אני הערכתי עשר שנים, שזה כולל", ובהמשך עמד על קביעתו, לפיה תוחלת החיים של התובעת לא התארכה עם השנים, באומרו "אבל לא היה שינוי. המשקל שלה רק עלה, דום הנשימה לא השתנה. היא לוקחת את הטיפול, כן או לא. צריך להוכיח את זה, צריך להראות לי שזה אחרת... היא חולה מורכבת. חולה מורכבת לא יכולה להגיע להישרדות נורמלית. היא לא יכולה. זה סטטיסטית... כמו שהסברתי פה בעדות שלי, זו הסתכלות כוללת על החולה" (עמ' 120, ש' 20 – עמ' 121, ש' 18; עמ' 124, שש' 19-9).

פרופ' קרמר עמד על דעתו במהלך החקירה הנגדית המתמשכת של ב"כ התובעת, והסביר: "יש פה חולה מורכבת. אתה רוצה לצמצם את זה, אתה מפרק אותה לגורמים ואתה אומר - הנה, ירד קיצור החיים לגבי המשקל. אבל פה זו חולה מורכבת... אתה נכנס לקטנות. אני אומר לך. תביא אורולוג, תשאל אותו כמה חולה קוודרופלג, קיצור החיים שלו. אני לא בטוח שזה לא יהיה יותר מעשר השנים שאני נתתי... תביא אותו ותוסיף את השינה, את הקוודרופלגיה, את המשקל... עשר שנים זה חסד, תאמין לי שזו הערכה על הצד הנמוך. אני לא אקצר את זה, כי נראה לי שזה מה שמגיע לו... אתה רואה חולה קוודרופלגית עם הבעיות שציינו, נראה לי שעשר שנים זה באמת סביר" (עמ' 122, ש' 22-29).

ה. לאחר שאישר בפני ב"כ התובעת - אשר שידל אותו לקצר מעט את קיצור תוחלת החיים של התובעת, עד גיל 77 - כי עדותו מבוססת על הערכות סטטיסטיות בלבד, ציין "אני מעריך ש-77 זה בהחלט גיל באמת מקסימלי שהיא תגיע" (עמ' 123, ש' 8). ואולם, בחקירתו הנגדית לב"כ הנתבעת חזר להערכתו הקודמת, לפיה התובעת תאריך ימים עד גיל 76 לערך. "זה כולל, אולי לא פירטתי את זה, אבל לדעתי זו הסתכלות כוללת. אתה רואה חולה קוודרופלגית, עם הבעיות שציינו, נראה לי שעשר שנים זה באמת סביר... אני לא נורולוג ולא מומחה לעמוד שדרה, אבל יש לי קצת ניסיון עם חולים פנימיים, גריאטריים, ונראה לי שזה המספר הסביר. יש שקלול, כן" (עמ' 123, ש' 20-27).

13. **התובעת** חלקה וחולקת על קביעותיו של פרופ' קרמר ועל הקיצור בתוחלת החיים שקבע, בטענה כי עיקרי מסקנותיו הופרכו במהלך חקירתו הנגדית, משאישר לטענתה כי השפעתם של השמנת היתר ודום הנשימה בשינה על תוחלת החיים היא מינימאלית.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הנתבעת דחתה טענה זו מכל וכל, תוך הפנייה לדבריו של פרופ' קרמר בחקירתו הנגדית. הנתבעת טענה לקיצור חיים גדול מזה אותו קבע פרופ' קרמר בגין מצבה של התובעת עובר לתאונה (קיצור של 10 שנים), בהתחשב בפגיעתה הקשה עקב התאונה. לשיטתה, **"הסיבות העיקריות לקיצור תוחלת חיים של נפגעי חוט שדרה עשויות לנבוע מזיהומים בדרכי השתן עקב צורך מתמיד לצנתר, בהעדר פעילות עצמונית של השלפוחית. יש לעיתים שתן עומד שאינו מתנקז עד תום גורם לזיהומים ומהווה מדגרה וחממה לחיידקים. יש סיכון מוגבר לדלקות ריאות ולזיהומים ריאתיים. גם חוסר התנועתיות ואי פעילות של מחזור הדם תורמות לתופעה וגם אם מנסים להמריץ באמצעות מכשירים כגון עמידון את מחזור הדם, הדבר לעולם לא יהיה שקול לאדם בעל כושר תנועה. יש ופצעי לחץ כתוצאה מאי התהפכות יוצרים סיבוכי ויד הרפואה קצרה מלהושיע".** לטענת הנתבעת, **"לעיתים השילוב יוצר תופעה סינרגטית בבחינת השלם העולה על סך חלקיו".**

14. אשר לקביעתו של פרופ' זייליג, הצדדים חלוקים על משמעות דבריו של פרופ' זייליג, והדברים נותרו לא ברורים גם לבית המשפט. במועד הפגיעה עמדה תוחלת החיים הצפויה לכלל הנשים באוכלוסייה על גיל 84, ואילו במועד פסק הדין, היא עומדת על 86; ואולם, כלל לא ברור האם בביטוי זה **"ממועד הפגיעה"** התכוון פרופ' זייליג לתוחלת החיים שהייתה צפויה לכלל הנשים באוכלוסייה במועד הפגיעה או לתוחלת החיים הספציפית של התובעת במועד הפגיעה, משסבלה גם לפני התאונה מהשמנת יתר ומדום נשימה בשינה; זאת, על רקע חוות הדעת של פרופ' קרמר שהעריך את השלכותיהן של מחלות אלה בקיצור משמעותי של תוחלת חיים, ואשר עמדה בפני פרופ' זייליג בשעה שבדק את התובעת ונתן את חוות דעתו.

פרופ' זייליג לא זומן לחקירה בביהמ"ש (ראו עמ' 301 לפרוט'), והצדדים בחרו להימנע מהעמדת הדברים על דיוקם, כאשר כל אחד מהם מפרש את קביעתו של פרופ' זייליג על פי הבנתו, התואמת את האינטרס של הצד המיוצג על ידו. למען הסר ספק, לא נעלמה מעיני פסיקתו של בית המשפט העליון לפיה משנמנע צד לחקור עד או מומחה, יש לכך משמעות ראייתית; (ראו ע"א 8939/01 **אביצור נ' חפציבה חב' לבניין עבודות ופיתוח בע"מ**, פ"ד נז (6) 83, 94 מפי כב' הש' ג'ובראן; ע"א 2275/90 **לימה חברה ישראלית לתעשיות נ' פרץ רוזנברג** פ"ד מז(2) 605, מפי כב' הש' חשין; ראו גם ת"א (י-ם) 5376/03 **עזבון המנוחה פלונית ז"ל נ' יפרח נפתלי** (20/11/05), מפי כב' הש' שפירא, והאזכורים שם; ראו קדמי בספרו "על הראיות", חלק שלישי (תש"ע-2009) עמ' 1889). ואולם, סבורתני כי הדברים נכונים כלפי שני הצדדים, בהיות קביעתו של פרופ' זייליג "מיום הפגיעה" עמומה משהו.

משכך, נוכח חשיבות העניין לצורך חישוב הפיצוי המגיע לתובעת, נתבקש פרופ' זייליג להבהיר את דבריו, כאמור בהחלטתי מיום 13/8/19. מששה המומחה הנכבד בחו"ל באותה תקופה, ניתנה תשובתו רק ביום 27/10/19, בזו הלשון: **"מדובר באישה כבת 63, אשר נפגעה קשה בתאונת דרכים בחודש ינואר 2011. נותרה עם פאראפליגה מגובה T7**

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

ומצבים רפואיים המאפיינים פגיעה זו מחד גיסא, ומטופלת היטב, ללא סיבוכים נוספים או אשפוזים, מאידך גיסא.

בחוות דעתי הקודמת קבעתי שצפוי קיצור תוחלת חיים של כארבע שנים ממועד הפגיעה. כיום אני מבקש להבהיר שהקיצור הצפוי בתוחלת חייה כולל גם עקב מצבה הקודם כלומר השמנת יתר, בעיות נשימה ועוד".

15. א. התובעת ביקשה להעדיף את עמדתו של פרופ' זייליג על פני חוות דעתו של פרופ' קרמר, הדגישה כי פרופ' קרמר העיד עוד קודם לכן כי לאסתמה אין השפעה על תוחלת החיים, הפגיעה בעמוד השדרה אינה בתחום מומחיותו, והוא לא היה אמור להתייחס אליה, וכך גם ההשמנה, לגביה העיד כי אין צורך לבצע בדיקה חוזרת של ה-BMI שלה.

לטענת התובעת, פרופ' קרמר אינו מומחה בתחום השיקומי, הוא התבקש להעריך את מצבה של התובעת ביחס למצבה הרפואי הקודם ובתחום מומחיותו, וקביעתו בדבר קיצור חייה של התובעת באופן כללי חורגת מכך. עוד טענה כי פרופ' קרמר אישר שהקיצור בגין ההשמנה בלבד צפוי להיות בין 3 ל-4 שנים, והקיצור בגין דום נשימה בשינה יפחת "כמעט לגמרי" עם שימוש ב-CPAP, וכי נוכח חלוף הזמן יפחת הקיצור. משכך, ביקשה לקבוע כי הקיצור שקבע פרופ' קרמר חופף למעשה לקיצור אותו קבע פרופ' זייליג, דהיינו, כי לא יעלה על 4 שנים. לא זו אף זו, לטענת התובעת, בשים לב לעובדה כי מאז התאונה חלפו 8 שנים, אין מקום לקבוע אפילו קיצור של 4 שנים, שאין לו רלוונטיות עוד.

ב. הנתבעת ביקשה לחשב את קיצור תוחלת החיים של התובעת לאחר שקלולן של חוות הדעת של פרופ' קרמר ושל פרופ' זייליג. לטענתה, יש לחשב את הקיצור מתוחלת החיים של התובעת עצמה במועד הפגיעה - שעמדה לשיטתו של פרופ' קרמר על 76 שנה - ולא של כלל האוכלוסייה. על פי עמדתה, יש לחשב את יתרת התקופה לפי הפחתה של 17.5% מגיל 76, ולהעמידה על 73 שנים בערך. הנתבעת - אשר הפנתה לחוות דעתו ועדותו של פרופ' קרמר - טענה כי לא תיתכן חפיפה בין קיצור תוחלת החיים הנובע מן התאונה לבין קיצור תוחלת החיים הנובע מהסיכונים האישיים של התובעת, וכי "כל פתרון אחר אינו אלא אבסורד". לא זאת בלבד שהדברים לא עולים מתוך תשובותיו של ד"ר קרמר, אלא שהם בעליל לא עומדים בקנה אחד עם מושכלות יסוד; זאת, מהטעם שמלכתחילה הייתה תוחלת חייה של התובעת קצרה בעשר שנים, ולא ייתכן לחשבה כאילו מחלות הרקע אינן קיימות.

אשר לטענת התובעת כי קיצור תוחלת חייה פחת ל-4 שנים, הנתבעת טענה כי התובעת מנסה למזער באופן מלאכותי את מצבה עובר לתאונה, ללא כל יסוד משפטי ועובדתי, ולאיין את דום הנשימה בשינה, בטענה כי היא יכולה להשתמש במכשיר CPAP, למרות שהתובעת עצמה לא טענה שהיא עושה בו שימוש, והסבירות שתתחיל להשתמש בו עתה נמוכה ביותר; כן ניסתה לצמצם את ההשפעה של ההשמנה החולנית והניתוח הבריאתרי

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

שעברה עובר לתאונה, על רקע נטייה גנטית; לטענת התובעת, בכל הכרוך בעזרת הזולת ובהערכת אביזרי הנכה, התובעת מבקשת להעצים את הדברים בטענה כי בשל משקלה הרב - אשר עלה לאחר התאונה - היא נזקקת לשתי מטפלות, שירימו אותה ויהפכו אותה, לכיסא גלגלים מיוחד, רחב ומותאם למידותיה בשל משקלה הרב ורוחב גופה; מאידך גיסא, שעה שעסקינן בתוחלת החיים, יש ניסיון לטעון אחרת.

לטענת התובעת, אין ממש בטענת התובעת לפיה קביעה בדבר תוחלת חייה של התובעת אינה בתחום מומחיותו של פרופ' קרמר; לטענתה אין רבותא בכך שבפרקטיקה בתי המשפט נוהגים לפנות אל המומחים השיקומיים בבקשה להתייחס לתוחלת החיים של נפגעי שדרה וראש קשים, ואין להם עדיפות על פני מומחים בתחום הפנימי, לרבות רופאי ריאות, אורולוגים וכיוצא בזה, הפוגשים את החולים גם אחרי שנים רבות ולא רק בתקופת השיקום, סמוך לאחר הפגיעה, כמו רופאי השיקום. לאיש מהם אין מומחיות בתחום הסטטיסטיקה, והם מסתמכים על ניסיונם ועל הספרות המקצועית, מה גם שמחלות הרקע של התובעת, לרבות הניתוח הבריאתרי, הן בתחום הפנימי.

תוחלת חיים - דיון

16.

א. פרופ' קרמר חיווה דעתו ואף הגן על קביעתו זו בבית המשפט, כי תוחלת חייה של התובעת על פי הסטטיסטיקה היא 76 שנים, ואילו פרופ' זייליג חיווה דעתו, ועמד על דעתו בתשובתו לשאלת ההבהרה כי קיצור תוחלת חייה של התובעת הוא 4 שנים מיום הפגיעה (ינואר 11'), דהיינו 80 שנה.

למען הסר ספק, ככלל נהוג לחשב את תוחלת החיים של אדם לפי המועד בו ניתן פסק הדין, אלא אם קבע המומחה אחרת; משחזר פרופ' זייליג והודיע כי הוא מדבר על קיצור תוחלת חיים בהתייחס ליום הפגיעה - שעה שתוחלת החיים עמדה על 84-83.6 שנים לנשים בנתונה של התובעת - הרי שמדובר בצפי סטטיסטי ל-80 שנה לערך.

ב. לאחר בחינה של חוות הדעת של שני המומחים הנכבדים, על רקע מכלול הראיות שהובאו בפני, סבורתני כי קיצור תוחלת החיים של התובעת נע בין השנים שנקבעו בחוות דעתו של פרופ' זייליג לבין אלו שנקבעו בחוות דעתו של פרופ' קרמר, מששוכנעתי - לאחר חקירתו הנגדית של פרופ' קרמר - כי קביעותיו מעוגנות בנתונים ובמצאים שהוכחו, וכי חוות דעתו היא מקצועית ומהימנה.

חוות דעתו של פרופ' קרמר, הקודמת לחוות דעתו של פרופ' זייליג - אשר נמסרה לאחר שקלול הנתונים כולם בעניינה של התובעת, אותה כינה "חולה מורכבת", הן לפני התאונה והן לאחריה - לא נסתרה לגופה; זאת, בהעדר ראיה לכך שהתובעת עושה שימוש במכשיר CPAP, בהעדר בדיקה חוזרת במעבדת שינה, שתוצאותיה שונות מהתוצאות שהביאו את פרופ' קרמר למסקנותיו המפורטות לעיל, לפיהן לתובעת הפסקות נשימה מרובות בשינה (לדבריו, עוד לפני התאונה "היו לה 118 הפסקות נשימה בשעה"), נוכח העובדה כי התובעת

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

- אשר עברה ניתוח בריאטרי מספר חודשים לפני התאונה - לא רק שלא רזתה לאחר הבדיקה שלו, אלא אף שמנה במהלך הדיונים, ולמרבה הצער גם נפלה ונגרמו לה נזקים נוספים, וכן בהתחשב בפאראפליגיה ובהשלכותיה.

חרף העובדה שפרופ' זייליג עוסק בשיקום, ולרוב נדרשים מומחי השיקום לחוות דעתם בסוגיה של תוחלת החיים וקיצורה, אם בכלל, בענייניו נדרש פרופ' קרמר לשאלות התביעה ביסודיות, התמודד עם הנתונים שהובאו בפניו, ובסופו של יום עמד על דעתו, כי מכלול הנתונים שהובאו בפניו מלמד שמצבה הכולל של התובעת - מחלות הרקע ונזקי התאונה - יגרום סטטיסטית לקיצור תוחלת חיים של 10 שנים, כפי שסבר מראש, קרי, עד גיל 76, בערכים נכונים להיום. זאת, לא רק על סמך השמנתה ודום הנשימה שלה, אלא גם בשל הנכות הקשה שנוספה לה עקב התאונה, הפגיעה בעמוד השדרה, חוסר השימוש ברגליה, על כל הכרוך בכך, לרבות הסיכון לזיהומים ולסיבוכים נוספים, כפי שהסביר באריכות שוב ושוב, גם בהיתן נפילתה ותוצאותיה של נפילה זו.

פרופ' קרמר הוא מומחה אשר מונה על ידי בית המשפט בהסכמה, וב"כ התובעת אף חזר וציין בחקירתו הארוכה את הגינותו. הכלל הוא כי רק במקרים חריגים יסטה בית המשפט מהערכותיו של מומחה מטעמו, ולא זו בלבד שאין זה המקרה לעשות כן, אלא שפרופ' קרמר אף נימק היטב את מסקנותיו, אשר לא הופרכו לגופן (ראו ע"א 293/88 **חברת יצחק ניימן להשכרה בע"מ נ' רבי** (31/12/88) מפי כב' הש' אלוני; ע"א 2160/90 **שרה רז נגד פרידה לאץ** (28/9/93), מפי כב' הש' אור; ע"א 916/05 **כדר נ' פרופ' הרשנו יובל** (28/11/07), מפי כב' הש' גיזבראן; ע"א 16/68 **רמת סיב בע"מ נ' דרזי** פ"ד כב (2) 164, מפי כב' הש' לנדוי).

אשר לפרופ' זייליג, הצדדים בחרו שלא לזמנו לחקירה נגדית לאחר שמסר תשובתו הראשונה, והוא לא נימק את חוות דעתו, למעט אמירה בדבר מצבה הכללי של התובעת והרקע הבריאותי שלה עובר לתאונה. בישיבת יום 26/4/18 הודיעו הצדדים כי לא יבקשו לחקור את פרופ' זייליג לגבי קביעתו בדבר קיצור תוחלת חיים של 4 שנים, אך ב"כ התובעת הודיע: **"אני מבקש להדגיש כי אין בהסכמה האחרונה לעיל לגרוע לטענתנו לעניין קיצור תוחלת חיים גדול יותר, שנקבע ע"י פרופ' קרמר בחוות דעתו ובתשובותיו"**. (עמ' 301 לפרוט', ש' 25-21). הודעתה של התובעת כמפורט לעיל, מלמדת כי לא השלימה עם קביעתו כאמור, על אף שבחרה להימנע מלזמנו לחקירה נגדית. גם לאחר שפרופ' זייליג חזר על עמדתו במענה לשאלת ההבהרה מטעם בית המשפט, לא ביקשו הצדדים להוסיף על סיכומיהם, ולא שינו מעמדותיהם.

ג. איני רואה לקבל את טענת התובעת לפיה קביעתו של המומחה השיקומי, פרופ' זייליג, היא "הקביעה היחידה הרלוונטית והקובעת", מפני שהמומחה השיקומי הוא האמון בדרך כלל על קביעה בדבר היקף תוחלת החיים, ומפני שקביעתו הייתה מאוחרת לקביעתו של פרופ' קרמר, בהיות התובעת כבת 65 שנה, והוא התייחס בחוות דעתו להשפעת הפגיעה של התובעת על רקע מצבה הכולל. אכן, ככלל, בתי המשפט פונים אל המומחה השיקומי לצורך

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

קביעה בנושא של קיצור תוחלת חיים, אך פרקטיקה מקובלת זו אינה מעידה על מומחיות בלעדית של רופאי השיקום, או על העדר מומחיות של מומחים בתחום אחר.

פרופ' זייליג בחר להימנע מלהתייחס בחוות דעתו המשלימה להשלכות של נכותה הקודמת של התובעת, ולא התייחס בנפרד למשמעות של השמנת היתר ולדום הנשימה החמור שלה בשינה, עניין המצוי בתחום מומחיותו של פרופ' קרמר, למעט אזכורם באופן כללי בתשובתו לשאלת ההבהרה של בית המשפט; למעלה מן הצורך יצוין כי התובעת, אשר התייחסה לכל אורך הדרך לחוות דעתה של ד"ר פרבר ז"ל בנושאים שונים, כגון נושא השיקום המיני ועוד, התעלמה בסיכומיה מעצם העובדה שד"ר פרבר בעצמה ציינה בחוות דעתה כי היא אינה מתייחסת בחוות דעתה להשלכות של מצבה של התובעת עובר לתאונה, מבחינת נכותה והשלכותיה.

יתר על כן, חוות דעתו של פרופ' זייליג, לרבות חוות דעתו המשלימה, מתבססות בין השאר על ההנחה לפיה התובעת שנותרה עם פאראפליגיה מגובה T7 ומצבים רפואיים המאפיינים פגיעה זו ומטופלת היטב, **"לא עברה סיבוכים נוספים או אשפוזים"**. דא עקא, שהנחה זו נסתרת בעמדת התובעת עצמה. בסיכומי התובעת נכתב כי **"למרבה הצער... ביום 21.1.17, בעת בילוי עם [...] בעלה במסעדה, ותוך יציאה ממנה, כשהיא ישובה על כיסא הגלגלים, נפלה [התובעת] עם כיסא הגלגלים ושברה את שתי רגליה. בעקבות זאת נדרשה לניתוח בשתי רגליה, ולאישפוז ממושך"**. מכאן, כי התובעת סבלה למרבה הצער מסיבוכים נוספים, מששברה את שתי רגליה, נזקקה לניתוחים וכן לאשפוז ממושך, בניגוד להנחתו של המומחה הנכבד, אשר לא היה מודע כנראה להתפתחויות מאוחרות אלה.

נוכח הנמקתו זו של פרופ' זייליג ניתן להסיק כי לו היה המידע המצוין לעיל מובא בפניו של פרופ' זייליג, היה שוקל את הדברים באספקלריה של מכלול הנתונים הרלוונטיים, השמנת יתר משמעותית, דום נשימה חמור בשינה, פאראפליגיה על משמעויותיה, וכן סיבוכים מאוחרים הנובעים משברים בשתי הרגליים, ניתוחים נוספים ואשפוז ממושך, כפי שנטען.

לא זו אף זו, קביעתו של פרופ' קרמר, מומחה פנימאי, מנהל מכון למחלות ריאה, כי התובעת סבלה מנכות משוקללת של 48% לפני התאונה, כמפורט לעיל, לא נסתרה; פרופ' זייליג לא נדרש לבחון קביעתו זו של פרופ' קרמר, המתייחסת למצבה של התובעת עובר לתאונה, והשלכותיה מבחינת תוחלת חייה. סביר להניח, כפי שטענה התובעת, כי מצבה של התובעת לא השתפר כתוצאה מהתאונה, ולכן, יש קושי בקביעה המתייחסת לקיצור תוחלת החיים על לא פחות מהשיעור שנקבע על ידי פרופ' קרמר.

בנתונים אלה, לאחר שקלול של חוות הדעת של שני המומחים הנכבדים, כמפורט לעיל, בנתונים שהוכחו בפני בית המשפט, אני רואה להניח, על פי חוות הדעת שהונחו בפניי וכן

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

עדויות של פרופ' קרמר במסגרת חקירתו הנגדית, כי תוחלת חייה של התובעת היא עד גיל 78, דהיינו, עד מרץ 2031, כ-12 שנים מהיום.

למען הסר ספק, מסקנתי זו עומדת אפילו יפורשו דבריו של פרופ' זייליג כמתייחסים לתוחלת החיים כיום, דהיינו לגיל 85.5-86.

17. אשר לדרישת התובעת לפיה - ככל שייקבע כי אכן צפוי קיצור בתוחלת חייה - לקבל סכום חד פעמי עד תוחלת החיים של התובעת, כפי שנקבעה ע"י המומחה הרפואי השיקומי, ותשלום עיתי חודשי לכל התקופה בה תאריך ימים בפועל לאחר המועד הצפוי, סבורתני כי אין זה המקרה המתאים לכך. הכלל הוא מתן פיצוי חד פעמי, המסיים את ההתדיינות, מהטעמים שפורטו בע"א 357/80 **נעים נ' ברדה** פ"ד לו (3), 762, מפי כב' הש' שמגר (להלן גם: ענין נעים), והפסיקה המאזכרת אותו מאז. לא נעלם מעיני כי בע"א 8022/00 **אורלי רז נ' טליה צור** (19/3/06), קבע כב' הש' ריבלין כי במקרים המתאימים עשוי התשלום העיתי להוות "דרך המאיינת את אותו חשש מפני פיצוי-יתר או פיצוי-חסר", אך שם - בשונה מענייננו - דובר בתובעת שנפגעה בגיל 26 ומצבה היה וגטטיבי, וכך גם בעניינים אחרים בהם נפסק תשלום עיתי.

18. כאב וסבל - נזק לא ממוני

התובעת תבעה והנתבעת הסכימה לפיצוי של 192,000 ₪ בגין הנזק הלא ממוני שנגרם לה כתוצאה מהתאונה, נכון להיום, כולל ריבית, והנתבעת הודיעה כי היא מסכימה לחישוביה. משכך, ייפסק לתובעת פיצוי בסך של 192,000 ₪ בגין ראש נזק זה, בצירוף ריבית מיום התאונה כולל ריבית נכון להיום.

הפסדי שכר בעבר והפסד כושר השתכרות בעתיד

19. התובעת ילידת 1953, נשואה ואם לשלוש בנות בגירות, עבדה בבנק הפועלים שנים רבות עד שנת '09, אז פרשה מהבנק פרישה מוקדמת בגיל 56, שש שנים לפני גיל הפרישה הקבוע בדין לנשים.

א. לגרסת התובעת, פרשה מעבודתה בבנק במסגרת תכנית פרישה מוקדמת לעובדים ותיקים בתנאים מועדפים, בהיותה בת 56 ובשיא כוחה, עם תכניות לפתוח בדרך חדשה. לדבריה, לאחר פרישתה החלה לעסוק בפעילויות התנדבותיות בייעוץ פיננסי לאזרח במחלקת הרווחה של עיריית כ' ובעמותת "פעמונים", כשבכוונתה היה להשתלב בעבודה בתחומים אלה. היא הצהירה כי עברה ניתוח לקיצור קיבה, ניתן לה טיפול בבלוטת התריס, היא השילה כ-20 ק"ג ממשקלה, ומצבה הבריאותי היה טוב. לדבריה, לא התכוונה "להישאר בחוסר מעש, התכוונתי ליטול פסק זמן למנוחה ובהמשך להשתלב בעבודה מותאמת" (סעיף 6 לתצהירה). למרבה הצער, נפגעה קשות בתאונה בטרם הספיקה לממש את תכניתיה, וזו שינתה לחלוטין את חייה ואת חייהם של בני משפחתה. בסיכומיה טענה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

התובעת כי אובדן כושר ההשתכרות שלה והפסד ההשתכרות שלה עומד של 7,500 ₪ לחודש.

ב. הנתבעת מצדה טענה כי לא נגרמו לתובעת הפסדי שכר כלשהם, מפני שהיא פרשה מעבודתה כשנתיים לפני התאונה, לא עבדה מאז התאונה, לא גיבשה תכנית קונקרטית לעבודה, ולא הצביעה על מעביד עמו סיכמה להתחיל לעבוד. כל שטענה הוא כי "כושר העבודה הפוטנציאלי" שהיה לה הוא נכס הוני, ומכיוון שהתאונה פגעה בו, מן הראוי לפצותה בגין שלילת כושר עבודתה זה, תוך דיבור בלשון רפה על "עבודה מותאמת", ומבלי לטעון לקיומן של תכניות קונקרטיות סדורות לעבודה עתידית, או על כוונה ברורה לעשות כן. לטענתה, התובעת עבדה כמתנדבת [בישוב] כדי להיטיב עם עצמה ועם סביבתה, אך לא כנגד שכר.

לטענת הנתבעת, לתובעת לא הייתה מומחיות מיוחדת שאפשרה לה להמשיך בדרכה; היא הייתה פקידה ותיקה בבנק בפריפריה, אך לא הגיעה למשרות ניהוליות בבנק, לא החזיקה בתפקיד מקצועי כגון יועצת השקעות, ועצם היותה עובדת בנק [בישוב] לא הכשיר אותה לתפקידים שונים בתחום הפיננסי. ועוד, התובעת לא הייתה במצב כלכלי דחוק שחייב אותה להמשיך לעבוד גם בגיל מבוגר כדי להתקיים בכבוד. משכך טענה כי רב המרחק בין משאלת לב וכוונה לעבוד, לבין תכנית קונקרטית, אשר לא הוכחה.

עוד הדגישה, כי עבודה כנגד שכר, לו הייתה מעשית - ולטענת הנתבעת לא כך היה - הייתה עשויה להגדיל את נטל המס על הפנסיה שלה, כך שיתכן כי שכרה היה יוצא בהפסדה.

הנתבעת ביקשה להבחין בין עניינה של התובעת לבין הרציונל למקרים עליהם ביססה האחרונה את טיעונה (ההלכות בעניין השנים האבודות בעניין אטינגר ואבו חנא (ע"א 140/00 **עזבון המנוח מיכאל אטינגר ז"ל נ' החברה לשיקום ופיתוח הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים בע"מ**, פ"ד נח(4) 486; ע"א 10064/02 **"מגדל" חברה לביטוח בע"מ נ' אבו חנא** פ"ד ס(3) 13, שניהם מפי כב' הש' ריבלין)), לעניין עיקרון השוויון, והזכות לכל אדם "לכתוב את סיפור חייו", מתוך הנחה שיוכל לפרוח בעתיד ולפרוץ מחסומים - מעבר לקביעה כי כושר העבודה הוא נכס - בטענה כי באותם עניינים דובר בצעירים קטינים, לגביהם הוחלה החזקה כי ישתכרו שכר ממוצע כללי במשק כאמת מידה; לטענתה, בענייננו יש להחיל את העיקרון החולש על דיני הנזיקין בדבר השבת מצב לקדמותו, הבא להבטיח שהניזוק לא יינזק כתוצאה מפגיעתו, אך גם שלא יקבל פיצוי מעבר לכך ושהמזיק לא ישלם מעבר לנזק שגרם לניזוק; כל זאת, תוך הפנייה לרע"א 7490/11 **חטיב פחרי נ' מנורה** (28/12/11) שם ציין כב' הש' ריבלין כי "...הפסד השתכרות של נפגע שקיימים לגביו ממצאים עובדתיים ממשיים בדבר אופק תעסוקתו, והשכר שהשתכר, יחושב בהתאם לנתונים הקיימים לגביו".

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הנתבעת עמדה על דחייה של טענות התובעת בראש נזק זה, וטענה כי אין מקום לפסוק לה כל פיצוי בגין הפסדי השתכרות או פגיעה בכושר ההשתכרות שלה; זאת, מפני שמהראיות שהובאו בפני בית המשפט עולה כי לא סביר שהתובעת הייתה משתלבת בעבודה כלשהי בשכר לולא נפגעה בתאונה.

20. הפסד כושר השתכרות לעבר ולעתיד - דיון

לאחר בחינת טיעוניהם של הצדדים, באתי לכלל מסקנה כי לא עלה בידי התובעת להרים את הנטל להוכיח אובדן כושר השתכרות לעבר או לעתיד או הפסד השתכרות לעבר ולעתיד.

א. התאונה אירעה עת הייתה התובעת בת 58, גמלאית של בנק הפועלים. התובעת פרשה מעבודתה בבנק בגיל 56, ולא עבדה בשכר משך שנתיים מיום הפרישה.

התובעת העידה כי תפקידה האחרון לפני פרישתה היה "פקידת כל", לפני כן הייתה בהנהלת חשבונות תקופה ארוכה, ולפני כן הייתה במשך תקופה מסוימת סגנית במחלקת עובר ושב. לאחר פרישתה החליטה לקחת שנת חופש, התנדבה בעמותת "פעמונים", ועזרה לבנותיה עם הנכדים. לדבריה, "חשבתי... להתחיל לחוש מה זה לעבוד ב-CHANGE... חשבתי להמשיך בתחום הזה והתחלתי לגשש אבל התאונה עצרה את הכול. לרגע לא חשבתי להישאר בבית". משנשאלה אם פנתה למישהו בכתב, קראה תכנית לימודים או הכשרה מקצועית כלשהי, השיבה "היה לי חבר בבנק, שפתח סניף CHANGE ורצה לפתוח עוד סניף. בעיקר אתו הייתי בקשר. התכוונתי להמשיך לבדוק את הנושא בעוד מקומות, אבל לא הספקתי", ואמרה שהדבר היה "כחודשיים - שלושה" לפני התאונה. עם זאת מסרה - בתשובה לשאלה אם דובר בשותפות או בעבודה כשכירה - כי לא קיבלה כל הצעה קונקרטית, אלא "אני בעיקר התעניינתי במה המדובר, מה צריך לדעת, מה צריך ללמוד. בעיקר התעניינתי". דא עקא שבהמשך אישרה כי בחודש יולי 10' - לאחר התעניינות כללית זו באופציה תעסוקתית עתידית ולמעלה מחצי שנה לפני התאונה, שאירעה בינואר 11' - עברה ניתוח להסרתה של בלוטת התריס, ולאחר מכן ניתוח לקיצור קיבה. משהועמדה על הבעייתיות במועדים, ציינה כי יתכן שלא דייקה בזמנים וטעתה בהם (עמ' 76, ש' 4 - עמ' 77, ש' 17).

דבריה אלה של התובעת מלמדים כי התעניינותה הכללית באפשרויות תעסוקה עתידיות, מעבר להתנדבותה בעמותה ולעזרה שנתנה לבנותיה, הייתה למעלה מ-7 חודשים לפני התאונה, לאחר מכן נפנתה לענייני בריאות כמתואר לעיל, ולא שבה לנושא התעסוקתי. עוד מלמדים דבריה כי בתפקידה האחרון הייתה פקידת כל בבנק, ולא הוכיחה קיומן של מיומנויות מיוחדות שהיה להן ביקוש במשק.

אשר לגרסתה הכללית של התובעת כי נטלה פסק זמן למנוחה ולאחר מכן התכוונה להשתלב ב"עבודה מותאמת", מעבר לעובדה כי התובעת הייתה פקידת כל בתפקידה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

האחרון ולא עבדה בשכר כשנתיים לאחר פרישתה, לא ברור - בהעדר ראיה אובייקטיבית אחת לגבי אפשרויות העבודה וההעסקה של התובעת בגיל 58-59 - מהי המסגרת בה יכלה להשתלב בשוק העבודה כשכירה באזור [הישוב] בגיל זה, שעה שגם לדבריה היה עליה לעבור הכשרה קודמת לצורך זה, לא ברור באיזו משרה מדובר, מה היקפה ומה השכר בסוג העבודה עליו דיברה.

מהימנה עלי גרסת התובעת כי לא חשבה "להישאר בבית", משהוכיחה כי התנדבה בעמותה ובעיריית [הישוב] לאחר פרישתה, אם כי לא ברור באיזה היקף. הניסיון מלמד כי הביקוש לעובדים מסוג התובעת בגיל קרוב ל-60 אינו גבוה, ובהעדר מיומנות מיוחדת ומוניטין בתחום נדרש, התובעת לא הרימה את הנטל להוכיח סיכוי ממשי לכך שהייתה מועסקת בשכר, לו ביקשה לעשות כן.

התובעת ציינה אדם אחד בלבד עמו בדקה אפשרות לתעסוקה עתידית, אך בחרה להימנע מלהעידו בנדון, ואף אישרה כי לא היה דיבור קונקרטי כלל, אלא התעניינות בלבד מצדה.

ועוד, למעלה מחצי שנה לפני התאונה עברה התובעת שני ניתוחים, כאמור לעיל, ולא המציאה כל נתונים על אודות מצבה הבריאותי במועד התאונה, יכולתה לצאת לעבודה, מה היקף העבודה אותה יכלה לבצע וכיוצא בזה.

בנתונים אלה, לא הרימה התובעת את הנטל כי הייתה יוצאת לעבודה לאחר פרישתה או כי הייתה מוצאת עבודה כשכירה בנתונה האישיים. בהעדר ראיה על אודות כוונה של התובעת לעבוד כעצמאית, אחר כל השנים בהן הייתה שכירה, לא הרימה התובעת את הנטל להוכיח כי התאונה פגעה בכושר השתכרותה בעבר או בעתיד.

ב. על אף האמור, נוכח גילה של התובעת בעת התאונה, ייפסק לתובעת סכום גלובלי בסך 50,000 ₪, בגין הסיכוי כי הייתה מוצאת עבודה חלקית בנתונים שתוארו לעיל.

עזרת צד שלישי בעבר ובעתיד

21. א. פרופ' זייליג התייחס לתפקודיה העיקריים של התובעת, כדלהלן:

"תפקודה היום-יומי (ADL): אכילה: עצמאית כאשר מוגש לה מזון מוכן. **לבוש פלג גוף עליון:** עזרה קלה. **לבוש פלג גוף תחתון:** עזרה מרובה, עד תלות מוחלטת בתקופות של התגברות של הספסטיות. **רחצה על כיסא גלגלים:** פלג גוף עליון: עזרה בינונית. פלג גוף תחתון: עזרה מרובה, עד תלות מוחלטת בזולת בתקופות של התגברות של הספסטיות. **היגיינה אישית:** עזרה בינונית בניקיון לאחר פעולת מעיים. **ניידות:** זקוקה לעזרה בינונית-מרובה בשינוי תנוחה, תלות ברמת הספסטיות. **מעברים מהכיסא למיטה ולהיפך:** עזרה מרובה או תלות בזולת, תלוי רמת הספסטיות. **נוהגת ברכב מותאם למצבה. בפעולות משק בית קל** (הכנת ארוחות קלות, שתייה חמה וכדומה) נזקקת לעזרה בינונית (בסביבה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

מותאמת) בבישול. עזרה מלאה בניקיון הבית. בכל הפעילויות מחוץ לכותלי הבית (קניות, בנק וכדומה) זקוקה לעזרה מרובה, בעיקר בגלל תנאי הסביבה".

בפרק הדיון ציין פרופ' זייליג כי "מדובר באישה כבת 63, אשר נפגעה קשה מאוד בעמוד השדרה ובחוט השדרה עקב תאונת דרכים שאירעה בשנת 2011. מאז היא נותרה משותקת בפלג גופה התחתון ואינה שולטת על סוגריה. היא מוגבלת מאוד בתפקודה הכי בסיסי ומתפקדת כיום בגבול העליון של מסוגלותה. רמת תפקודה היומית אינה קבועה, והיא תלויה במצבים רפואיים ייחודיים לפגיעה בחוט השדרה (כאבים, ספסטיות, מצבי רוח) ובסביבה שבה היא נמצאת. הפגיעה הספינלית מחמירה גם מצבים רפואיים קיימים, כגון הבעיה הריאתית ממנה היא סבלה מצעירותה, ועלולה לגרום להתדרדרות במצב הרפואי והתפקודי כאחד.

...הצורך בעזרה אישית קיים בכל שעות היממה".

אין חולק כי התובעת נזקקה ותזקק לעזרת הזולת במשך כל ימי חייה. עיקר המחלוקת בין הצדדים נסבה סביב השאלה אם התובעת נזקקה ותזקק למטפלת אחת - כנטען על ידי הנתבעת - או לשתי מטפלות - כנטען על ידי התובעת ועדיה. מטבע הדברים חלוקים הצדדים גם ביחס לפיצוי המגיע לתובעת, כאשר התובעת מבקשת לפסוק לה סכום חודשי של 25,000-27,000 ₪, ואילו הנתבעת - סך של 9,000 ₪ לחודש לערך.

ב. גרסתה של התובעת נתמכת בחוות דעתה ובעדותה של גב' אילה שיפמן (להלן: גב' שיפמן), הסבורה כי התובעת נזקקת לשתי מטפלות צמודות וזמינות משך כל שעות היממה, הן בביתה והן מחוצה לו, מאחר שאין היא מסוגלת לבצע בכוחות עצמה את רוב הפעולות היומיומיות; על המטפלות להיות בעלות יכולות פיזיות, שכן הטיפול בתובעת דורש כוח פיזי רב והכרת טכניקות לנשיאתה והעברתה ממקום למקום; לדבריה, עלות חודשית של מטפלת זרה צמודה המתגוררת בבית היא 9,000 ₪; עלות חודשית של שתי מטפלות צמודות המתגוררות בבית היא 18,000 ₪; עלות מטפל מחליף ישראלי לסוף שבוע אחד היא 1,220 ₪, ושעת עבודה של מטפל ישראלי מוערכת בכ-47 ₪; עלות חודשית של מטפל ישראלי לסופי שבוע מסתכמת ב-4,880 ₪; ובנוסף התובעת זקוקה לעזרה ביתית לצורך ניקיון וחיטוי הבית, שעלותה השעתית היא 45 ₪, בתוספת נסיעות וביטוח לאומי שרצוי שתיתן בנפרד על מנת שהמטפלות תתמקדנה בטיפול וסיעוד התובעת, (חוות דעתה ת/17; עדותה בעמ' 261-270; 276 לפרוט').

ג. עמדתה של הנתבעת נתמכת בחוות דעתו של מר גדעון האס (להלן: מר האס), שחיווה דעתו והעיד כי די לצורך העניין במטפלת אחת ובשימוש במנוף להעברת התובעת ממיטתה לכיסא הגלגלים ובחזרה, וכן להעברות נוספות, וכי אין בכך קושי; מר האס ציין, כי בהתאם לחוות דעתה של ד"ר פרבר ז"ל - אשר ניתנה בשנת 12' ואינה רלוונטית עוד עקב פטירתה המצערת - התובעת זקוקה בעזרה מלאה ושני מטפלים רק בהעברות וברחצה, כך שמטפל זר אחד בתוספת מטפל ישראלי למספר מועט של שעות יכולים לתת פתרון לתובעת;

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

לשיטתו, עלות חודשית של מטפל זר עם מטפל ישראלי מחליף לסוף השבוע היא 8,998 ₪; עלות חודשית של מטפל זר עם מטפל זר מחליף לסוף השבוע היא 8,226 ₪, ועלות חודשית של מטפל זר ללא מחליף לסוף השבוע היא 7,117 ₪ (חוות דעתו נ/א 4).

בינתיים ניתנה חוות דעתו של פרופ' זייליג, אשר דיבר על עזרה מלאה לתובעת, אך לא הזכיר יותר ממטפל אחד.

22. א. התובעת הגישה מספר תצהירי עדות ראשית ביום 12/4/15 ותצהיר משלים ביום 25/1/17, לאחר שמסרה עדות ביום 2/2/16 בקשר לבקשה נוספת לקבלת תשלום תכוף נוסף מעבר למספר תשלומים תכופים ששולמו בעבר בהסכמה בסכום של קרוב למיליון ₪ (ת/2; ת/4; ת/5). היא העידה פעמיים, בפעם הראשונה במסגרת הבקשה לתשלום תכוף ובפעם השנייה במסגרת פרשת התביעה. במסגרת תצהירה, פירטה את הצורך בשתי מטפלות, תוך תיאור הפעולות בהן נדרשת לה עזרה באופן יומיומי.

התובעת טענה והצהירה כי יש לאשר לה שתי מטפלות נוכח משקלה הרב והיותה ספסטית (קרי, סובלת לפרקים מנוקשות של השרירים באזור המשותק), נתונים המקשים על המטפלת להעבירה מהמיטה אל מנוף ההרמה מספר פעמים ביום, וכן מפני שלשיטתה לא ניתן להעסיק מטפלת אחת משך 24 שעות ביממה, משך שבעה ימים בשבוע (24/7). אשר לעלות המטפלות העידה כי שכר המטפלת עומד על "4,650 ₪, שבתות – עוד קרוב ל-1,000 ₪. יש ביטוח בריאות – כמעט 5,000 ₪, 4,000 ומשהו ₪, ביטוח בריאות שנתי, זה יוצא בסביבות ה-500 ₪ לחודש, 500-600 ₪. אני חושבת שאני משלמת עשרה חודשים. יש ביטוח לאומי, זה דבר יחסית קטן, בסביבות 200 ומשהו ₪. חופש, הבראה. אני לא זוכרת את הסכומים", באומרה כי בעלה מטפל בכספים.

ב. התקופה הראשונה לאחר התאונה

התובעת הצהירה כי במהלך כל תקופת אשפוזה נזקקה לסיוע תמידי של בעלה ובנותיה, לתגבור העזרה הסיעודית וסיוע בכל צרכיה, וכן לתמיכה נפשית על מנת להתמודד עם מצבה הקשה והמורכב. לגרסתה, נאלצו שתי בנותיה הבגירות [...] ונתבעת 1 לעזוב את כל עיסוקיהן, את ביתן ואת ילדיהן הקטינים, חדלו מעבודתן ושהו לצד אימן, תחילה באופן מלא, ולאחר מכן בתורנויות, ובהמשך בסיוע של אחות סיעודית בשכר.

לגרסת התובעת נאלצו גם בתה הנתבעת 1 אשר נהגה ברכב ובעלה [...] שהיה נוסע ברכב בשעת התאונה (להלן גם: [הנתבעת 1 והבעל], בהתאמה), להעתיק את מגוריהם לרעננה - תחילה ביחידת מגורים אצל קרוב משפחה ובהמשך בדירה שכורה - על מנת להיות קרובים למקום אשפוזה בבית לוינשטיין, לתמוך בה ולסייע לה. לדבריה, בשלב מסוים החלו בני המשפחה להוציאה בהדרגה מבית לוינשטיין, בהמלצת הרופאים; תחילה לחופשה בת מספר שעות, ובהמשך לחופשות חג ולסופי שבוע בביתה ש[בישוב]; חופשות אלה הצריכו התארגנות מיוחדת לצורך הסעתה, ארגון מלווים ומטפלים שישעו אותה, והסדרת הדיור.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

ג. התקופה השניה לאחר התאונה

התובעת שוחררה מביה"ח לוינשטיין ביום 4/8/11 ובמכתב השחרור נכתב כדלהלן: "מבחינת ADL עדיין זקוקה לעזרה חלקית בפלג גוף עליון, עזרה מלאה בפלג גוף תחתון, אוכלת לבד אוכל מוגש. מבחינת ניידות מסיעה כ"ג למרחקים קצרים בלבד. מעברים עם עזרה וקרש החלקה. בפיזיותרפיה עומדת בעמידון. ללא שליטה על הסוגרים. בהערכה מערכת השתן נמצא כיס היפרטוני ורפלקס... לכן הושאר קטטר שתן קבוע... היציאות הוסדרו בעזרת תרופות..."

התובעת ובעלה הצהירו כי המשפחה נערכה להעסקת מטפלים לצורך הטיפול הסיעודי בתובעת, וכי בשל מצבה קיבלה התובעת היתר חריג מאת הרשויות להעסקת 2 עובדים זרים. לשיטתם, בפועל, בשל מצוקה כספית, הועסקה עובדת זרה נוספת רק בחלק מן הזמן. בינואר 15' החלה התובעת להעסיק שתי מטפלות, אך למעשה העסיקה את השתיים משך כחצי שנה בלבד, והעידה כי שילמה עבור שתיהן סך של 18,000 ₪ (עמ' 20 לפרוט', ש' 25-28). בעלה של התובעת אישר בישיבת יום 1/3/16, כי העובדת השנייה פוטרה (במחצית שנת 15'), מפני שלא הייתה מוכנה לצנתר את התובעת עם קטטר, בטענה שמדובר בהחדרה, וחברת כוח האדם אישרה את עמדתה (מדובר בטיפול בקטטר לו נזקקה התובעת, כאמור לעיל). לדבריו, "היום העובדת הזרה לא עושה צנתור, היא עושה קטטר רגיל. היום היא עם קטטר קבוע, עם הדלקות וכל הבעיות מסביב. במקום הקטטר הקבוע היו צריכים לשים קטטר זמני, בלי הדלקות ובלי האנטיביוטיקה" (עמ' 29, ש' 15-6).

אשר לעמדתו של מר האס, כי די לתובעת במטפלת קבועה אחת ובמנוף לצורך העברות, העיד בעלה של התובעת כי "המנוף שאנחנו רכשנו לא היה לסיוע של ניידות בתוך הבית. המנוף בא לעזור למטפלות להרים משקל כבד בין 100 ל-120 קילוגרם במהלך הטיפול [בתובעת] של העברות, מהמיטה לכיסא הגלגלים, לכיסא אחר וכולי". בהמשך תיאר כי יש צורך בשני אנשים כדי לבצע את ההעברות בעזרת המנוף, וכי "אם לא היה מנוף, היו צריכים ארבעה אנשים לטפל בה, לא שניים. כדי להרים משקל כזה, ולו רק לשני מטרים, או להזיז אותה מהמיטה לכיסא הגלגלים, ללא מנוף, היו צריכים ארבעה אנשים", בהיותה פאראפליגית וספסטית. לדבריו, בשל קושי זה התגייסה כל המשפחה לטפל בתובעת, באמרו כי "במקום להיות משפחה, הפכנו להיות מטפלים. אנחנו הרסנו את חיי המשפחה שלנו" (עמ' 57, ש' 7-7 עמ' 58, ש' 25).

התובעת טענה כי יש להעדיף את חוות דעתה ועדותה של הגב' שיפמן מטעמה, בהיותה מרפאה בעיסוק ומומחית בעבודה עם נכים קשים, על פני חוות דעתו ועדותו של מר האס מטעם הנתבעת, עובד סוציאלי במקצועו; זאת בטענה כי היא מומחית בעלת ניסיון רב בטיפול ובהתאמות לנכים, אשר בדקה בפועל את תפקודה של התובעת, ובית המשפט ראה לקבל את חוות דעתה בעניין אחר, ואילו מר האס, עובד סוציאלי במקצועו, סמך את חוות דעתו על נתונים מהאינטרנט ועל סמך ידיעותיו הכלליות.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

ד. הוצאות יתרות - התובעת ובעלה טענו כי בשל מצבה ומוגבלויותיה, נדרשת התובעת לליווי בכל פעולה מפעולותיה, ונגרמות לה הוצאות כפולות כמעט בכל יציאה מהבית, אם לקולנוע, אם למסעדה, אם לבית קפה, ואם לנופש בארץ או בחו"ל, ויש צורך בתשלום נוסף עבור המטפלת הסועדת את התובעת, לרבות טיסתה, לינתה, כלכלתה וכיוצא בזה (עדותה בתצהירה ת/4 ות/5, ועדות בעלה בתצהירו ת/1). זאת, תוך הפנייה לע"א 3573/12 **כלל חברה לביטוח בע"מ נ' פלוני** (2/2/14), מפי כב' הש' עמית, שם הוסיף ביהמ"ש העליון, בהליך הערעור, סכום נוסף בשל הוצאות לחופשה. משכך, ביקשה לשלם לה סכום נוסף לעבר עד שנת 15' בסך 39,000 ₪ על פי קבלות, וסכום גלובלי עבור העתיד בסך של 150,000 ₪.

23. א. הנתבעת ביקשה לדחות את טיעוניהם של התובעים ביחס לעלות הנדרשת לעזרת צד ג'; לטענתה, מתצהירהם של התובעת ובעלה עולה כי שכר המטפלת שהעסיקו הגיע כדי כ-4,900 ₪ לחודש, אלא שהשניים "העמיסו" באופן מלאכותי עלויות "תקורה" שונות, כגון "מענק", "עבודה מיוחדת", "מגורים הולמים" ושאר תארים שכינו הוצאות עלומות שלא הוכחו. לשיטתה, בשים לב ששכרה של העובדת היה כ-4,500 ₪ נטו ותוספת תנאים סוציאליים בשיעור 12.5% והוצאות חריגות נוספות לתוספת של 25% לכל היותר, יש לשלם לתובעת סכום של כ-5,700 ₪ לחודש בממוצע לעבר, מאז שחרורה של התובעת מאשפוז.

ב. הנתבעת אף שלחה חוקר פרטי, מר **רון פוגל** (להלן: החוקר), אשר צילם את התובעת לסירוגין בחודש דצמבר 15', משך כ-4-5 שעות, עת יצאה מביתה בסביבות השעה עשר בבוקר ועד אשר חזרה לבית לאחר השעה שתיים וחצי בצהריים; בית המשפט צפה עם הצדדים בקטעים רבים אותם צילם החוקר; הוא צילם אותה נוהגת לבדה ברכב הוואן שלה, עורכת קניות עם בתה, יושבת במסעדה וסועדת את נפשה, וכן חוזרת לרכבה כשהיא רכובה על כסא הגלגלים שלה ללא עזרה, פרט לנוכחותה של בתה, אשר עמדה מאחוריה, אך לא עזרה לה (ראו עמ' 221-227 לפרוט').

אשר לטענת התובעת כי החל מחודש ינואר 15', העסיקה שתי מטפלות זרות במקביל, טענה הנתבעת כי התובעת ניסתה לקבוע עובדות בשטח ללא צורך אמיתי, ואין לקבל התנהלות זו.

24. עזרת צד שלישי - דיון

א. שני המומחים המייצגים את עמדתם של הצדדים - גב' שיפמן ומר האס - יונקים את סמכותם בתחום השיקום מחוות דעתו של פרופ' זייליג, המומחה מטעם בית המשפט, ועליהם ליישם את קביעותיו ולא את מסקנותיהם על פי התרשמותם האישית, בהיותם עדים מטעם הצדדים, כעולה גם מפסיקתו המפורשת של בית המשפט. לפיכך, ייבחנו הפרטים המצוינים בחוות הדעת שלהם עניינית, וככל שהם חורגים מחוות דעתו של פרופ' זייליג, לא ישמשו בסיס לקביעת ממצאים עובדתיים.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

פרופ' זייליג, אשר קבע כי התובעת זקוקה לעזרה אישית בכל שעות היממה, נמנע מכל התייחסות לסוגיה זו של שני עובדים זרים, והתובעת בחרה להימנע מלהפנות אליו שאלת הבהרה בנדון. ייאמר כבר עתה כי מהראיות שהובאו על ידי שני הצדדים נלמד שהתובעת העסיקה שתי מטפלות במשך תקופות קצרות יחסית, כאשר מעבר להן היא הייתה מטופלת על ידי מטפלת אחת בלבד בעזרת המנוף המצוי בביתה, אם כי התובעת הצהירה והעידה כי בני משפחתה מסייעים לה משך כל התקופה, בנוסף למטפלת הזרה המועסקת בביתה, וגרסתה לא נסתרה.

התובעת הפנתה לפסקי דין שונים, בהם אישרו המומחים מטפל נוסף, ואילו הנתבעת טענה הן כי מצבה של התובעת דכאן טוב יותר ממצבם של התובעים הנזכרים בפסק הדין שאוזכרו על ידי התובעת, והן שפרופ' זייליג לא אישר העסקתו של יותר ממטפל אחד.

סבורתני כי במחלוקת זו בין הצדדים, הדין הוא עם הנתבעת, וכי התובעת אינה זקוקה לשתי מטפלות זרות צמודות במשרות מלאות.

ב. התובעת העידה ונחקרה ארוכות אודות תפקודה ועיסוקיה, העידה כי היא פעילה, עוזרת בעבודות הבישול בביתה, נוהגת ברכבה ועוד; במסגרת הבקשה לתשלום תכוף העידה התובעת ביום 2/2/16 כי היא מסוגלת לבצע חלק מפעולות היום יום בכוחות עצמה, לאכול בכוחות עצמה, נוהגת ברכב המותאם לצרכיה בכוחות עצמה, בליווי אדם המסייע לה בכניסה וירידה מן הרכב באמצעות מעלון, נוהגת לצאת מעיר מגוריה [הישוב] בליווי מטפלת לפחות פעמיים בשבוע, על מנת להעסיק עצמה, וכי עד לאחרונה נסעה על בסיס קבוע לחוגים; כן התנדבה ב"פיתחון לב" [בישוב] וכן מחוצה לה, היא נוהגת לנסוע לבקר את אמה המתגוררת ב[ישוב אחר], וכאשר היא חוזרת בצהרים לביתה, היא מבשלת ומבצעת פעולות שגרתיות "ככל בנאדם נורמטיבי, עם כל המגבלות שהן רבות" (עמ' 19 לפרוט', ש' 20 - עמ' 20, ש' 5).

בעדותה בישיבת יום 25/4/17 (לאחר שהתמונות שצילם החוקר הובאו בפניה), אישרה כי היא מסוגלת להיכנס לרכבה לבדה עם כיסא הגלגלים ולנהוג בו, אם כי מסרה שתמיד יש מישהו שמסתכל עליה כדי לוודא שלא קרתה תקלה. בישיבה זו מסרה כי אכן נהגה לנהוג כדי לבקר את משפחתה וכן את אמה ב[ישוב אחר], אך בשנה וחצי-שנתיים האחרונות המעיטה בכך מפני שהתעייפה והנהיגה הארוכה מעייפת אותה, אם כי היא ממשיכה לנהוג [לישובים ק', לח'] ולמקומות קרובים יותר מפעם בשבוע, כדי לבקר חברות (עמ' 82, ש' 20 - עמ' 83, ש' 27).

כאמור לעיל, בישיבה זו אישרה התובעת כי מזה זמן רב היא מעסיקה מטפלת אחת בלבד, אך מסרה כי כל בוקר, דרך קבע, מגיעה בתה הבכורה לביתה, כדי לעזור לה בהעברת הבוקר. "יש לי את הבת הבכורה, שקיבלה אישור מהעבודה לאחר לעבודה, היא מאחרת כמה שנדרש, וכמובן אחר כך עובדת את השעות שהיא מחויבת". משנשאלה התובעת מה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

קורה אם יש צורך להעבירה בשעות הצהריים, השיבה "קרה שהייתי צריכה משהו דחוף, אני קוראת לה, אני קוראת לבת השניה שעובדת [בישוב]. תמיד אני פונה לבנות והן באות לעזור". משנשאלה כמה פעמים ביום זה קורה, השיבה "זה לא קורה כמה פעמים ביום. כי למשל בצהריים, כשמגיע זמן המנוחה, אז אחד הנכדים מגיע הביתה מבית הספר ואז הם עוזרים", בהסבירה כי יש לה כמה נכדים, בני 14, 15 ויותר. "זה להרים אותי. קודם כל לשים את הערסל. הערסל, שמים אותו, למשל אם אני יושבת על כיסא, אז צריך להכניס את הערסל מתחתיי ולהרים את הרגליים, שהן מאוד מאוד כבדות, לדאוג לסדר את הערסל בצורה כזאת שהוא יהיה נוח ובטיחותי להרים אותי. כשמעלים אותי למנוף, מישו צריך, יש את השלט, מישו מחזיק, זאת אומרת, אחד מכוון אותי, השני דוחף אותי, מחזיקים לי את הרגליים, כי הרגליים שלי עושות מה שהן רוצות", ולא הכחישה כי תפקידו של האדם הנוסף הוא בעיקר לכוון (עמ' 84 לפרוט', ש' 3- עמ' 85, ש' 1).

לדברי התובעת היא נזקקת להעברות שש פעמים ביום, "בוקר פעמיים, צהריים פעמיים ולילה פעמיים", והסבירה, כי כל בוקר היא עוברת מהמיטה לכיסא המיוחד לשירותים, למקלחת, חזרה לכיסא ולמיטה, וכנ"ל עם הערסל; לאחר מכן מורידים אותה מהמיטה לעמידון, וחזרה לכיסא הגלגלים. בצהריים שוב מעבירים אותה עם הערסל למיטה, ולאחר המנוחה לכיסא, ובערב אותו דבר. זאת, מעבר לתקלות שיש לה לעתים, כאשר יש צורך להחליף חיתול, להכניס קטטר וכיוצא בזה (עמ' 85, ש' – עמ' 86, ש' 9; עמ' 88, ש' 22- עמ' 89, ש' 12). יחד עם זאת, לא מסרה דבר לגבי זהות האדם העוזר לה בשעות הערב מעבר למטפלת, הנעזרת במנוף; מדברי התובעת ובעלה, ניתן להסיק כי אם יש צורך בעזרה נוספת, הרי שהבעל הוא המסייע למטפלת להעבירה למיטתה, אך לא שוכנעתי כי הדבר חיוני.

ג. **בעלה של התובעת** העיד כי התובעת מסוגלת לנהוג לבדה מרחקים קצרים, אינה זקוקה לעזרה בנהיגה עצמה, למעט בעליה ובירידה מהרכב, וכי לעתים קרובות כאשר היא יוצאת מהבית לבתה, או לסידורים, או לטיפולים, או לחוגים, או להתנדבות וכיוצא בזה, היא מלווה על ידי המטפלת או בתה או אחד הנכדים, דהיינו, כאשר המטפלת אינה מלווה אותה, היא (המטפלת) נשארת בבית; הוא אף אישר כי יתכן שהתובעת הייתה לבדה ברכב למשך זמן קצר, והצטרף אליה מישו בהמשך; (זאת, חרף דבריו בהמשך כי המטפלת לא זזה מהתובעת בהיותה בבית, אלא יושבת במרחק של מטר אחד ממנה, כדי למלא את כל מבוקשה לאלתר). כן העיד כי התובעת נוהגת [לישוב] לצורך טיפולים בערך פעם בחודש, ומבקרת את אמה בת ה-90 בערך פעם בחודשיים, אם כי לאחרונה הם נוהגים להביאה אליהם. בצהריים היא מגיעה הביתה לאכול ולנוח; אחר הצהריים היא עושה תרגילים (מהלך, או אלמנט של APT, או אלמנט של מדרגות); בהמשך היא נפגשת עם חברות או עם אחת הבנות שלה, או עושה פעילות אחרת; לקראת הערב היא חוזרת, יושבת על הכורסא שלה, עושה עבודות של ריפוי בעיסוק, רואה קצת טלוויזיה, הוא חוזר מעבודתו, הם עוסקים בענייניהם המשותפים, ובערב הוא עוזר למטפלת להעביר אותה לחדר השינה, כדי

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

להביא אותה למצב של מנוחה ולשינה בלילה (עמ' 55 לפרוט', ש' 8- עמ' 57, ש' 5 ; עמ' 59, ש' 32- עמ' 61, ש' 14 ; ראו גם עדות התובעת בעמ' 79-82 לפרוט').

ד. אשר לתיעודה של התובעת על ידי החוקר פוגל בדצמבר 15', יצוין כי מדובר בכ-30 צילומי וידיאו שמשכו של כל אחד מהם שניות בודדות, אך החוקר הסביר כי הטעם לסרטים הקצרצרים הוא חששו להיחשף; כך או כך, ממצאיו המצולמים של החוקר - לפיהם התובעת נצפתה נוסעת ברכבה לבדה, עורכת קניות עם בתה, סועדת במסעדה, וחוזרת לרכבה ללא עזרה פיזית, בנוכחות בתה - לא נסתרו, משאישרה התובעת בסיכומיה כי "היא יכולה לנהוג ברכב, למרחק קצר בעצמה, ללא שהמטפל ישוב לצידה"; לכן, אין צורך להידרש להשלכות של האופן בו תועדו האפיזודות המצוינות לעיל.

יודגש כי התובעת אישרה עוד בתחילת הדיונים כי היא מנסה לחיות את חייה בצורה נורמאלית ככל האפשר, לשמור על בריאותה הנפשית ולא להיכנע לנכותה הקשה. לא נותר לבית המשפט אלא לכבד את האופן בו מתמודדת התובעת עם הצרה הגדולה שפקדה אותה, ולכמת את נזקיה באופן המיטבי.

ה. בפסקי הדין אליהם הפנתה התובעת דובר בנכים קשים בהרבה מהתובעת, אחד מהם היה במצב ווגטיבי, האחרים קוודרופלגים, דהיינו סבלו משיתוק בכל ארבעת הגפיים, ולא עלה בידיהם לבצע פעולות פונקציונליות ממשיות בידיהם, חלקם סבלו גם מבעיה קוגניטיבית, מפצעי לחץ ועוד (ראו למשל ע"א 8083/02 **עכסה כהן נ' דולב חברה לביטוח בע"מ** (10/8/05), מפי כב' הש' ריבלין). ועוד, המומחים הרפואיים שבדקו אותם אישרו את הצורך במטפל נוסף לצורך ביצוע פעולות שונות, בנוסף למנוף שנדרש, כגון שינוי תנוחה, רחיצה, הלבשה ועוד (בת"א (י-ם) 3292/01 **שבתאי רמי נ' שמעון יעקב** (25/9/05) מפי כב' הש' דרורי; ת"א (חי') 447/93 **עזבון המנוח ציון הרצל דבוש ז"ל נ' מנורה חברה לביטוח בע"מ** (17/3/04), מפי כב' הש' גריל).

בשונה מאותם נפגעים, התובעת מסוגלת ועושה שימוש בידיה לפעולות שונות, הדורשות אף רמה מסוימת של כוח; התובעת אמנם נזקקת לעזרה במעברים, אך ברמה פחותה מאשר קוודרופלג אשר אינו יכול לעשות כל שימוש בידיו כעזר.

עיון בחוות דעתה של ד"ר פרבר המנוחה שניתנה ביום 6/12/12 - לאחר שבדקה את התובעת ביום 30/5/12, פחות משנה וחצי לאחר התאונה, וכ-10 חודשים לאחר ששחררה מבית לוינשטיין (ביום 4/8/11), ואשר על בסיסה ערכו מומחים אחרים את חוות הדעת שלהם, אך אינה מהווה ראיה ואינה רלוונטית עוד עקב פטירתה למרבה הצער - מלמד כי גם בעת שניתנה חוות דעתה לפיה התובעת נזקקת לשתי מטפלות כדי לבצע העברות ורחצה, נעזרה התובעת במנוף בנוסף לעזרתה של עובדת זרה, נעזרה מדי פעם בבעלה, ולא נזקקה לשתי מטפלות. נוסף על כך, התובעת עצמה אישרה במסגרת חקירתה הנגדית בבקשה לקבלת תשלום תכוף נוסף על התשלומים התכופים שקיבלה לפני כן בהסכמה (בסך כולל של

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

839,865 ₪ נטו, בצירוף שכר טרחת עורך דין ומע"מ), כי העסיקה שתי מטפלות לסירוגין בלבד, וכי הפסיקה להעסיק שתי מטפלות באוגוסט 15'. לדבריה, ביקשה מבתה הנשואה - אשר נזקקה לדיוור חלופי, מפני שהייתה בתהליך של בניית בית למשפחתה, אך עבדה מחוץ לבית - לבוא להתגורר בביתה עם בעלה ושלושת ילדיהם עד אשר יושלם ביתה, ולסייע לה במקום המטפלת הנוספת.

לא זו אף זו, חוות דעתה של ד"ר פרבר עמדה בפני פרופ' זייליג, אשר מונה כמומחה עקב פטירתה המצערת ובדק את התובעת ביום 13/11/16, כ-4.5 שנים לאחר בדיקתה של ד"ר פרבר, והוא לא הזכיר דבר וחצי דבר לגבי העסקה של יותר ממטפל אחד; זאת, על אף שהיה מודע לרמת הספסטיית של התובעת ואף ציין כי היא תלויה בעזרה "בינונית-מרובה", בניגוד לטענת התובעת ועדיה, ולא מן הנמנע כי מצבה של התובעת השתפר עם השנים; מכל מקום, לא ניתן ללמוד מחוות דעתו של פרופ' זייליג - לפיה התובעת נזקקת לעזרה בכל שעות היממה - כי סבר שיש צורך בשני מטפלים לצורך פעולה כלשהיא.

ו. לא נעלמה מעיני חוות דעתה ועדותה של גב' אילה שיפמן - אשר מסרה חוות דעת מטעם התובעת בסוגיות שונות, לרבות סוגיית הדיוור של התובעת, מעבר לחוות דעתו של המהנדס מטעמה, המכשירים להם היא נזקקת, וגם אודות צרכיה, מעבר לחוות דעתם של המומחים השיקומיים, על יסוד חוות דעתה של ד"ר פרבר (ת/17) - אך חוות דעתה לגבי נושאים שברפואה, לרבות דרכי השיקום, ככל שאין בה כדי ליישם את קביעותיו של פרופ' זייליג, אינה יכולה לעמוד מפני שהיא אינה מומחית מטעם בית המשפט, מה גם שהיא חורגת מחוות דעתו של המומחה מטעם בית המשפט (ראו לעניין זה האמור ברע"א 2985/96 **סיוון מדלסי נ' אבנר גוני** פ"ד נ(2), 81, מפי כב' הש' אור (להלן: ענין מדלסי)). יתר על כן, הפרקטיקה הנוהגת בבתי החולים לטיפול בנפגעים סמוך לאחר פציעתם ובמהלך השיקום - אודותיה העידה הגב' שיפמן - אינה מהווה אינדיקציה לסטנדרט הטיפול במסגרת ביתית לאחר סיומו של תהליך השיקום ולכל ימי חייהם.

אשר לגרסתם של התובעת ושל בעלה כי אין בכוחה של מטפלת אחת להעביר את התובעת בעזרת מנוף מהמיטה לכסא הגלגלים או מהכסא למיטה, או מהכסא למכשיר אחר, וכי יש קושי בעזרה של אדם נוסף לעשות כן, יש קושי לקבלה, משלא הועלתה בפני פרופ' זייליג, אשר בדק את התובעת בביתה.

ראו לענין זה דבריו של כב' הש' אור בענין מדלסי, כדלהלן:

"אם נדרשים לנפגע טיפולים רפואיים כדי לשפר או לשמר את תפקודו של איבר זה או אחר, כמו טיפולים פיזיותרפיים לשם שיפור יכולתו להלך; אם נדרשים לו טיפולים והדרכה כדי להחזיר לו או לשפר את כושר הדיבור או כושר הראייה; אם נדרשים לו עזרים כדי שיוכל לנוע ממקום למקום ובלעדיהם נמנע ממנו או יקשה עליו הדבר, כמו כיסא גלגלים או מקל

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הליכה; אם נדרש לו אבזר זה או אחר כדי לעלות למיטה או לרדת ממנה או כדי להתרחק; אם נדרש לו אמצעי הרמה כדי שיוכל לעלות לכלי רכב; אם דרושות לו תותבות ליד או לרגל שנפגעו; אם נדרשת לו, עקב מוגבלותו, עזרה של מטפל או מגית, אם לכל שעות היממה או לחלקם - החלטה בכל אלה, ובנושאים רבים בדומה לכך, הינה החלטה בדבר צרכים ודרכים לשיקום רפואי של הנפגע. לצורך הוכחתם של אלה יש צורך במינוי מומחה על פי החוק והתקנות, ואין להוכיחם על-ידי מומחה מטעם המתדיינים.

נראית לי בעניין זה החלוקה לתחומי התמחות מקצועיים שעליה מצביע בא-כוח המבקשים בבקשתו. הצד הרפואי, כולל השיקום הרפואי, עניין הוא למומחה רפואי או שיקומי לעסוק בו. הלה יחווה דעתו על מגבלותיו הגופניות של הנפגע ועל צרכיו השיקומיים-רפואיים הנגזרים מהן, כגון שהוא יהיה מרותק למיטתו או לכיסא גלגלים, וכן על צרכיו האחרים, כולל אבזרים הדרושים לו לצורך תפקוד וכדי לענות על קשייו עקב נכותו ומגבלותיו". (ההדגשה אינה במקור – ד.ס.).

ז. התובעת העלתה טענה נוספת, לפיה לא ניתן להעסיק מטפלת אחת משך כל שעות היממה, ולכן היא ובעלה אינם מטרידים אותה בשעות הלילה; דא עקא שהתרשמתי כי בניגוד לדבריו של בעלה - לפיהם המטפלת צמודה לתובעת משך כל שעות היממה, ולא מתרחקת ממנה יותר ממטר אחד "[התובעת] כשאין אף אחד בבית, המטפלת יושבת ליד [התובעת], מטר מ[התובעת], יושבת שם, ו[התובעת] מפעילה אותה למה שהיא צריכה ומה שהיא לא צריכה" (עמ' 56, ש' 35 - עמ' 57, ש' 1) - התובעת זקוקה אמנם להשגחה כל שעות היממה, אך המטפלת אינה צמודה אליה ממש, ומבצעת עבודות שונות בכל חלקי הבית, "משמרת את הבית". התובעת העידה כי "היא עושה הכל בבית... הבית פעיל, יוצאים ובאים, הבית מתלכלך. היא שומרת על הבית שהוא יישאר נקי. אז היא גם מנקה, לא ניקיונות יסודיים... אבל לעבור על הרצפה, לעבור על שירותים, אלה דברים שאני דורשת כל יום. לא כל יום רצפה, אבל שירותים כל יום אני דורשת לנקות. היא עושה כל דבר, כמו שהוא אמר - מכבסת, מבשלת יחד איתי. משהצת, רוחצת כלים. עושה את הכל. בעצם מחליפה אותי" (עמ' 80, ש' 36 - עמ' 81, ש' 6).

התובעת טענה - בין השאר על יסוד חוות דעתה של הגב' שיפמן - כי יש לאפשר לה להעסיק מטפלת נוספת מפני שיש להפוך אותה בלילה במיטתה כל שעותיים וחצי-שלוש; הנתבעת ומר גדעון האס מתנגדים לדרישה זו, הן בטענה שדברים אלה לא נכתבו על ידי פרופ' זייליג, הן בטענה כי התובעת יכולה להתהפך לבד, מפני שאינה קוודרופלגית, והן בטענה שאפילו יש בדברים ממש, הרי אין התובעת שונה לעניין זה מכל נכה המשותק בכל ארבע גפיו.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

בפסק הדין המנחה בתובענות של נפגעי גוף קשים, אשר נכותם עומדת על 100%, ונוזקים לעזרה משך כל שעות היממה, ע"א 3375/99 אריה אקסלרד נ' צור-שמיר, חברה לביטוח בע"מ פ"ד נד (4) 450, (2000), מפי כב' הש' אור (להלן: ענין אקסלרד), נקבעו הנחיות וכללי חישוב בנוגע לעזרת צד ג' לנכים קשים, כגון קוודרופלגים שאינם שולטים בסוגריהם, ואינם מסוגלים לבצע פעולות בסיסיות; מאז ועד היום נוהגים בתי המשפט לחשב את הפיצוי לפי עלות העסקה של מטפל זר שישהה עם הנפגע משך כל שעות היממה, בתוספת סכום מסוים שנועד לתגבור חלקי על ידי עובד ישראלי, ואף מזכירים את החובה של הנפגעים להקטין את הנוק; וכך נקבע:

"במסגרת קביעת הפיצוי, לרבות קביעת שיעור הפיצוי בגין עזרת הזולת, יש להכיר בהוצאות סבירות צפויות של התובע. אין התובע זכאי להיטיב את מצבו על חשבון המזיק. יש לפסוק פיצוי על הוצאות רק בגין הוצאות הנחוצות באופן סביר לשם החזרת המצב לקדמותו. גובהן של הוצאות אלה צריך להיות גם הוא סביר, וכפי שנאמר בע"א 2934/93 הנ"ל [3], 'במסגרת קביעת סבירותן של ההוצאות יילקח בחשבון העיקרון שעל הניזוק להקטין את נזקו' (שם), ...

כאמור, יש לבחון את מצבו של כל נפגע ולפסוק לו פיצויים בהתאם לצרכיו המיוחדים. אלא שבמקרה של נכים קשים - קוודרופלגים, או של בעלי נכות קשה אחרים אשר דרושה להם עזרה בכל הפעולות היומיומיות - צפים ועולים, בדרך כלל, אותם צרכים. נדרש אדם אשר יסעד את הנפגע בכל פעולות היומיום ויהיה בקרבתו כדי להשגיח עליו ולהושיט לו עזרה ככל שיידרש משך כל שעות היממה. כל העוסק בתחום זה יודע, שנדרש שיימצא אדם בקרבת הנכה משך כל שעות היממה, ונדרשת ממנו עזרה בפועל, לסירוגין, משך כ-3-4 שעות ביממה בלבד. עוד ידוע, כי בדרך כלל, הסיעוד של נכים קשים אינו דורש ידע, הכשרה או מומחיות מיוחדים...

אם נסכם את האמור לעיל, נראה שבדרך כלל יסופקו צרכי הסיעוד של נפגע קשה הרתוק למיטתו בהתמלא התנאים הבאים: יהיה עובד זר אשר יתגורר עמו ויספק את כל צרכי הסיעוד שלו, הן עזרה בפעולות היומיומיות, והן עזרה בעבודות הבית ככל הנדרש. עובד זה גם ילווה אותו בניידותו, ובמקרים שנדרש שיהיה לו רישיון נהיגה ניתן לנסות להבטיח את הדבר. יהיה עובד מחליף, ישראלי, אשר יחליף את העובד הזר בסופי שבוע ובימי העדרות שלו מן העבודה. בהתחשב בסיכון שבמשך פרקי זמן מסוימים לא יימצא עובד זר, או שתהיה הגבלה על הבאתם של עובדים זרים ארצה, או שעלויות העסקתם תגדל, יש להוסיף לסכום העלויות של

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הסיעוד סכום אשר יבטא סיכון זה. כן יש לקחת בחשבון, שלעובד אשר יתגורר עם הנפגע יש לספק מקום מגורים בבית הנפגע, וכן שעל הנפגע לשאת בעלות צרכי היומיום של העובד, כמו מזון, מים, כביסה וכיוצא באלה..." (ההדגשה אינה במקור - ד.ס.).

משכך, סבורתני כי הדין בעניין זה עם הנתבעת, הטוענת כי פעולותיה של העובדת הזרה המטפלת בתובעת אינן חורגות - על פי עדותה - מהאמור בעניין **אקסלרד** וכן בעניין **פת** (ע"א 3590/08 הנ"ל). יתר על כן, אין חולק כי התובעת נוהגת לצאת מהבית גם ללא המטפלת, נפגשת עם בתה, מבלה אתה וכך הלאה, באופן שהמטפלת יכולה לפוש קמעא גם בשעות היום.

אפילו אם יש ממש בטענה כי התובעת אינה יכולה להתהפך לבד, למרות שאינה קוודרופלגית - והדברים לא באו לידי ביטוי בחוות דעתו של פרופ' זייליג - הרי מדובר בפעולה של 10 דקות פעמיים בלילה בו התובעת ישנה כשבע וחצי שעות; מעבר לכך, המטפלת יכולה לנוח גם בשעת הצהריים בה התובעת נחה בעצמה, וכן בשעות בהן התובעת עוסקת בעניינים אחרים (עמ' 86, ש' 21-30); לכן, איני רואה לקבל את טענת התובעת כי יש צורך במטפל נוסף לצורך זה. מכל מקום, הפיצוי עבור החזקת מטפלת כולל גם הוצאה למטפלת מחליפה בסופי שבוע, בחגים ובחופשות, כפי שנקבע בפסקי הדין העוסקים בנדון.

אשר לדבריהם של התובעת ובעלה כי כדי לאפשר למטפלת לנוח, הוא קם מספר פעמים בלילה כדי להחליף את תנוחתה של התובעת במיטה, והשינה המקוטעת גורמת לו לעייפות רבה, כי בזמן נסיעותיו לחו"ל במסגרת עבודתו, בנותיהם עושות תורנות בטיפול בה, וכי בעת שהמטפלת הייתה בחופשה, הם תפקדו כמטפלים סיעודיים לתובעת (ת/2, עמ' 84 לפרוט'), מדובר בהחלטה של התובעת ובעלה, שראוי לכבדה, אך היא אינה מתיישבת עם ההלכה הפסוקה בנדון דידן. זאת, מעבר לכך שגב' שיפמן עצמה דיברה על צורך לשנות תנוחה כל שעותיים וחצי-שלוש ולא יותר; לכן, לכל היותר המטפלת יכולה להחליף את תנוחתה של התובעת פעם אחת בלילה, והבעל - בפעם השנייה, או להיפך.

כאמור לעיל, מר האס סבר כי די בעזרת המטפלת והמנוף, התובעת העדיפה להימנע מלבקש הבהרה בסוגיה הנדונה מפרופ' זייליג, ומכאן, כי סברה שהמומחה לא יראה לחרוג מהכלל לפיו נפגע אחד זקוק למטפל אחד. משכך, נותרה חוות דעתו בעינה.

25. הפיצוי המגיע לתובעת בגין עזרת צד ג'

שני הצדדים הפנו את בית המשפט לפסיקה התומכת בטענותיהם, לגבי נפגעים שמידת נכותם מחייבת עזרה משך כל שעות היממה, זה בכה וזה בכה. בתי המשפט הבחינו בין נפגעים שהם קוודרופלגים, שם נפסקו סכומי פיצויים על בסיס הקביעה בעניין אקסלרד (כ-12,000 ₪ לחודש בצירוף הפרשי הצמדה מהמועד בו ניתן), לבין פאראפלגים, אשר רמת

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

תפקודם גבוהה יותר, ולגביהם נפסקו סכומים נמוכים יותר עד 10,000 ₪ לחודש, למטפל אחד בלבד (ראו הפסיקה הנזכרת בסיכומי הצדדים).

אשר להיקף הפיצוי ההולם בגין עזרת צד ג' במקרים של פגיעה קשה, ראו דבריו של כב' הש' עמית בע"א 7099/16 פלוני נ' ד"ר אהוד רוזנר (8/8/19) (להלן: ענין רוזנר):

21". עזרת הזולת: ע' סובל ממגבלות פיזיות וקוגניטיביות חמורות. הוא איבד את מאור עיניו, מתנייד בכסא גלגלים (המיפלגיה משמאל ותפקוד לקוי של הגפיים מימין), זקוק לעזרה מלאה בלבוש וברחצה, ומסוגל לאכול בכוחות עצמו באופן חלקי בלבד. למעשה, ע' זקוק לטיפול ולהשגחה צמודה (... חוות דעתו של המומחה המוסכם פרופ' גרוסוסר). בית משפט קמא התרשם כי מטפל זר עונה על הצורך הטיפולי, ונדרשת עזרה מסוימת נוספת מצד ההורים.

עבור התקופה שחלפה מהשחרור מבית החולים עד למתן פסק הדין (96 חודשים), נפסק סכום חודשי של 12,000 ₪ בגין העסקת מטפל זר ו- 6,000 ₪ לטובת ההורים, סה"כ 18,000 ₪ לחודש, ובחישוב כולל - 1,152,000 ₪ עבור עובד זר ו- 576,000 ₪ עבור עזרת ההורים, סה"כ. ואולם, ההוצאות בפועל עבור המטפל הזר היו נמוכות יותר, ועמדו על כ-8,500 ₪ כפי שהובהר בגוף פסק הדין (פסקה 42); וכפי שנראה להלן, הסכום של 18,000 ₪ לחודש חורג מהמקובל. לכן, ביחס לתקופה זו של 96 חודשים יש להעמיד את עלות המטפל על 8,500 ₪ במקום 12,000 ₪ בחודש, ובסך הכל הפחתה של כ-336,000 ₪ (816,000 ₪ במקום 1,152,000 ₪).

גם לעתיד, גובה הפיצוי בגין עזרת הזולת הועמד על סכום של 18,000 ₪ לחודש, ובכך מתבטאת חריגה מן ההנחיה העקרונית המוכרת מפסק דין אקסלרד ... להשקפתי, סטיה מהלכת אקסלרד (לאחר שיערוך הסכום) צריכה להישמר למקרים חריגים, שהמקרה דנא אינו נמנה עליהם (השוו לע"א 3573/12 "כלל" חברה לביטוח בע"מ נ' פלוני (2.2.2014)). עוד אציין כי בית המשפט קמא הסתמך על ע"א 9040/03 היימן נ' "מגדל" חברה לביטוח בע"מ (2006), אך שם נדרש בנוסף לעובד הזר גם מטפל ישראלי למשך 10 שעות ביממה, ובכל זאת הודגש כי הפיצוי הוא על הצד הגבוה.

אף בהנחה שנדרשת עזרה נוספת, ובעתיד יידרש מטפל בתשלום תחת עזרת ההורים, וגם בהתחשב באבדן הראייה, אני סבור כי יש להעמיד

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

את גובה הסכום החודשי עבור עזרת צד ג' (לעיתיד) במעוגל על 16,000 ₪ נכון ליום מתן פסק דינו של בית המשפט המחוזי (השוו לסכומים שנפסקו במקרים קשים אחרים: ע"א 4767/13 המאגר הישראלי לביטוחי רכב נ' שובבו, בפסקה 14 (25.11.2016); ע"א 3222/10 ביטוח ישיר חברה לביטוח בע"מ נ' פלוני (28.6.2012)). המשמעות היא הפחתה של 590,000 ₪ (במעוגל) מתוך סכום הפיצוי בגין עזרת צד ג' לעתיד...".

ראו גם דבריו של כב' הש' עמית בעניין שובבו (ע"א 4767/13 הנ"ל) כדלהלן:

"...אולם, שכרו של מטפל זר אינו הרכיב היחיד בסכום שנפסק בראש הנזק של עזרת צד ג', וסכום זה כולל גם מחליף ישראלי לסופי שבוע וכולל גם את ההוצאות הנלוות הכרוכות בהעסקתם של השניים, כגון מזון, חשמל, ביטוח וכיוצא בזה. אוסיף ואומר, כי יש לקחת בחשבון את הרצון הטבעי של הנפגע להוסיף לשכרו של המטפל הזר מעבר לשכר הבסיס, על מנת לחזק את המוטיבציה שלו להתמיד בטיפולו בנפגע לאורך זמן. עוד אציין כי למרות שעל פי פסיקתו של בית משפט זה, חוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א-1951 לא חל כיום על מטפלים בתחום הסיעוד (וראו דעת הרוב בדנג"ץ 10007/09 גלוטן נ' בית הדין הארצי לעבודה (18.3.2013)), יש הרואים עצמם מחויבים לשלם למטפל תוספת גלובלית מסוימת מעבר לשכר הבסיס, ולו בשל החשש לתביעה עתידית מצד המטפל.

אשר על כן, אני סבור כי יש לערוך את החישוב עבור עזרת צד ג' בעבר ובעתיד לפי 11,000 ₪ לחודש במקום הסכום של 9,500 ₪ שנפסק על ידי בית משפט קמא. סכום זה כולל גם עזרה בעבודות משק הבית, כפי שנפסק לגבי המטפל הזר בעניין אקסלרד (שם, עמ' 458 בפסקה י"א) ואיני רואה לקבל טענת המשיב כי יש לפסוק לזכותו סכום נוסף בגין כך". (ההדגשה אינה במקור - ד.ס.).

26. סוגיית עזרתם של בני המשפחה

התובעת טענה לאורך כל הדרך וגם בסיכומיה כי היא זכאית לפיצויים גם עבור שתי מטפלות, וגם עבור עזרתם של בנות ובני המשפחה העוזרים לה לדבריה מדי יום ביומו. הנתבעת טוענת כי יש לכלול בפיצוי הגלובלי, הניתן גם לעובד ישראלי המחליף את העובד הזר בימי ההיעדרות שלו, גם את העזרה של בנות המשפחה המגיעות מעת לעת לתובעת, וכי עמדה זו עולה מעניין אקסלרד, וגם מחוות דעתו של המומחה מטעמה, מר האס.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

לטענתה, מדובר במחויבות משפחתית של בנותיה של התובעת, המתגוררות בקרבת מקום, ורואות עצמן מחויבות לבקר את אמן מבחינה אישית ולא כ"תגבור סיעודי". עוד טענה כי העסקתה של עובדת זרה משך כל שעות היממה מאפשרת לתובעת ולמשק הבית כולו ליהנות משירותיה גם באחזקת משק הבית, באופן המיטיב את המצב של משפחת התובעת ביחס למצבה עובר לתאונה; לשיטתה, עזרה רבה זו של העובדת הזרה עולה עשרת מונים על הסיוע שנותנות ונותנים בני המשפחה לתובעת, עקב מצבה בגין התאונה. זאת, תוך הפנייה לע"א 327/81 **ברמלי נ' חפוז**, פ"ד לח (3) 580, מפי כב' הש' בייסקי, שם אושר פסק דין מחוזי לגבי טיפול של בן משפחה שלא חרג מדאגה של אב לבנו.

לסיכום, מגרסת התובעת נלמד כי אחת הבנות עוזרת לה מדי בוקר בבוקרו, אך בצהריים מגיע רק אחד הנכדים, שחלקם קטינים בני 14-15, לעזור, דהיינו לכוון את המטפלת בהעברתה בעזרת המנוף, כאשר אין צורך בעזרה פיסית לצורך זה. התובעת לא מסרה דבר לגבי העזרה בשעות הערב, כאמור לעיל, ואף לא דיווחה על זהותו של האדם העוזר לעובדת הזרה בהעברות בשעות הצהריים, למעט אמירה כללית על נכדים צעירים הבאים לבקרה.

מכאן, כי העזרה הקבועה המשמעותית עליה דיווחה התובעת מסתכמת בכשעתיים בלתי רציפות ביום. בשעות הערב, מדובר לכאורה בעזרה של הבעל, המכוון את המטפלת להעביר את התובעת בעזרת המנוף. לא למותר לציין כי בהתחשב בכך שהתובעת מעסיקה עובדת לצורך ניקיון, כפי שעשתה גם לפני התאונה, הרי שאותה עובדת יכולה לעזור לעובדת הזרה בכיוון הדרוש להעברתה מהמיטה לכיסא, ללא צורך בעזרה פיסית ובמגע בתובעת.

על אף האמור, בהתחשב בסיכון הכרוך בכך שהבעל או בני המשפחה הקרובים לא יוכלו לסייע לתובעת בעתיד, ראיתי לקחת בחשבון אפשרות שיהיה צורך בעזרה מסוימת נוספת בעתיד, לצורך העברות, בין אם של עובד ישראלי ובין אם של בן משפחה, דהיינו בתוספת פיצוי גלובלית של 2,000 ₪ לחודש.

ראו לעניין זה את דבריו של כב' הש' עמית בע"א 1951/11 **אבו אלהווא נ' עיריית ירושלים** (6/11/12), כדלהלן:

"הוצאות ועזרת צד ג' לעבר: המדובר בתקופה של 168 חודשים, כאשר מחודש מרץ 1997 ועד למחצית שנת 2004, שהה המערער בביתו... אילו היה המערער נעזר בעזרה בשכר, מן הסתם היה נפסק לזכותו סך של כ-15,000 ₪ לחודש, על פי הלכת ע"א 3375/99 אקסלרד נ' צור-שמיר חברה לביטוח בע"מ, פ"ד נד(4) 450 (2000). לא הובאו ראיות להעסקה בשכר במהלך אותה תקופה, אך עם זאת, הלכה פסוקה היא כי בני משפחה זכאים לפיצוי בגין עזרה נחוצה וחיונית, החורגת בהרבה מהעזרה הרגילה שמעניקים בני משפחה זה לזה (ראו, לדוגמה, רע"א 6680/08 מדינת ישראל נ' סלים סעיד פסקה 33 והאסמכתאות שם, 6.2.2012). לכך יש להוסיף גם את ההוצאות שהיו כרוכות

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

בטיפול במערער בביתו, כמו טיטולים, ציוד עזר, עזרים מתכלים, כביסה וייבוש, טיפולים רפואיים ועוד." בית המשפט העליון העריך בסדר גודל של 1050,000 ₪ עזרת צד ג' בעבר, וכן כל ההוצאות, כביסה, טיפולים, טיפולים רפואיים וכו'.

בנסיבות אלה התרשמתי כי, בהתחשב בפסיקה הנוהגת בכגון דא, ייפסק לתובעת פיצוי בגין עזרת צד שלישי בעתיד בסכום כולל של 14,000 ₪ בחודש, כולל הוצאות משק בית מוגברות (כאמור בעניין אקסלרד), ובסך הכל סכום של 1,620,998.16 ₪, ובמעוגל - 1,621,000 ₪. מתוך סכום זה תוכל התובעת להחליט אם להיעזר בבני משפחתה בנוסף לעובדת זרה אחת, או לשכור עזרה של עובד ישראלי לצורך העברות משך היום, אם יהיה צורך בכך.

משקבע בית המשפט העליון, כי נפגע זכאי לתוספת פיצוי שעה שיציאתו לחופשה כרוכה בהוצאות כבדות נוספות, ולו בשל היותו מלווה במטפלים, ייפסק לתובעת סכום גלובלי לעבר ולעתיד בסך של 100,000 ₪.

27. עזרה בניקיון

התובעת טענה כי יש לפסוק לה סכום נוסף בגין ניקיון הבית, ואילו הנתבעת טענה כי הסכום שייפסק צריך לכלול גם את הוצאות התובעת עבור ניקיון, בטענה כי הוא עולה על הסכום שהייתה מוציאה בגין ניקיון לפני התאונה, וחוסך את הצורך בהוצאה הקודמת עבור ניקיון.

בעלה של התובעת העיד כי לפני התאונה העסיקה עובדת ניקיון פעם בשבוע "בין ארבע לשש שעות" (עמ' 52, ש' 19-24). לאחר התאונה העסיקה עובדת ניקיון פעמיים בשבוע, לאחר מכן, "בגלל אלמנטים כספיים", העסיקה אותה "ברמה של בין 6 ל-9 שעות בשבוע, השאלה היא באיזה שבוע, אם לפני חג או אחרי חג וכולי. במקרים מיוחדים היא גם עוזרת לנו בעזרה בשמירה על [התובעת], באותם מקומות שאחת המטפלות יצאה לטיפול או סידור עצמי, ולכן אנחנו מחזיקים אותה עוד מספר שעות, במהלך השבוע עצמו... היא עושה עבודות ניקיון, אמרתי - למעט ימים מסוימים, ש[התובעת] מבקשת אתה שתבוא להיות אתה כמה שעות, כשאחת המטפלות או הבנות לא נמצאות וצריכים להיות אתה מישהו". יתר מלאכות הבית - כביסה, בישול, שטיפת כלים, גיהוץ, העבודות השוטפות של הבית, וכיוצא בזה נעשה על ידי המטפלת ועל ידי התובעת עצמה, המנחה אותה מה לעשות (עמ' 51, ש' 20-52, עמ' 52, ש' 4).

לא נעלם מעיני כי התובעת העידה שהיא מעסיקה עובדת ניקיון פעמיים בשבוע, אך בהתחשב בכך שמדובר בבית בו מתגוררת התובעת עם בעלה ועם המטפלת, השומרת על ניקיון הבית, לא שוכנעתי כי יש צורך בעובדת ניקיון פעמיים בשבוע.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

אשר לתקופה בה התגוררה בתה של התובעת בביתה, ביחד עם בני משפחתה, סביר להניח כי כל ההוצאות הנוספות כוסו על ידי הבת ובני משפחתה, אשר חסכו דמי שכירות בתקופה בה נבנה ביתם, ואף סייעו לתובעת בכל הנדרש.

מעדות בעלה של התובעת נלמד כי יש תוספת מסוימת של עבודת ניקיון בעקבות התאונה, אם כי הנתונים היו מעורפלים משהו. בנסיבות העניין, ייוסף סכום חודשי קבוע בסדר גודל של 450 ₪ לעבודות ניקיון בלבד, ובסך הכל סכום של 52,156 ₪, ובמעגל סך של 52,160 ₪, בהתחשב בעבודות הניקיון להן נזקקה התובעת בעבר, והחיסכון בחלק מהעבודות בשל עבודתה של המטפלת הזרה.

28. עזרת "צד שלישי" לעבר:

התובעת קיבלה היתר מאת הרשויות להעסקתם של 2 עובדים זרים (מוצג ת/א+ב), אך התובעת ובעלה לא הצליחו לאתר עובדות זרות מסיבות שפירוט, והחלו להעסיק עובדת זרה בשם אליס רק מיום 5/9/11 בתשלום גבוה מהמקובל, כאשר מיום 4/8/11 עד להעסקתה, העסיקו עובדת ישראלית. לטענתם, סירבה אליס לטפל בתובעת בשעות הלילה, ועל מנת שלא להכביד עליה, נאלץ הבעל לטפל בתובעת בשעות הלילה, שנות את תנוחתה בעצמו כל 3-4 שעות, כדי למנוע פצעי לחץ ולתת לה תרופות ומים.

התובעת ובעלה ניסו להשיג מטפלת נוספת, אך הצליחו להשיג שתי מטפלות, שכל אחת מהן החזיקה מעמד במשך שבועות ספורים בלבד; משכך, נעזרו במטפלות ישראליות באופן חלקי ומצומצם, והמשפחה נרתמה לטפל בתובעת בעצמה; בחודש ינואר 15', הובאה מטפלת זרה נוספת לטיפול בתובעת (אירורה); אליס ואירורה חילקו ביניהן את העבודה משך כל שעות היממה לתקופה של 8 חודשים. התובעת צירפה את תלושי השכר של אליס, וכן תלושי שכר של אירורה לחודשים ינואר-מרץ 15', בטענה כי הסכום הממוצע ששולם לאליס עמד על 9,092 ₪ והסכום ששולם לאירורה עמד על סכום נמוך יותר, אך בחודשים ינואר-מרץ היה גבוה יותר והסתכם בסכום של 9,227 ₪, ובסך הכל - 18,319 ₪. לדבריהם, עזבו השתיים את הטיפול בתובעת באוגוסט 15', והם נאלצו לשלם להן פיצויי פיטורים ותשלומים שונים בסך כולל של 36,633 ₪.

במשך מספר חודשים הועסקו ע"י התובעת מספר מטפלות שעזבו, והתובעת נאלצה להיעזר לעיתים גם בעובדת ישראלית, עד אשר קלטה עובדת סיעודית זרה חדשה בשם מאיה בסוף דצמבר 15'.

לאחר פירוט התלואות שעברה התובעת עם העובדות הזרות השונות שבאו והלכו, לרבות עלויות הבאתן והפיצויים ששולמו להן, תבעה התובעת עבור התקופה מאז שחרורה מבית החולים עד היום סכום של 1,340,318 ₪ - על פי חלק מהקבלות שהגישה לבית המשפט לעבר - כ-15,000 ₪ לחודש בממוצע (ת/א, 2/). התובעת הציעה לשלם סכום של 5,700 ₪,

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

מבלי להסביר כיצד הגיעה לחישוב נמוך זה, על יסוד הראיות שהומצאו לבית המשפט, ומבלי להתייחס לקבלות אותן היא מבקשת שלא לאשר, מסיבותיה.

לאחר בחינת הקבלות שהוגשו לתיק, סבורתני כי ניתן לאשר לתובעת החזר כולל בסכום חודשי ממוצע של 10,000 ₪ מחודש ספטמבר 11' עד היום, כולל הוצאות נלוות, בהתחשב בעובדה שברוב רובו של הזמן העסיקה התובעת מטפלת אחת בעלות של כ-9,000 ש"ח, ורק משך תקופה קצרה ביותר העסיקה שתי מטפלות בהיתר, בעלות של כ-18,000 ₪ לשיטתה, ואף שילמה להן פיצויי פיטורין.

משכך, יעמוד ההחזר לעבר - ללא עזרתם של בני המשפחה - על סך של 960,000 ₪ בצירוף ריבית והפרשי הצמדה מאמצע התקופה, ובסך הכל 1,009,866.49 ₪, ובמעוגל – **1,009,870 ₪**.

עזרה של בני המשפחה לעבר ולעתיד

29. א. התובעת הייתה מאושפזת מיום 11/1/11-23/1/11 בבי"ח רמב"ם (להלן: רמב"ם), ומיום 23/11/11-4/8/11 בבית לוינשטיין ברעננה. התובעת ובעלה הצהירו והעידו כי בתקופת אשפוזו ברמב"ם שהו בעלה ושלושת בנותיה לצידה במשמרות, על מנת לסעוד אותה ולתמוך בה מבחינה נפשית, בשל הפגיעה הקשה וההתמודדות שנדרשה ממנה, ונעדרו מעבודתם. לדבריהם, בתחילה, אושפזו גם בעלה ובתה הצעירה הנתבעת 1 אשר נפגעו בתאונה ביחד עמה, והעול נפל על בנותיה הבגירות [...] והנתבעת 1 אשר שהו יחד עמם יחד ולסירוגין; לאחר מכן נשכרה אחות סיעודית לסייע לה בשעות הלילה, והיא המשיכה בעבודתה בלילות של אמצע השבוע במהלך החודש הראשון בבית לוינשטיין ברעננה, כאשר בשעות היום ובלילות של סופי השבוע שהו עמה בנותיה.

לדבריהם, במהלך כל תקופת האשפוז בבית לוינשטיין נזקקה התובעת לתמיכה נפשית ולנוכחותו של אחד מבני המשפחה לצידה. בשבועות הראשונים, שהו לצידה, במשך היום, בתה הנתבעת 1 ובעלה [...], כאשר בנותיה הבוגרות [...] והנתבעת 1 "תורמות" תורנות של יום שלם בשבוע, כל אחת. גם את סופי השבוע, חילקו [...] והנתבעת 1 ביניהן בתורנות, כאשר בכל סוף שבוע שהתה לצידה אחת מהן. בחלוף כחודשיים, וככל שהתובעת הלכה והסתגלה למצבה הקשה והמצער, חזר בעלה בהדרגה ובאופן חלקי למספר שעות עבודה ביום, כאשר ביתרתן הוסיף לשהות ליד התובעת, לסעוד אותה ולטפל בענייניה האדמיניסטרטיביים השונים, תוך השלמת עבודתו בשעות הלילה מהדירה השכורה ברעננה בה התגורר עד לשחרורה מביה"ח, משם נסע כמעט מדי יום לעבודתו במפעל "אלביט" ב[...] או [בישוב] לפי הצורך. הבנות [...] והנתבעת 1 נעדרו מעבודתן, לסירוגין משך כ-40 ימים כל אחת. שכרה של [...] שולם במלואו בתקופת היעדרותה מתוך רצון טוב של המעביד, ומתוך שכרה של [...], המשתכרת כ-8,500 ₪ לחודש, נוכח ימי היעדרותה על חשבון ימי מחלה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

צבורים, כמפורט בתלושי שכר של הבת [...] לחודשים ינואר-יוני 2011, צורפו כנספח "ב" לתצהירו של הבעל ת/1.

ב. התובעת ביקשה לחייב את הנתבעת לשלם פיצויים בגין עזרתם של בני המשפחה מיום התאונה ועד היום בסכום כולל של 776,500 ₪, והוצאות בסכום כולל של כ-105,000 ₪.

התובעת טענה כי היא מבקשת עבור עזרתם של בני המשפחה ב-8 חודשי האשפוז של התובעת בבי"ח רמב"ם ובבית לוינשטיין, סכום של 80,000 ₪ "לצרכי פשרה" (למעשה מדובר ב-204 ימי אשפוז - 6.7 חודשים - ד.ס.); עבור 81 חודשים מיום חזרתה לביתה, ביקשה לחייב את הנתבעת לשלם לבעלה של התובעת ולבנותיה סך של 607,500 ₪, בחישוב ממוצע של 7,500 ₪ לחודש; נוסף על כך ביקשה לפסוק לבעלה של התובעת סכום חודשי של 1,000 ₪, ובסך הכל 89,000 ₪, עבור העזרה שהוא מעניק לה בטיפול וניהול האדמיניסטרציה שהיא נדרשת לה בשל מצבה; בסך הכל - 776,500 ₪. כל זאת, תוך הפניה לע"א 2341/04 **מנורה חברה לביטוח נ' גלבוע** (24/11/05), מפי כב' הש' (כתוארו דאז) גרוניס, שם נפסק כי גם במצבים בהם הנפגע שוהה במוסד המספק את צרכיו הסיעודיים, יש מקום לפסוק סכומים נוספים עבור טיפולים או עזרת צד שלישי שנועדו לשמר או לשפר את מצבו של הנפגע, מעבר לצרכים שהמוסד מספק.

כמו כן ביקשה התובעת לחייב את הנתבעת לשפות אותה ואת בני משפחתה בגין ההוצאות שהוציאו בעלה ובנותיה בתקופת אשפוזו, בסכום נומינלי של 91,402 ₪, בין השאר על פי הקבלות שנשמרו בידיהם, כמפורט בקלסרים שצורפו לתצהירו של בעלה (ת/1); זאת, עבור אש"ל לכל בני המשפחה - בסכום נומינלי של 13,743 ₪, שכ"ד של דירה ברעננה לרבות הוצאות שוטפות על הבית, לרבות ניקיון ומצרכים לבית - בסכום נומינלי של 33,900 ₪, נסיעות, עלות רכישות בסופר מרקט עבור קרוב משפחה שהתגוררו אצלו, חלף תשלום שכ"ד - סך של 2,620 ₪, העסקת אחות ומטפלים בסופי שבוע בתקופת האשפוז - בסכום נומינלי של 24,601 ₪, עלויות הסעותיה של התובעת בחופשות וביציאות מביה"ח (מעבר להוצאות שמומנו ע"י הנתבעת באופן ישיר) - בסכום נומינלי של 10,728 ₪, הוצאות דלק ונסיעות לבני המשפחה, מעבר להוצאות שמומנו על ידי המעבידה של הבעל - בסכום נומינלי של 5,562 ₪, מסתכמות בסכום נומינלי של 91,402 ₪ ובצירוף הפרשי הצמדה וריבית בסך של 104,867 ₪; זאת, תוך הפניה לע"א 3807/05 **שוקרון נ' מגדל** (5/9/07), מפי כב' הש' ריבלין, שם נפסק כי גם ההוצאות הכרוכות בביקורים רציפים ועקיבים של בני משפחתו הקרובה של התובע במוסד הן פועל יוצא של התאונה, ויש להכיר בהוצאות אלה בגבולות הסביר.

ג. התובעת ובעלה ביקשו לפסוק להם ולבני משפחתם פיצוי נוסף לעתיד נוכח עזרת המשפחה מאז שחרורה של התובעת מבית לוינשטיין ועד היום, בטענה כי הבעל, הבנות והנכדים נטלו ונוטלים חלק פעיל בטיפול [בתובעת] במשך כל שעות היום; זאת, תוך הפניה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

לע"א 1164/02 קרנית-קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים נ' פלוני-קטין (4/8/05), מפי כב' הש' (כתוארו דאז) גרוניס :

"ברי כי אין המזיק יכול "להרוויח" מכך שבני משפחה יסייעו לנכה בלא תמורה (ע"א 5774/95 שכטר נ' כץ (לא פורסם)). הלכה פסוקה היא, כי כאשר בן משפחה מטפל בנפגע ומשקיע "מאמץ יוצא דופן וחריג" מעבר למקובל בין בני משפחה, יהיה זכאי הנפגע לפיצוי בגין אותה עזרה, גם אם אין הוא משלם עבורה (ע"א 121/85 ליאור נ' פרי (לא פורסם), פסקה 9; ע"א 357/80 נעים נ' ברדה...".

עבור המשך הטיפול של הבעל בכל ענייני המנהלות, האדמיניסטרציה והניהול של המטפלים כאמור, עתרו לפסוק סכום של 1,000 ₪ לחודש, וסכום כולל של 152,338 ₪.

30. א. הנתבעת ביקשה לדחות את בקשת התובעת בראש נזק זה, בטענה כי בתקופה בה שהתה התובעת באשפוז, משך כ-6.5 חודשים (ולא 8 חודשים כנטען על ידי התובעת) קיבלה התובעת מענה לצרכיה מהצוות הרפואי והשיקומי בביה"ח, וכי לביקורי המשפחה הייתה חשיבות מורלית, אך לא הייתה להם תרומה סיעודית ממשית. לשיטתה, לא היה צורך רפואי או סיעודי בהעסקת אחות ו/או מטפלת עבור התובעת בתקופת האשפוז, אז קיבלה התובעת טיפול רפואי מלא הן מהצוותים בבית החולים רמב"ם והן מאלה בבית החולים לוינשטיין, המיומן בטיפול בחולים דוגמת התובעת.

אשר למגוריהם של הבעל ושל בתה של התובעת ביחידת דיור של קרובי משפחה ברעננה, אשר כנגדם רכשו אוכל ומזון עבורם בסופרמרקט, ושכירתה של דירה בעלות של 4,800 ₪ לחודש, לרבות הוצאות עבור ניקיון, מצרכים לבית, אוכל והוצאות שוטפות, הנתבעת טענה כי לא היה כל צורך במגורי קבע שכאלה, לו עשו בני המשפחה מלכתחילה סבב ביקורים אצל התובעת, כפי שאכן עשו בהמשך. הנתבעת קיבלה את טענת התובעת כי היה מקום לשהות לצידה בתקופה קשה זו, אך זאת במידה ובהיגיון, נוכח העובדה כי התובעת הייתה מטופלת בצוות המקצועי הטוב בארץ; משכך, אין להשית על הנתבעות עלויות שאינן מוצדקות ואינן מחזירות את המצב לקדמותו, כפי שנקבע בפסיקה.

ב. עוד טענה, כי על פי הפסיקה, כפי שבאה לידי ביטוי בעניין נעים (ע"א 357/80 הנ"ל), יש לקזז בתקופת השהות במוסד את ההוצאות הנחשבות, המהוות כ-70% מהשכר הממוצע במשק, וכי הגיונה של פסיקה זו אינו מצטמצם רק למוסד, אלא יפה גם לתקופת האשפוז, בה הנפגע אינו מוציא הוצאות למחייתו.

"ואילו לגבי התקופה השנייה - בת שלוש שנים ושש חודשים, מגיל 29 ועד גיל 65 נוכח מסכומי הפיצויים שיעור של שבעים אחוזים, המייצג אותן

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הוצאות (כגון, מזון, לבוש, דיור), שהמוסד יספק ליהודה, ואשר המדינה התחייבה לכסות, ושולול זאת היו משתלמות מהמשכורת של יהודה. הסכום הכולל שפסק באב נזק זה, המבוסס על השכר הממוצע במשק בעת מתן פסק הדין, תוך התחשבות בתוספת יוקר מעודכנת לינואר 1980, לאחר היוון כדין". (דברי כב' הש' ברק (כתוארו דאז)).

הנתבעת הציעה - "לצורך פישוט הדיון" - לזקוף זו כנגד זו את ההוצאות שנגרמו למשפחת התובעת לנסיעות אליה ולהוצאות נלוות, כנגד החיסכון בהוצאות, השקול ל-70% מהשכר הממוצע במשק, אותם העריכה בסכום של כ-7,000 ₪ לחודש כערכם להיום, החל משחרורה מביה"ח. משכך, סברה כי מדובר בסכום כולל של 50,000 ₪ לתקופה הרלוונטית, כולל ההוצאות שהוציאו בני המשפחה, בהתחשב בכך שהיו מוציאים סכומים אלה גם בביתם. משכך טענה כי אין כל הצדקה לפסוק פיצוי בראש נזק זה, אלא יש ללכת לפי המתווה שהציעה כאמור לעיל.

31. פיצוי בגין עזרת המשפחה – דיון

א. הפסיקה הכירה בזכותו של נפגע לקבל פיצוי בגין ביקוריהם של בני משפחתו, גם בתקופה בה היה מאושפז. זאת, בין השאר כדי לעשות למענו כל שניתן בתקווה לשיפור מצבו. ראו לעניין זה דבריו של כב' הש' ריבלין בע"א 3807/05 **שוקרון נ' מגדל** (5/9/07); להלן: עניין שוקרון, כדלהלן:

"בנוסף, ראינו לנכון להתערב בסכומים שנפסקו עבור הפיצוי לרעייתו של המערער, ובעבור הוצאות נסיעתה לבית-החולים. כאמור, לא מצאנו עילה להתערב בהחלטת בית-המשפט המחוזי שלא להקצות פיצוי מיוחד עבור יציאה אפשרית של המערער מן המוסד לביתו בסופי שבוע, אולם בה בעת גוברת חשיבות הביקור של בני-משפחתו במוסד. אנו סבורים כי יש לראות בהוצאות הכרוכות בקיום מפגשים עקיבים בין המערער לבין יקיריו, ולו בבית-החולים, כהוצאות שהן פועל יוצא של התאונה, וכי הסכום שנפסק על-ידי הערכאה המבררת אין בו די לעניין זה".

יחד עם זאת, מדובר בפיצוי הולם בתחום הסביר, ההוגן וההולם, כפי שהובהר בפסקי הדין הרבים לאורך השנים (ראו דבריו של כב' הש' שמגר (כתוארו דאז) בעניין נעים הנ"ל).

לעניין סדר הגודל של עזרת המשפחה בתקופת אשפוז, בעניין שוקרון הנ"ל, נפסק פיצוי בסך של 400,000 ₪ בגין ביקוריה של רעיית המערער אצל המערער ששהה במוסד, למשך תקופה של כ-44 שנים, דהיינו, סדר גודל של כ-760 ₪ לחודש, כולל הוצאות נסיעה. מדובר באשה עובדת, אשר השתכרה כ-6,000 ₪ לחודש. (השוו גם ת"א (מרכז) 2348-04-09 ס.ג. (חסוי) ואח' נ' אהרון ואח' (4/1/15), מפי כב' הש' טולקובסקי).

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

כן ראו לאחרונה דבריו של כב' הש' עמית בע"א 459/15 קרנית נ' פלונית וערעור שכנגד
(8/8/19):

"ראש הנזק היחיד שמצאנו מקום להתערב בו, הוא עזרת צד שלישי לעבר.
המשיבה אושפזה למשך כשנתיים (מיום התאונה, ה-8.1.2008, ועד ליום
29.12.2009), ולאחר מכן טופלה ונעזרה בדודתה. בית המשפט פסק סך של
7,525 ₪ לחודש עבור כל התקופה, ולטעמי, היה מקום להעמיד הסכום על
הסך של 2,500 ₪ לחודש לתקופת האשפוז, ולאחר מכן על הסך של 6,000 ₪
לחודש עד למועד מתן פסק הדין. לפי חישוב זה הסכום שיש לפסוק למשיבה
עבור עזרת צד ג' בעבר עומד על הסך של 420,000 ₪ (במעוגל), קרי, הפחתה
של 208,338 ₪ (ובמעוגל – סך של 208,000 ₪)".

ב. יחד עם זאת, בתי המשפט קיזזו מסכום הפיצוי שניתן לנפגע ולמיטיביו את הוצאות
המחייה הנחשבות, אשר סופקו לו על ידי המוסד בו הוא שוהה. (ראו לעניין זה את דבריו
של כב' הנשיא ברק בעניין נעים, וכן דבריו של כב' הש' עמית בע"א 1951/11 אבו אלהוא נ'
עיריית ירושלים (6/11/12):

"בנוסף, עבור שבע השנים שחלפו בהן שוהה המערער במוסד, ובעתיד, עד
סוף תוחלת חיים, נעשה חישוב אבדן ההשתכרות על בסיס שכר מלא. ברם,
צריך היה לנכות 70% מבסיס השכר בשל הוצאות מחייה (דיור מזון וביגוד)
שנחסכו למערער, באשר אלו סופקו ויטופקו לו על ידי המוסד בו הוא שוהה
כיום (ע"א 2341/04 מנורה נ' גלבוע, בפסקה 10 (24.11.2005); ע"א 6738/06
סהר ציון חברה לביטוח בע"מ נ' אבו עאבד, בפסקה 5 (15.3.2009))."

משתבעה התובעת פיצוי בגין הוצאות דיור, מזון, ניקיון ודלק עבור בעלה ובנותיה אשר
נסעו לבקרה בבית לוינשטיין, ואשר שכרו דירה ברעננה כדי לשהות לצידה - מעבר לסוגיה
של היקף הפיצוי שאושר על ידי בית המשפט העליון בעניינים דומים - יש לקחת בחשבון כי
חלק מהוצאות אלה נחסכו מההוצאות החודשיות שלה ושל בעלה בביתם, לרבות מזון,
חשמל, מים, ביגוד, בידור ותרבות ועוד.

ג. אשר לטענתו של הבעל בקשר לפיצוי בגין הטיפול האדמיניסטרטיבי בתובעת לעבר,
מדובר בחלק ממערכת היחסים בין בני זוג, המסייעים זה לזה בעת חוליים; לא זו אף הזו,
התרשמתי - בין כל השאר בעקבות עדותה של התובעת אודות כישוריה הפיננסיים
והאחרים, ודבריה כי היא ממשיכה להתנדב במקומות שונים עד עצם היום הזה - כי
התובעת מיומנת ככל אדם אחר בניהול ענייניה, וכי יכולתיה אלה לא נפגעו בעקבות
התאונה. משכך, חזקה עליה כי זמן קצר לאחר שיצאה מבית לוינשטיין, יכלה להסדיר את
ענייניה לרבות ההתעסקות במטפלות וכיוצא בזה. על אף האמור ייזקף סכום מסוים

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

מהפיצוי שיינתן למיטיביה של התובעת בגין עזרה לעבר, לסיוע שניתן לה לצורך השגת העובדות הזרות והישראליות.

ד. לסיכום, בהתחשב בעובדה שהתובעת קיבלה טיפול רפואי וסיעודי מהצוותים בבית חולים רמב"ם ובית לוינסטיין בתקופה בה שהתה במוסדות אלה (מעבר לכך שהבעל עצמו ובתם הצעירה של בני הזוג נפצעו אף הם בתאונה), וכי לא נגרם אובדן השתכרות ממשי לבני משפחתה מחד גיסא (מעבר לימי המחלה של הבת [...]) שיזקפו בחלקם לביקוריה אצל אמה, בהעדר הוכחה אחרת), אך הייתה חשיבות רבה בביקוריהם של בני המשפחה - אשר נאלצו לנסוע מ[הישוב] לבית לוינסטיין - אצל התובעת מאידך גיסא, ולאחר שלקחתי בחשבון גם את הפסד ההשתכרות שנפסק לתובעת, יעמוד הפיצוי לעבר בגין הביקורים וההוצאות ל-6.5 החודשים בהם שהתה במוסדות, על סכום גלובלי של 90,000 ₪, כולל הפרשי הצמדה וריבית.

אשר לתקופה מאז שחזרה התובעת לביתה, מאוגוסט 11 ועד היום, יעמוד הפיצוי בגין עזרתם של בני המשפחה על סך של 150,000 ₪; זאת, בהתחשב בכך שבחלק מהזמן היו לה שתי מטפלות, ובחלק מהזמן התגוררה בתה של התובעת אצלה, ובמקום לשלם דמי שכירות סייעה לתובעת בכל הנדרש.

בסך הכול ייפסקו פיצויים בגין עזרת בני המשפחה לעבר בסך של $150,000 + 90,000 = 240,000$ ₪.

פיצויים בגין התאמת דיור לצרכיה של התובעת

32. פרופ' זייליג קבע בחוות דעתו כי "דירתה (של התובעת - ד.ס.) צריכה להיות בבית צמוד קרקע או בבית דירות, עם לפחות שתי מעליות. חדרי שירותים ומקלחת מותאמים למצבה, דהיינו פתחי הדלתות רחבים, ללא מכשולים וכדומה. דירתה תצטרך להיות ממוזגת. זקוקה לגישה נוחה ומותאמת לניידות על כיסא גלגלים מהחנייה לדירתה".

33. טיעוני התובעת וראיותיה

א. התובעת ובעלה הצהירו כי לפני התאונה התגוררו בבית פרטי [בישוב], שנבנה על ידם לפי צרכיהם, אך לאחר התאונה התברר להם כי בשל המבנה הטופוגרפי ואופן בנייתו של הבית, הבית אינו מתאים למגוריה של התובעת.

התובעת ובעלה הצהירו כי עובר לשחרורה של התובעת מבית החולים, משהתברר להם כי לא יוכלו להתאים את ביתם לצרכיה ולמגבלותיה של התובעת, עברו להתגורר משך שנתיים בבית שכור [בישוב] בו בוצעו התאמות מינימליות והכרחיות, ובמקביל חיפש הבעל פתרון של קבע. לאחר פניה למתווכים רבים בניסיון למצוא בית בנוי אותו יוכלו להתאים לצרכיה של התובעת, ללא הצלחה, מכרו את ביתם, הוציאו את כל חסכוניותיהם וקנו בית בשלבי בניה, כך שניתן היה לבצע בו השינויים וההתאמות למגבלותיה של התובעת במהלך הבניה.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

על פי תצהיר הבעל, הוא מכר את ביתם ביום 30/6/11 בסכום של 1,320,000 ₪, וביום 12/8/11 רכש תחתיו בית מקבלן, בשכונה חדשה, בסכום של 1,800,000 ₪, עפ"י פרוגרמה מוכנה מראש, תוך סיכום כי הוא יותאם לצרכיה של התובעת בטרם בניה. לדבריהם עברו להתגורר בביתם החדש בחודש אוגוסט 13', לאחר שבנייתו הושלמה (תצהיר הבעל ת/1, על נספחיו, לרבות העתק מחוזי המכר, נספחים "ו" ו-"2").

ב. גב' שיפמן, אשר נתנה חוות דעת מטעם התובעת, ערכה הן "פרוגרמה לדיור מותאם" והן "פרוגרמה לדיור קבע" עבור התובעת, אשר לשיטתה מביאות בחשבון את הצורך להתאים את ביתה של התובעת לצרכיה המיוחדים, על מנת שתוכל להתנייד באופן עצמאי ככל האפשר בכיסא גלגלים ממונע.

במסגרת חוות דעתה באשר לדיור המותאם, פירטה את מידות החדרים המותאמים, כדלקמן: "שטח חדר שינה זוגי - לפחות 16 מ"ר, שטח חדר רחצה ושירותים - לפחות 9 מ"ר, שטח חדר המגורים - לפחות 25 מ"ר, שטח פינת אוכל - לפחות 8 מ"ר, שטח המטבח - לפחות 14 מ"ר, שטח חדר עבודה/טיפולים - לפחות 12 מ"ר, שטח חדר שינה למטפלת (לפי מספר המטפלות) - בין 10 ל-12 מ"ר, שטח חדר רחצה ושירותים עבור המטפלות - 4 מ"ר, שטח חדר מטבחון עבור המטפלות - 5 מ"ר, שטח פינת משפחה - 12 מ"ר, שטח חדר רחצה ושירותים למשפחה - 5 מ"ר, שטח למרפסת שירות - 4 מ"ר, שטח למשטח ישיבה או מרפסת מקורה - לפחות 8 מ"ר, שטח לחניה מקורה לוואן - לפחות 35 מ"ר".

בחוות דעתה באשר לדיור הקבע, ציינה כי אין התובעת יכולה להמשיך ולהתגורר בדיור הקודם, אשר לא התאים למגבלותיה, ופירטה את פרטי הדיור שהותאם לצרכיה המיוחדים של התובעת, לפי המלצתה. לדבריה, עלות הדיור החדש והמותאם ייקבע על ידי מומחה לדבר.

ג. מר רן ברקובסקי, מהנדס אזרחי ושמאי מקרקעין (להלן: מר ברקובסקי), הגיש חוות דעת באשר לעלויות בגין צרכי הדיור של התובעת. בחוות דעתו פירט על השטחים והחדרים הנדרשים בדירה, לפי המלצותיו. להערכתו, השטח הכולל של היחידה הנדרשת צריך להיות 186 מ"ר, ובנוסף לכך נדרשת חניה בשטח 35 מ"ר. הוא אמד את ההוצאות הנובעות לשיטתו מהרחבת שטחי הבית והתאמתם לצרכיה המיוחדים של התובעת כוללות מגרש (כולל פיתוח), אגרות בנייה והיטלים, תכנון ושירותי הנדסה, בנייה ישירה, מעלון פיר ונלווים, מתקן מ"א מזגנים וחימום, מערכות שליטה ובקרה, גגונים וכן הוצאות בלתי צפויות מראש. מר ברקובסקי הגיע למסקנה כי העלות הוצאות האלה מסתכמת בכ-1,100,000 ₪.

ד. התובעת טענה כי יש לפצותה בסכום של 1,215,143 ₪, אותו הוציאו היא ובעלה בפועל, בגין הרכיבים דלהלן:

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

1) עלות שכירות במשך שנתיים לפי 5,000 ₪ לחודש - 120,000 ₪, ועלות ההתאמה של הדירה השכורה לצורכי התובעת - 22,000 ₪. כן תבעה התובעת הפרשי ריבית והצמדה בסך 24,000 ₪ על סכומים אלה.

2) הפער בין מחיר ביתה הישן של התובעת לבין מחיר הבית החדש - 480,000 ₪. ההתאמות שהיה עליה לבצע בבית החדש, לרבות מילוי אדמה, גדר ושער חשמלי, מערכת תקשורת עם וידיאו ואזעקה לצרכי בטחון, מעלית, כלי חשמל ביתיים מותאמים למצבה של התובעת, טלוויזיות, פינת אוכל, והוצאות נוספות ועוד, בטענה כי לא כללה בחישוב מוצרים שאינם קשורים ישירות לנכותה (ת/1 על נספחיו).

טיעוני הנתבעת וראיותיה

34.

א. הנתבעת לא חלקה על כך שביתה הקודם של התובעת לא התאים עוד לצרכיה, עקב מגבלותיה בעקבות פציעתה והנכות שנותרה לה, כעולה גם מחוות דעתו של מר דן ברלינר, המומחה מטעם הנתבעת, אך טענה כי תביעתה של התובעת לפצותה בסכום העולה על 1,100,000 ₪, בגין הפער בין הבית החדש קומתי שמכרה בשטח בנוי של 107 מ"ר, לבין הבית שרכשה - וילה דו-קומתית בשטח בנוי של 224 מ"ר, עם חצר גדולה בשטח כולל של קרוב לחצי דונם, כאשר מלבד התובעת ובעלה מתגוררת בבית רק המטפלת, היא בלתי סבירה, עולה פי שלושה או ארבעה על הסכומים הנפסקים לנכים דומים, וכל זאת בעיר [הישוב] אשר מחירי הדיור בה אינם גבוהים במיוחד.

הנתבעת טענה כי התובעת ובעלה לא הוכיחו את גרסתם כי לא יכלו לאתר [בישוב] או בסביבתה בית אחר שהתאים להם חרף חיפושיה, וכי הוציאו את כל חסכוניותיהם כדי לרכוש את ביתם; זאת, משחדלו להביא ראיות מתאימות, כגון מתווכים שיעידו כי בכל [הישוב] לא נמצא בית מתאים לצרכיהם, לרבות בית דו משפחתי או דירה בבית משותף מפואר עם מעלית, כמקובל לאחרונה על ידי מבוגרים שביתם הפך "גדול עליהם". לטענתה, התובעת ובעלה ניסו לגלגל לפתחה עלויות לא פרופורציונליות לרכישתו של בית המידות שרכשו בשכונה יוקרתית חדשה, ואשר יועבר לירשיהם בבוא העת.

ב. מר דן ברלינר, מהנדס אזרחי ושמאי מקרקעין (להלן ולעיל: מר ברלינר), אישר בחוות דעתו כי הדירה הקודמת בה התגוררה התובעת לא התאימה לדרישות המיוחדות להן היא נזקקת על פי חוות דעתה של ד"ר פרבר ז"ל, וכי למשפחה דרושה דירה בשטח בנוי גדול יותר. עם זאת, סבר מר ברלינר כי הן השטח הבנוי של הדירה בה עברה התובעת להתגורר והן שטח הקרקע אשר מסביבה גדולים במידה ניכרת מהשטחים הנדרשים לה בגלל נכותה - גדול בכ-80 מ"ר מהדרוש לה (מפני שהשטח הבנוי הנדרש הוא 143 מ"ר, והשטח הבנוי בדירה שנרכשה הוא 224 מ"ר), ואילו שטח הקרקע גדול בכ-100 מ"ר (שטח הקרקע הדרוש הוא 350 מ"ר, ושטח הקרקע שנרכש הוא 458 מ"ר). לדעתו, מרבית ההוצאות המפורטות במסמכי התובעת נובעת משיפורים והגדלת רמת הגימור בדירה, ואין מדובר במילוי דרישות הנובעות מהבעיה הרפואית ממנה סובלת התובעת.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

מר ברלינר סבר כי אומדן התאמת הדיור של התובעת בשל בעיית הנכות שלה הוא 351,000 ₪, אשר כלל פיתוח של המגרש, אגרות, עלויות תכנון, מתקן מיזוג אוויר, מערכת שליטה ובקרה, וכן הוצאות בלתי צפויות. עם זאת, אישר את הצורך של התובעת לעבור לדירה שכורה עד להשלמת בנייתו של הבית החדש (עמ' 197 לפרוט').

ג. מר **גדעון האס**, עובד סוציאלי ומומחה לשירותי שיקום לנכים והערכות סוציאליות, חיווה דעתו כי **"נכה נייד בכיסא גלגלים זקוק לגודל דירה של כ-35.5 מ"ר או לתוספת לדירה קיימת של 9-22 אחוז, מעבר לדירה הרגילה"**.

ד. הנתבעת טענה כי רכישתה של וילה בעלת שני מפלסים ומעלית לא הייתה הגיונית בנסיבות בהן התובעת היא פאראפליגית המתניידת בעזרת כיסא גלגלים, וכי לו נבנתה דירה על מפלס אחד, לא היה צורך במעלון ובפיר מעלית, שעלותם כ-130,000 ₪. לטענתה, אין כל צורך רפואי שיכול להסביר עלויות כה גבוהות. לשיטתה, דירה בשטח בנוי של 143 מ"ר הייתה עונה על צרכי התובעת, וניתן למצוא [בישוב] דירות כאלה ללא קושי.

הנתבעת טענה כי כעולה מחו"ד של מר האס ומר ברלינר, מעבר לתצהירי התובעת ובעלה, הם אבזרו את ביתם מחדש במכשירים חשמליים הכי מתקדמים, שיש וריהוט יוקרתי, ובין היתר סלון, פינות אוכל, מסכי פלסמה, מטבח משודרג, מעלית - אותה ניתן היה לחסוך לו רכשו בית בן קומה אחת - מצלמות ביטחון, אזעקה, קרמיקות וגימורים יקרים ועוד. לטענת הנתבעת, על פי ההלכה הפסוקה, המזיק חייב לפצות את הנפגע רק בגין "הוצאות הדיור העודפות, שהוסבו בעטיה של התאונה ובשל הצרכים המיוחדים הנובעים ממצבו כנכה ועקב מגבלותיו", ולא בגין הטבת תנאי מגוריו בעקבות התאונה.

הנתבעת טענה כי התובעת ובעלה יכלו לרכוש בית מיד שנייה ולבצע בו התאמות נדרשות, ובכך לחסוך המתנה של שנתיים לבית חדש, שכירת דירה בעלות יקרה, לטענתה, של 5,000 ₪ והתאמתה לתובעת. כן טענה כי התובעת ובעלה יכלו להשכיר את ביתם בתקופת הביניים ולקזז זאת מהתביעה.

לטענת הנתבעת, אפילו נבנתה דירה חדשה עם קרקע, הייתה עלות ההתאמה של דירה לצרכי התובעת עומדת על 351,000 ₪, וזה הפיצוי המקסימלי שיש לפסוק לתובעת, כפי שנעשה על ידי בתי משפט שונים. (הנתבעת הפנתה לת"א 88/06 ולת"א (חי') 18104-05-09 **ניר ישי עוז נ' מדרשית נעם**, שם הועמד הפיצוי על התאמת דיור על 400,000 ₪).

35. **התאמת דיור – דיון**

א. ההלכה הפסוקה בהתאמת דיור לנפגעי תאונות למיניהן באה לידי ביטוי בדבריו של כב' הש' ברק (כתוארו דאז) בעניין **נעים**, עמ' 793 :

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

"בראש ובראשונה אין הניזוק רשאי להיטיב את מצבו על חשבון המזיק. על כן, אם המזיק זכאי לפיצוי בגין תוספת חדר, אין המזיק חייב לספק לו דירה שלמה... ואם הניזוק מתגורר בדמי שכירות, והוא חייב להחליף את דירתו אין הוא זכאי לקבל מהמזיק פיצוי שיאפשר לו לרכוש דירה בבעלותו..."

הוצאות מיוחדות ונוספות בגין דיור, אשר הניזוק נושא בהן כתוצאה מהתאונה, הן במסגרת הנזקים אשר המזיק חייב לשאת בהם... כמובן, זאת - רק לענין אותן הוצאות נוספות, שהניזוק לא היה נושא בהן ממילא, ואשר נחוצות באופן סביר לשם השבת המצב לקדמותו. אין להפוך אב נזק זה למנוף לשינוי בתנאי הדיור של הניזוק, שאינם נובעים ממעשה הנזק. בצדק ציינה השופטת ח. אבנור, כי הצורך בהחלפה או תוספת דיור צריך לנבוע מצורך פיסי של התובעת והוא צריך לספק את הדרוש ולא להיטיב תנאי מגורים (ת.א. (ת"א) 265/73).

בתי המשפט חזרו על עיקרי הדברים, כאמור בעניין **שובבו** (ע"א 4767/13 הנ"ל), מפי כב' הש' עמית, בהתייחסו לדירה במרכז הארץ:

"בראש הנזק של דיור על בית המשפט לקחת בחשבון את ההפרש בין דירה רגילה לבין הצורך של הנפגע בקומת קרקע (להבדיל מבית צמוד קרקע) או בדירה בקומה גבוהה עם מעלית. לכך יש להוסיף את שווי השטח הנוסף הנדרש לנפגע בשל מצבו לאחר התאונה, בצירוף עלות התאמת הדירה למגבלותיו... הסכום של 450,000 ₪ שנפסק למשיב הוא סביר, גם בהתחשב במקום מגוריו במרכז הארץ".

ב. יש קושי לקבל את גרסת התובעת ובעלה, אשר התגוררו בבית בן מפלס אחד בשטח בנוי של 107 מ"ר על פני שטח אדמה של 260 מ"ר, כי לא יכלו למצוא [בישוב] או בסביבתה בית או דירה בקומת קרקע בשטח מתאים לצרכי התובעת, וכי נאלצו לרכוש בית בשטח בנוי של 224 מ"ר, כפול ויותר מביתם הקודם, בשני מפלסים, על פני שטח אדמה הקרוב לחצי דונם. אין די בעדות התובעים לעניין זה, והתובעים בחרו להימנע מלהעיד עדים רלוונטיים כגון מתווכים אשר היו מחזקים את גרסתם.

התובעת ובעלה אף לא התמודדו עם חוות דעתו של מר ברלינר, המומחה מטעם התובעת, אשר ציין בחוות דעתו כי "בעיר [הישוב] ניתן למצוא דירות העונות על נתונים אלה", וכי ביתם החדש של התובעת ובעלה הוא בית מידות בשכונת יוקרה חדשה, עם גימורים יקרים, ללא צורך רפואי, וכך גם התוספות אותן הוסיפו לביתם. מטבע הדברים, משעה שהתובעת

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

ובעלה רכשו בית הבנוי בשני מפלסים, הם נדרשים למעלית לצרכי התובעת, ולעלויות נוספות, שנחיצותן הרפואית לא הוכחה.

גב' שיפמן סברה כי התובעת נזקקת לדירה רחבת ידיים, סידורי אבטחה קפדניים, מערכת וידיאו משכוללת שתאפשר לה לצפות בבאי ביתה, והוסיפה בחוות דעתה רכיבים נוספים שלא באו לידי ביטוי בחוות דעתו של פרופ' זייליג. כל שפרופ' זייליג קבע הוא כי התובעת נזקקת לדירה נוחה, ממוזגת, עם חדרי שירותים ומקלחת מותאמים למצבה, פתחי דלתות רחבים, וגישה נוחה לניידות על כיסא גלגלים. בנתונים אלה, ככל שהתובעת התקינה בביתה אזעקה ואמצעי אבטחה נוספים, ככל אדם אחר, אין הצדקה לחייב את הנתבעת לשאת בעלויותיהם.

מחוות דעתה של גב' שיפמן עצמה ניתן ללמוד כי אם מדובר במטפלת אחת, די בשטח מגורים של 124 מ"ר, בתוספת במרפסת מקורה של 8 מ"ר, ושטח לחנייה של רכב הוואן, וככל שמדובר בשתי מטפלות, די בשטח של 134 מ"ר, זאת מבלי להידרש לשאלה האם יש צורך בשני חדרי שינה שכל אחד מהם הוא בשטח של 10 מ"ר, כאשר שטח חדר מינימלי הוא 9 מ"ר בלבד, והאם הן זכאיות למטבחון ושירותים נפרדים, מעבר לשירותים המצויים בבית, ועוד. יש לזכור כי עסקינן בזוג מבוגר המתגורר בבית לבדו עם מטפלת אחת או שתיים.

כך או כך, אין כל בסיס לטענת התובעת ובעלה כי הם זכאים לפיצוי בגין ההפרש בין השטח הנזכר לעיל לשטח הבית אותו רכשו - 224 מ"ר על פני כחצי דונם, עם גימורים ואביזרים ברמה גבוהה, על פי בחירתם.

ג. אשר לדמי השכירות בסך 5,000 ₪ אותם שילמו התובעת ובעלה החל מחודש אוגוסט 11', הנתבעת טענה כי היה עליהם להשכיר את ביתם ולקזז את דמי השכירות שקיבלו, אך מעיון בתאריכי ההסכמים שנערכו עולה כי הם מכרו את ביתם ביוני 11', קנו בית חדש באוגוסט 11', ובאותו חודש שכרו בית אחר למשך שנתיים. דהיינו, הם לא יכלו להשכיר את ביתם, מפני שהוא נמכר חודשיים קודם לכן, אם כי מועד הפינוי היה רק באוקטובר 11'. יחד עם זאת, מהסכם השכירות של התובעת ובעלה שנערך למשך שנתיים (להלן: הסכם השכירות), ומהסכם הרכישה של ביתם החדש עולה כי היה עליהם לקבל את הבית בתוך 18 חודשים, והם אף שמרו לעצמם את הזכות להשכיר את דירתם השכורה בשכירות משנה כעולה מהתוספת בכתב היד בהסכם השכירות.

דהיינו, ניתן להבין מהדברים כי לכל היותר מדובר בדמי שכירות של 90,000 ₪ והתאמות שנעשו לצורך התאמתה של הדירה הזמנית לתובעת. אם בחרו התובעת ובעלה שלא להשכיר את דירתם הזמנית בשכירות משנה, אין להטיל ענין זה על הנתבעת.

בנתונים אלה, בהתחשב מחד גיסא הן באילוף של התובעת ובעלה למצוא פתרון לבעיית הדיור שנוצרה אצלם עקב חוסר ההתאמה של ביתם לצרכי התובעת, והן בצורך לשכור

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

דירה עד לקבלת הבית הקבוע, ומאידך גיסא בהעדר ראיה משכנעת כי האופציה היחידה שעמדה בפניהם הייתה לרכוש את בית המידות אותו רכשו, ואשר טרם נבנה, כעולה מההסכם שהוצג, ולא לרכוש בית פחות גדול, חדש או מיד שנייה, כאשר כל שנדרש הוא תוספת של 36 מ"ר בנוי ($107 + 36 = 143$ מ"ר), כפי שציין מר ברלינר, וכעולה גם מחוות דעתה של גב' שיפמן (לאחר חיבור שטחי החדרים המפורטים על ידה – 142 מ"ר), באתי לכלל מסקנה כי יש לפסוק לתובעת סכום על פי חוות דעתו של מר ברלינר ולא על פי זו של מר ברקובסקי, המתיישבת עם הפסיקה הנוהגת בכגון דא.

בחקירתו הנגדית ציין מר ברלינר כי ביתם של התובעת ובעלה בנוי באופן כזה ששטח של 137 מ"ר מצוי בקומה הראשונה, דהיינו במפלס הכביש, קרי, לא היה צורך למעשה בקומה השנייה לצורך שימושה של התובעת. עם זאת, אישר כי עלות המעלית שהותקנה בבית החדש היא אכן 126,650 ₪, כנטען על ידי התובעת, וסביר להניח שהוצא סכום נוסף של 70,000 ₪ להכנה של פיר המעלית וחיבורי החשמל, אשר לא הוכח בפניו (עמ' 183 לפרוט'), ש' 5; עמ' 189, ש' 8-9; עמ' 191, ש' 4). נוכח דבריו אלה, לפיהם לא היה לתובעת צורך בבנייתן של שתי הקומות, וכי ניתן היה לבנות בית בשטח של 143 מ"ר במפלס אחד, ניתן להסיק כי לו נעשה כך לא היה לתובעת צורך במעלית; משכך, אין מקום לחייב את התובעת לשאת בהוצאות שהוציאו התובעת ובעלה לצורך התקנת מעלית ומעלון.

מר ברלינר אישר את הצורך בחניה צמודה לתובעת בשטח של כ-30 מ"ר במפלס הבית, אך ציין כי הקומה התחתונה בנויה במפלס הכביש. **"אני חשבת שהחניה יכולה להיות במפלס הכביש ואת הבית בנו גם כן במפלס הכביש, מעל הקומה התחתונה. כך שמפלס החניה מתאים לקומה"**. הוא אישר כי לא כתב את הדברים מפורשות, אך **"זו הייתה ההנחה"** (עמ' 184, ש' 4-7). בסופו של יום אמד את עלות בנייתה של חניה מקורה, כולל כל הרכיבים הנדרשים, מילוי והגבהת הקרקע לגובה מפלס הכביש, מצע, קירוי, ברזלים ועוד, בסכום של 75,000 ₪, בדומה לקבלות שהוצגו לו (עמ' 185, ש' 16 – עמ' 186, ש' 3; עמ' 188, ש' 22-25).

מר ברלינר אישר עלות של שער חשמלי וגדר היקפית בסכום של 43,800 ₪, אך בניגוד לטענת התובעת, הוא לא התייחס לצורך רפואי בשער כאמור, אלא ציין כי הדבר מקובל בבתים פרטיים ויוקרתיים (עמ' 186 לפרוט'), ש' 26 – עמ' 187, ש' 2). כך או כך, אין בעצם העובדה שהותקנה גדר בבית התובעת כדי לחייב את התובעת לשלם את עלותו. כך גם לגבי הקמין והארובה כפי שהוצאו ע"י התובעת – בסך של 16,500 ₪, לגביהם העיד מר ברלינר כי למיטב זכרונו לא היה לתובעת קמין בביתה הישן (עמ' 191 לפרוט'), ש' 18), אם כי אין בכך רבותא.

מר ברלינר אישר כי לא הוצגו בפניו קבלות על מוצרי חשמל, כגון מקרר וכיוצא בזה, אלא רק על אביזרי חשמל קטנים כגון מתגים (עמ' 194 לפרוט'), ש' 4).

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

המומחה אישר את עלויות הוצאות התיווך וההוצאות הנלוות למכירת ורכישת הבית, בסך של 36,540 ₪, כפי שהוצאו ע"י התובעת, ללא מיסוי מפני שהתובעת הייתה פטורה מתשלומי מס (מוצגים ת/16א'-ג'; עמ' 195 לפרוט', ש' 19-27); דא עקא שמשעה שהוכח כי לא הייתה הצדקה לרכישת בית בשטח הנטען, אין מקום לאשר את מלוא ההוצאות בגינו, והן יועמדו על פי האומדנא על סך של 20,000 ₪.

מר ברלינר אישר הוצאות הובלה ואריזה בעלויות שבין 5,000 ₪ ל-10,000 ₪, בהתחשב במעבר הכפול, הן לבית השכור ובהמשך לבית החדש. בהעדר קבלות בנדון, יאושר לתובעת סכום כולל של 10,000 ₪.

מר ברלינר אישר גם עלויות של נגרות מותאמת והמטבח כפי שהוצאו ע"י התובעת בסך של 20,000 ₪ להתאמת הנגרות ו-50,000 ₪ למטבח (עמ' 197 לפרוט'). ואולם, מדובר בהוצאה בסיסית לכל בית, ומשעה שהנגרות והמטבח בוצעו על ידי נגר, אין רבותא במידות שנדרשו על ידו, למעט עצם העובדה שנדרשו לרהט בית חדש.

בנתונים הקיימים ייפסק לתובעת סך של 351,000 ₪ עבור התאמת דיור בהיבט של תוספת השטח שנדרש לתובעת.

משלא שוכנעתי כי לא ניתן היה למצוא בית אחר בגודל מתאים [בישוב] או בסביבתה, במפלס הכביש, אשר ניתן היה להתאימו לצרכיה, תאושר השתתפות חלקית בלבד בהוצאות התובעים בגין הוצאות השכירות והתאמת הדירה הזמנית, ובגין בנייה החניה המקורה, הוצאות התיווך, האריזה ובנייה החניה המקורה, מעבר לעלות הבית עצמו; בסך הכל, תישא הנתבעת בהוצאות התובעת בגין התאמת הדיור בסכום של 500,000 ₪, כולל הפרשי הצמדה וריבית.

ניידות – רכבה של התובעת

36. א. התובעת מוגבלת בניידות בשיעור 100%.

פרופ' זייליג קבע כי התובעת "זקוקה למכונית מרווחת, ממוזגת, רצוי מסוג VAN, מותאמת למצבה ולפי המלצת המכון לבטיחות בדרכים, כך שתוכל לנהוג על כיסא הגלגלים האישי ובצורה זו להימנע מהמאמץ והשחיקה הדרושים בעת המעבר לאוטו ומחוצה לו. המכונית צריכה להיות מאובזרת בטכנולוגיה שתאפשר תקשורת נוחה עם משפחתה, חברה וכו'".

ב. המכון הרפואי לבטיחות בדרכים - הוועדה לגודל רכב - המליצה כי התובעת תנהג ברכב מסוג VAN מתוצרת קרייזלר גרנד וויאג'ר, עם מנוע 3,600 סמ"ק, ותשתמש באביזרים מיוחדים לנהיגה כולל מעלית להרמת כיסא הגלגלים לרכב.

אין חולק כי התובעת עושה שימוש קבוע ברכב, נוהגת בו בעצמה, וחרף נכותה הקשה כתוצאה מהתאונה, היא עשתה רבות כדי לנהל אורח חיים "נורמלי" ולהתמודד עם

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

מצבה ככל הניתן, ומשתדלת להיות פעילה חברתית ותרבותית מעבר לנסיעותיה לקבלת טיפולים רפואיים (ראו עמ' 117 לפרוט').

37. טיעוני התובעת וראיותיה

א. התובעת טענה והצהירה כי לאחר שחרורה מביה"ח, הוסעה לצורך קבלת טיפולים שיקומיים ורפואיים בחיפה ובמרכז הארץ על ידי חברת "נתיבי גוש שגב", וכן על ידי בעלה, שקיבל מהמעבידה שלו רכב גדול יותר לצורך הסעתה בסופי שבוע ולנסיעות משפחתיות; בשל כך נוכה ממשכורתו סכום עודף של כ-2,000 ₪. לטענתה, מסתכמת עלות ההסעות ע"י "נתיבי גוש שגב" עד לרכישתו של VAN על ידי התובעת בסך של 49,906 ₪ על פי קבלות, ובצירוף הפרשי הצמדה וריבית בסך של 56,435 ₪, ואילו עלות התשלום המוגבר בגין הרכב הגדול של הבעל מסתכמת בסכום של 20,000 ₪ במשך 10 חודשים.

התובעת הצהירה כי מספר חודשים לאחר שחרורה מביה"ח החלה ללמוד נהיגה על רכב נכים, ובשנת 12' קיבלה רישיון נהיגה מתאים עם הגבלות לנהיגה ברכב אוטומטי עם מנגנון יד מלא, בו מופעל הגה כוח, רכב המצויד בשתי מראות חיצוניות (ת/5).

התובעת רכשה רכב נכים מותאם למגבלותיה מסוג VAN כפי שאושר לה במל"ל, עם אבזור מותאם לנהיגה בכיסא גלגלים, הכולל גם מנגנון יד מלא (להלן ולעיל גם: הרכב או הוואן), ולאחר מיצוי זכויותיה במענקים ובהלוואות שניתנו ע"י המל"ל, שילמה את הפרש עלותו בסך של כ-28,000 ₪. (ראו את חוות דעתו של מר משה קצין, המומחה מטעם הנתבעת, אשר התובעת אינה חלוקה על הנחות היסוד שבה).

ב. התובעת הגישה חוות דעת של מר **בעז מוגילבקין**, שמאי ובוחן מוסמך (להלן: מר מוגילבקין), אשר התייחס בחוות דעתו (ת/24) לעלותו של רכב מותאם, הוצאות ניידות ואחזקת רכב, בהתייחסו לרכב אשר הומלץ כאמור לעיל, ואשר נרכש על ידי התובעת בפועל. על פי חוות דעתו, מחירו של VAN הוא כ-106,209 ₪ ומחיר האביזרים הוא כ-11,960 ₪. העלות החודשית של אחזקת הרכב והאבזור, לפי נסיעה בהיקף של כ-1,400 ק"מ לחודש, היא 4,445 ₪, ולפי נסיעה של כ-1,000 ק"מ לחודש היא כ-3,885 ₪. מר מוגילבקין לקח בחשבון כי התובעת קיבלה פטור מלא ממסים.

לטענת התובעת, היקף הנסיעות שלה בפועל הוא כ-1,400 ₪ לחודש, בטענה כי חלק ניכר מהטיפולים והמעקבים הרפואיים להם היא נדרשת נעשו בביה"ח "בני ציון" בחיפה, בבית לוינשטיין ברעננה, וחלק מהטיפולים הפיזיקליים נעשו מחוץ למקום מגוריה.

ג. משכך, ביקשה לפסוק לה עבור העבר והעתיד סכומים כדלהלן:

עבור הוצאות אחזקת הרכב עד חודש דצמבר 16' - סך של 54,801 ₪, ובצירוף הפרשי הצמדה וריבית סך של 60,394 ₪; עבור הוצאות הדלק סך של 67,759 ₪, ובצירוף הפרשי

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הצמדה וריבית סך 72,028 ₪ (על פי קבלות שצורפו לתצהיריו של הבעל ת/1 ות/2 בקלסרי הקבלות). החל מינואר 17' עד היום, משך 24 חודשים, לשיטת התובעת, סכום נוסף של 106,680 ₪ לפי 4,445 ₪ לחודש, בגין הוצאות טיפולים ברכב ודלק (ללא קבלות). בסך הכל ביקשה לפסוק לה עבור הוצאות ניידות ונסיעות מוגברות עד היום סכום של 343,537 ₪. לעתיד ועד תוחלת חייה, כאמור לעיל, ביקשה לפסוק לה סכום של 677,143 ₪.

38. טיעוני הנתבעת וראיותיה

הנתבעת לא חלקה על הקבלות שהוגשו על ידי התובעת לגבי הוצאות הניידות שלה והתשלום ל"נתיבי גוש שגב" עובר לרכישתו של ה-VAN, אך טענה כי התובעת לא הרימה את הנטל להוכיח את הבסיס לדרישתה לקבלת פיצוי נוסף בסך 20,000 ₪ בגין הרכב הגדול אותו קיבל בעלה לטענתם ממעבידו לצורך הסעתה בסופי שבוע; זאת, בהעדר מידע ונתונים על המועד בו קיבל את הרכב הגדול, לרבות אסמכתאות, תלושי שכר של הבעל לפני התאונה ולאחריה, אישור מעביד על סוג הרכב שהועמד לשימוש לפני התאונה ולאחריה, ובדיקת המועד בו נרכש הוואן. עוד לטענת הנתבעת, אין טענה זו של התובעת מתיישבת עם העובדה לפיה מחלקת ניידות במשרד הבריאות אישרה את הרכב לו זכאית התובעת עוד בחודש דצמבר 11'.

הנתבעת סמכה טיעוניה על חוות דעת של מר **משה קצין**, כלכלן (להלן: מר קצין), אשר ערך אף הוא תחשיב רלוונטי לרכבה המאושר של התובעת, כמפורט לעיל; לשיטתו, העלות החודשית לרכב שאושר לתובעת - בהיקף נסיעה של 1,000 ק"מ לחודש, המשקף נסיעותיה של אשה במצבה של התובעת - היא 2,254.67 ₪, והעלות החודשית הממוצעת לאביזרים היא 1,368 ₪, דהיינו - 3,641 ₪; המחיר של הרכב הראשון הוא 36,400 ₪.

התובעת ציינה כי מחוות דעתו של מר קצין עולה שעלותן של נסיעות בהיקף של 1,400 ק"מ עומד על 4,174 ₪ לחודש.

הנתבעת ביקשה להעדיף את חוות דעתו של מר קצין על פני חוות דעתו של מר מוגילבקין, בטענה כי מומחיותו ואמינותו בתחום בו ניתנה חוות דעתו מוכחת, הוא כלכלן המתמחה בתחומי, נתן משנה סדורה ומנומקת לתחשיביו, ואילו מר מוגילבקין הינו "קצין רכב" ושמאי רכב, ומומחיותו בהערכת שווי רכבים שניזוקו בתאונות אומדן תיקונים וירידת ערך כספית עקב בלאי או פגיעה מכנית וכיוצא בזה.

הנתבעת עמדה על הצורך לחשב את הפיצוי המגיע לתובעת באופן שישקף את עודף ההוצאות של התובעת לצרכי ניידות עקב התאונה, ביחס לעלויות הניידות שהיו לה עובר לתאונה, בעמדה על כך שסביר להניח כי לתובעת ולבעלה היה רכב גם לפני התאונה. עוד טענה כי יש להביא בחשבון כי קרובי משפחתה של התובעת יעשו שימוש ברכבה או ייהנו מקיומו במישרין או בעקיפין, ומדובר בטובת הנאה שיש להביאה בחשבון בהפחתה מסוימת של הפיצוי.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

בהעדר ידיעה אם היה לתובעת רכב משלה, הפנתה הנתבעת לפסיקה הנוהגת לפיה לכל אדם יש הוצאות חודשיות עבור ניידות, גם אם אינו בעל רכב, וכי יש לנכות באופן גלובלי עלות בגין הוצאות ניידות שאינן קשורות לתאונה; לטענתה, מר מוגילבקין התעלם לחלוטין משאלות אלה, חוות דעתו כללה עלות מלאה של ה-VAN ולא העלות ששולמה בפועל, היקף נסיעות חודשי של 1,400 ק"מ לכל תוחלת חייה של התובעת, שהוא גבוה לטענתה מעל הממוצע לנכים, ותוך התעלמות מהוצאות רכב וניידות, שהיו נגרמות לתובעת גם אלמלא התאונה. זאת, בהפנותה לע"א 61/89 **מדינת ישראל נ' אייגר** פ"ד מה(1) 580, שם הפחית בית המשפט העליון סכום גלובלי שעמד על 22% מהפיצוי בראש נזק זה, לעניין **נעים**, שם הופחתו 40% מסכום העלויות שנפסקו בגין החזקת הרכב, בהתחשב בכך שהרכב ישמש הן לנסיעות של הנפגע שאינן קשורות לתאונה ואשר היו מתבצעות ממילא, והן בני המשפחה אחרים.

משכך, הציעה להפחית 40% מהפיצוי בגין הוצאות הניידות של התובעת, ולחשבון לפי תוחלת החיים של התובעת, אשר עמדה לשיטתה על 73 שנים בלבד. על פי חישוביה עמד הפיצוי על סכום של 166,000 ₪ לערך. לכך הוסיפה עלות של רכישת רכב חד פעמית בסך 28,000 ₪, וסכום גלובלי של 50,000 ₪ לכיסוי הוצאות ניידות לעבר של התובעת מאז שחרורה מבית החולים, מבלי להתייחס לקבלות אותן צירפה התובעת לתצהירה. נוכח כל אלה, הציעה הנתבעת פיצוי בסכום של 244,000 ₪.

39. הוצאות ניידות לעבר ולעתיד

א. הפסיקה בתחום הניידות באה לידי ביטוי בדבריו של כב' הש' אור בע"א 3263/96 **קופת חולים כללית נ' ינון שבודי ואח'** פ"ד נב(3) 817 :

"כבר נפסק לא אחת, שבפסיקת עלות הוצאות רכישת והחזקת רכב לניזוק יש להתחשב בתועלת שתצמח מכך גם לבני משפחה אחרים אשר יעשו שימוש ברכב. יש גם לקחת בחשבון שהניזוק 'ככל אדם היה נושא במהלך חייו בהוצאות ניידות, בין אם היה רוכש רכב ובין אם היה משתמש בתחבורה ציבורית' ... לפיכך, כדי שהתובע יפוצה רק כשיעור נזקו ולא מעבר לכך, צריך היה להפחית את עלות הוצאות הניידות שהיו צפויות לו לולא הפגיעה המוחית מהעלות של רכישת והחזקת הרכב, על פי חוות הדעת שהומצאה לבית המשפט.

אין בידי גם להסכים לכך, שלבית המשפט אין כל ידע שיפוטי בעניין צרכיו של כל אדם להוצאות ניידות, אם ברכב ציבורי ואם בנסיעות ברכב פרטי שירכוש לעצמו. ...לא נותר, על כן, במקרה כזה, אלא לאמוד את שיעור ההפחתה בדרך אומדן גלובלי. כשם שלא אחת נדרש בית המשפט

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

לאמוד הוצאות או הפסדים צפויים בעתיד, כך יעשה גם בעניין עלותן הצפויה של הוצאות ניידות". (ההדגשה אינה במקור - ד.ס.).

התובעת הצהירה כי רכשה את ה-VAN בשנת 12' בעלות של 28,000 ₪, לאחר קבלת ההלוואה והמענק מהמל"ל; יש ממש בטענת התובעת כי לא הוכיחה נחיצותן של הוצאות נוספות, מעבר להוצאות שמומנו לה על ידי התובעת.

40. הוצאות ניידות לעבר

א. התובעת לא חלקה על זכותה של התובעת לקבל החזר עבור הוצאותיה בתקופה הראשונה, על פי קבלות בסך של 49,906 ₪, ובצירוף הפרשי הצמדה וריבית בסך של 52,500 ₪ במעוגל; התובעת זכאית לסכום זה, בניכוי הוצאות שהיו צפויות לה ללא התאונה, בשיעור 20% לתקופה זו; קרי, $52,500 \times 0.8 = 42,000$ ₪.

אשר לתשלום הנטען בסך 20,000 ₪ עקב גילום מס בשכרו של הבעל בשל קבלת רכב גדול יותר ממעבדו - לאחר שחרורה של התובעת מביה"ח - בהעדר ראיות של ממש בנדון, איני רואה לקבל טענה זו במלואה, אך פוסקת לתובעת פיצוי גלובלי נוסף הכולל עלויות דלק עודפות וכן הפרשי הצמדה וריבית, בסך 10,000 ₪. קרי, סכום כולל של 52,000 ₪.

ב. לעניין היקף נסיעותיה של התובעת בעבר בתקופה השנייה עד ינואר 17', מקובלת עלי חוות דעתו של מר מוגילבקין, שנעשתה לפי חישוב ממוצע שנעשה בעקבות קריאת הספידומטר של רכב התובעת לאחר כ-5 שנים בהן החזיקה ברכב, לגבי נסיעה של כ-1,400 ק"מ בחודש בשנים הראשונות לאחר התאונה. עם זאת, לא ניתן להתעלם מדבריה של התובעת עצמה בעדותה בבית המשפט, מהם עולה כי כמות הנסיעות שלה למרחקים ארוכים פחתה עם השנים, מסיבות שונות (היא לא נוסעת עוד לאמה במרכז הארץ, מקבלת פחות טיפולים, נוסעת פחות למרחקים ארוכים, ועוד). מכל מקום, גם מהוצאות אלה יש להפחית באופן גלובלי את עלותן של הוצאות הניידות שהיו צפויות לה לולא הפגיעה, לצורך ביקורים אצל אמה, חברות, התנדבות במקומות שונים, קניות, בילויים וכיוצא בזה. לפיכך, לגבי התקופה עד להכנתה של חוות הדעת של מר מוגילבקין, ייעשה החישוב על פי הקבלות שהוגשו.

אשר להוצאה החודשית עבור הרכב, ניתן להסתמך על חוות דעתו של מר קצין, כי העלות החודשית לרכב VAN, בניכוי הוצאות ניידות בסיסיות, היא 2,255 ₪ בצירוף עלות חודשית ממוצעת לאביזרים של 1,386 ₪ ובסה"כ - 3,641 ₪; מסכום זה יופחתו 40% בגין הוצאות ניידות שהיו נגרמות לתובעת ללא קשר לתאונה.

בנתונים אלה, עבור התקופה עד תחילתה של 17', ייפסק לתובעת פיצוי מעבר לסכום שהוכח לעיל - על פי הנתונים המפורטים בחוות הדעת של שני המומחים והוכחת ההוצאות

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

בקבלות, בהפחתת 40% המשקפים הוצאות ללא קשר לתאונה, כדלהלן: 60,394 ₪ +
72,028 ₪ = 132,422 ₪ $\times 0.6 = 79,453$ ₪ ובמעוגל 79,455 ₪.

החל משנת 17' ואילך ייערך החישוב על פי על פי חוות דעתו של מר קצין, אך בהתחשב בגילה ובדברים שעלו מעדותה; מסכום זה יופחת סך מסוים בגין תקופת שיקום ארוכה בה התובעת לא נהגה כמעט בגין שברים ברגליה, ניתוחים, אשפוז ממושך ותקופת החלמה. בסך הכל יעמוד הפיצוי לתקופה זו על סך של 55,000 ₪ במעוגל.

לכך יש להוסיף עלות רכישת רכב חד פעמית - 36,400 ₪ - לפי חוות הדעת של מר קצין, כולל הפרשי הצמדה וריבית.

הפיצוי בגין ראש הנזק של ניידות לעבר הוא 222,855 ₪.

ג. חישוב הפיצוי בגין ניידות לעתיד הוא - 3,641 $\times 115.9 \times 0.6$, דהיינו, 253,195 ₪.

לסיכום, הפיצוי בגין ניידות לעבר ולעתיד הוא 476,050 ₪.

ד. משהבהירה הנתבעת כי אינה מבקשת לנכות את מרכיבי ההלוואה העומדת שניתנה לתובעת בשעת רכישת ה-VAN יחד עם ניכוי גמלאות הניידות החודשיות, אין עוד צורך להידרש לטיעוני התובעת בנדון דידן, והפיצוי שייפסק להלן, הוא נוסף לסכומים אלה.

אביזרי עזר, ציוד, טיפולים רפואיים, נפשיים ופארא רפואיים ותרופות

41. פרופ' זייליג קבע את אביזרי העזר והציוד הדרושים לתובעת בחוות דעתו לפי הפירוט להלן:

"זקוקה לכיסא גלגלים אישי, מותאם אישית למצבה (המתבלה כל 5 שנים). זקוקה גם לכרית למניעת פצעי לחץ (המתבלה כל 3 שנים). זקוקה לכיסא שירותים עמיד בפני מים (המתבלה כל 3 שנים).

זקוקה גם לכיסא גלגלים ממונע. זקוקה למתקן לעמידה, עם תמיכות לגו ולגפיים התחתונות.

כמו כן, זקוקה למיטה מצוידת במנגנון להגבהה ולהורדה חשמלית עם אפשרות להרמה של המראשות. המזרון למניעת פצעי לחץ צריך להיות בלתי חדיר למים. זקוקה גם למנוף חשמלי, אשר יסייע למטפליה להעבירה למיטה או לכיסא גלגלים.

חוסר שליטתה על הסוגרים יגרום לצרכי כביסה רבים, ולכן תצטרך מכונת כביסה ומייבש. כמובן שיש לקחת בחשבון את הבלאי של אביזרים אלו במועד קצר יותר מהממוצע, וזאת בשל השימוש הרב. כמו כן, יש להתחשב במלאי בגדי החלפה.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

מאחר שהיא משותקת וקרוב לוודאי שתבלה זמן ממושך מהממוצע בביתה, יש צורך שיעמידו לרשותה אביזרים כגון: מחשב ותוכנות מיוחדות לאוכלוסיית האנשים עם מוגבלויות, טאבלט, סמארטפון וכיוצא בזה. במידת הצורך תזדקק גם להדרכה בהפעלת המכשור והתוכנות. בעתיד יתכן שתזדקק לאביזרים נוספים, אם וכאשר יפותחו. כמובן שכל האביזרים יצטרכו להיות מותאמים להפעלה על ידי נכים".

42. מיזוג אוויר מוגבר

א. פרופ' זייליג קבע כי "דירתה (של התובעת - ד.ס.) תצטרך להיות ממוזגת", וכי "מאחר שהיא משותקת (ו)קרוב לוודאי שתבלה זמן ממושך מהממוצע בביתה..." קרי, בשל מצבה ובשל נכותה שווה התובעת בביתה שעות רבות, ונדרשת לעלויות מיזוג מוגברות.

ב. התובעת הגישה חוות דעת של מר מוגילבקין, אשר ערך את חוות דעתו וחישוביו באשר לרכישת מזגנים, הוצאות להפעלה שוטפת והוצאות לחידוש מזגנים בחדרים שבהם תשהה התובעת ביחידת המגורים שלה שבביתה. לשיטתו, מזגן של 2.5 כ"ס עם צנרת לחלוקה בין החדרים ("דו מזגן" - מזגן עילי כפול) יספק את צרכיה של התובעת למיזוג חדר השינה וחדר המגורים, ויתכן שתזדקק למזגן נוסף. על פי חישוביו, ההוצאה החדשה על מזגן עילי כפול היא בסך של 628 ₪, וככל שיקבע צורך במזגן נוסף, תהיה עלותו החדשה 280 ₪, זאת מעבר להוצאות רכישה ראשונית בסכום של כ-10,500 ₪ לשני המזגנים.

ג. הנתבעת טענה כי פרופ' זייליג לא התייחס בחוות דעתו לצורך רפואי במיזוג בגין התאונה, כי מיזוג אוויר הוא סטנדרט כמעט בכל בית בישראל, וכי גם עובר לתאונה היה מיזוג אוויר בביתה של התובעת, והיו עלויות של הפעלת המיזוג לכלל בני הבית, ללא כל קשר לתאונה. עוד טענה כי התובעת הייתה פנסיונרית תקופה משמעותית לפני התאונה, מטבע הדברים שהתה בביתה יותר מאשר בעבר, וכי נוכח העובדה שהתובעת יוצאת מביתה מספר פעמים בשבוע לחוגים ולהתנדבויות, אין כל הבדל בשימוש במזגן לפני התאונה ולאחריה.

לחלופין ומטעמי זהירות, הגישה חוות דעת שערך מר קצין, וביקשה להסתמך עליה, בטענה שמומחיותו עדיפה על זו של מר מוגילבקין, מהטעמים שפורטו לעיל; לפי חו"ד זו, עלות רכישה והפעלה של שני מזגנים, בעלי 2 כ"ס ו-1.25 כ"ס - לצורך הסלון וחדר השינה - היא בסך חודשי של 394 ₪. בנוסף, אם התובעת תגור בבית קרקע או בדירה הצמודה לגג, תגדל העלות בכ-10%. עוד ציין כי אין להזדקק למיזוג בכל ימות השנה ועל כן אין לבצע חישוב אריתמטי רגיל במקדם היוון מלא.

מר קצין התייחס לחוות דעתו של מר מוגילבקין, וציין כי העלות הגבוהה אליה הגיעה נובעת מהעובדה שערך תחשיב למזגן גדול של 2.5 כ"ס שיופעל במשך כ-300 ימים בשנה ל-15 שעות כל יום.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הנתבעת בחרה להימנע מלערוך חישוב מותאם, בטענה שאין כל קשר בין המיזוג לנכות של התובעת.

ד. התובעת טענה כי העלויות המפורטות בחוות דעתו של משה קצין מתייחסות למזגנים קטנים וחלשים יותר, שספק אם באפשרותם לחמם ו/או לקרר חלל מרכזי כסלון, מטבח ופינת אוכל; יתירה מזו, מר קצין עצמו מציין בחוות דעתו כי ככל שמדובר בבית קרקע, יש להגדיל את העלויות המפורטות בחוות דעתו בכ-10%.

ה. לאחר שבחנתי את טיעוני הצדדים, סבורתני כי יש לקבל את שתי חוות הדעת באופן חלקי, דהיינו לשלב ביניהן. ראשית, פרופ' זייליג התייחס לצורך של התובעת בדירה ממוזגת, ואף קבע כי תשהה בביתה זמן רב מהרגיל; מאידך גיסא, יש ממש בטענה כי מרבית הבתים בישראל ממוזגים, וסביר להניח כי כך היה גם ביתה של התובעת, כפי שהתרשמתי מעדויותיהם של התובעת ובעלה, נוכח מחלת האסטמה ממנה סבלה, ובעיקר משבחרה התובעת להימנע מלהכחיש טענה זו של התובעת; מצד שלישי, יחד עם זאת, שוכנעתי כי התובעת נדרשה לרכוש מזגן נוסף לחדרה של המטפלת, וכן להפעיל את מיזוג האוויר בחדרים בהם שהתה היא עצמה למשך שעות רבות יותר, נוכח נכותה כתוצאה מהתאונה והסיבוכים שנגרמו בעקבות מצבה; אשר לגודל המזגן והחללים בבית, סביר להניח כי התובעת ובעלה רכשו מזגן מתאים לחללים הגדולים גם בביתם המקורי, והחישוב ייעשה רק לצורך התוספת הנדרשת בשל מצבה של התובעת.

אשר לעלות המזגנים, אני רואה להעדיף את חוות דעתו של משה קצין כבסיס לחישוב העלויות בתוספת 10% בשל היותו של הבית בית קרקע, ולנכות ממנה 50% בהתחשב הן בשימוש שנעשה במיזוג אוויר לפני התאונה על ידי התובעת ובעלה, הן בשימוש שנעשה לטובת בני הבית האחרים, והן בעצם העובדה שאין צורך להפעיל מזגן כל ימות השנה.

לאחר חישוב העלויות לעבר ולעתיד, יעמוד הפיצוי בגין מיזוג מוגבר על סך של 35,000 ₪ במעוגל.

43. עלויות כביסה וייבוש מוגברים

פרופ' זייליג התייחס לנושא הכביסה, כמפורט לעיל.

התובעת ביקשה להסתמך על חוות דעתו של מר **מוגילבקין** (ת/24) בדבר הוצאות כביסה וייבוש מוגברות של ביגוד וכלי מיטה; מר מוגילבקין קבע כי עלות חודשית של שתי הפעלות נוספות בשבוע, על כל הכרוך בכך, תעמוד על סך של 134.5 ₪ לחודש.

הנתבעת ביקשה להסתמך על חוות דעתו של מר קצין, שחישב את הוצאות התובעת עבור כביסה, הכוללת גם ייבוש, בהתחשב גם בהוצאה ההונית וההוצאה השוטפת לתחזוקת המכונות, לפי הפעלה אחת נוספת בלבד של המכונות בשבוע, בסך של 44.09 ₪ לחודש.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

בעקבות בחינת עמדתם של הצדדים, תחושב ההוצאה על פי שתי חוות הדעת גם יחד, באופן שהעלות החודשית הממוצעת הכוללת של כביסה וייבוש לצרכי התובעת, תעמוד על סדר גודל של כ-90 ₪. לאחר חישוב העלויות לעבר ולעתיד, ישולם לתובעת פיצוי בגין כביסה מוגברת לעבר ולעתיד בסך של 22,000 ₪ במעוגל.

44. חיתולים וציוד מתכלה

א. התובעת הצהירה, וגרסתה נתמכה על ידי גב' שיפמן, כי בשל חוסר השליטה שלה על הסוגרים, היא נזקקת ל-5-6 טיטולים ביום, לצנתרים, לשקיות שתן, לכפפות חד פעמיות, פדים סטריליים, מגבונים לחים, לסדיניות, סבון מיוחד ועוד. כמו כן, ציינה כי היא זקוקה למוצרי היגיינה שונים, לרבות שמנים, משחות, חומרי סיכוך וליחוד העור. בשל מצבה נגרם לה בלאי מואץ של ביגוד, הלבשה תחתונה, וכלי מיטה, שמיכות הניתנות לכיבוס, סדינים ומצעים, כריות ומגבות, גם זה בעלויות ניכרות. היא העריכה את הוצאותיה בגין רכישתו של ציוד זה - מעבר למה שמסופק לה ע"י הקופה - בסך ממוצע של כ-2,000 ₪ לחודש. משכך, ביקשה לפסוק לה עבור העבר את סכום הקבלות שצורפו לתצהירה (מאות במספר בנושאים שונים), ולעתיד - סכום כולל של 508,200 ₪.

הנתבעת טענה כי מדובר בהפרזה ניכרת, וביקשה לפסוק לה סכום גלובלי עבור בגדי החלפה, כמו גם אביזרים אחרים, והזכירה כי המומחה הזכיר בלאי מוגבר ובגדי החלפה, אך לא הזכיר טיטולים. מכל מקום, מר האס אישר את גרסת התובעת בדבר שימוש ב-5-6 חיתולים ליום (ואף יותר מזה) בדק את עלות החיתולים ב"יד שרה", ומצא כי עלותם של 12 חיתולים במידה אקסטרה לארג' היא 68 ₪, דהיינו עלותו של טיטול אחד בשנת 18' היא 5.66 ₪ (ראו חו"ד משלימה מאוגוסט 18').

משכך, יעמוד הפיצוי בגין החיתולים לעבר ולעתיד על סכום מעוגל של 185,000 ₪. ב. גב' שיפמן ציינה כי התובעת זקוקה ל-730 סדיניות לשנה, במחיר 2.5 ₪ ליחידה, דהיינו עלות של 152 ₪ לחודש. מר האס סבר שהיא זקוקה לכמות פחותה מזו, והגיע למסקנה בדבר עלות חודשית של 99 ₪.

גב' שיפמן ציינה כי מחיר חבילה של 100 כפפות חד פעמיות הוא 32 ₪, וקבעה שהתובעת זקוקה ל-90 זוגות של כפפות לחודש; מחיר חבילה של 100 כפפות סטריליות הוא 100 ₪, וקבעה שהתובעת זקוקה ל-250 זוגות כפפות בחודש. מר האס קבע כי ניתן לרכוש חבילה של 100 כפפות חד פעמיות, המספיקות לחודש ימים, במחיר 18.90 ₪, כך שהעלות החודשית של הכפפות תהיה 38 ₪ בלבד. גב' שיפמן ציינה כי קופסא של מגבונים לחים הוא 10 ₪, והתובעת זקוקה ל-6 קופסאות לשבוע. מר האס מצא כי עלות של ארבע חבילות של מגבונים היא 17 ₪, כאשר שתי חבילות מספיקות לחודש, כך שהעלות החודשית היא 8.5 ₪ בלבד.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

בנוסף לציוד הנזכר לעיל, קבעה גב' שיפמן שהתובעת זקוקה לציוד נוסף, אליו לא התייחס מר האס, כדלקמן: סדיני כותנה (20 יחידות לשנה) במחיר 130 ₪ ליחידה; ציפות כותנה (12 יחידות לשנה) במחיר 190 ₪ ליחידה; כרית מנוצות מצופה בחומר בלתי חדיר למים (6 יחידות לשנה) במחיר 100 ₪ ליחידה; ציפיות לכריות (50 יחידות לשנה) במחיר 32 ₪ ליחידה; שמיכה הניתנת לכביסה במכונת כביסה (2 יחידות לשנה) במחיר 290 ₪ ליחידה; מגבות רגילות (12 יחידות לשנה) במחיר 35 ₪ ליחידה; מגבות גדולות לרחצה (6 לשנה) במחיר 60 ₪ ליחידה; חומר חיטוי (3 יחידות לשבוע) במחיר 9.30 ₪ ליחידה; סבון פולידין (יחידה לחודש) במחיר 9.70 ₪ ליחידה; שקיות שתן לרגל (4 יחידות לחודש) במחיר 15 ₪ ליחידה.

ג. לאחר בחינה של חוות הדעת של הצדדים, מקובלות עלי הכמויות והעלויות שצוינו על ידי מר האס, מקום בו היו השניים חלוקים, משהתרשמתי כי ניתן למצוא מוצרים טובים למדי במחירים נמוכים מאלה שצוינו ע"י גב' שיפמן (כגון מגבונים לחים, כפפות חד פעמיות וכיוצא בזה), וכך גם לגבי הכמויות המתוארות על ידה. יש לזכור כי מר מוגילבקין מטעם התובעת התייחס לכביסה מוגברת של שתי מכונות לשבוע בלבד, דהיינו, אין צורך בכמויות הגדולות של הציוד הנוסף, המתוארות בחוות דעתה של גב' שיפמן.

בנתונים אלה ייפסק לתובעת סכום גלובלי עבור חיתולים, ציוד מתכלה ובגדים להחלפה בסכום כולל של 240,000 ₪ לעבר ולעתיד.

45. ציוד ואביזרי עזר:

א. התובעת טענה כי עם שחרורה מביה"ח נדרשה להצטייד באביזרי עזר לנכים, וכי הנתבעת נשאה בחלק מן המימון הנדרש לרכישת אביזרי העזר שהומלצו ע"י בית לוינשטיין (ת/17 - "אישור עבור הציוד הנדרש לשחרור מאשפוז"); בכלל זה מיטה חשמלית ומזרן מתאים, כרית ישיבה אחת למניעת פצעי לחץ, כיסא שירותים, כיסא גלגלים ידני עם העמדה, ומכשיר APT (מתקן אימון אקטיבי-פסיבי); כן טענה כי הנתבעת מימנה באופן חלקי רכישת כיסא גלגלים חשמלי ממונע, כאשר התובעת נאלצה להוסיף תשלום (בסך של 12,000 ₪) בעבורו. (ראו ת/1 על נספחיו; מוצגים ת/17 ות/17ג). עוד נטען כי התובעת נאלצה לרכוש מכספה "מדרגון" (בעלות של 34,000 ₪), כורסא מיוחדת (בעלות של כ-6,300 ₪), ציוד סיעודי (בעלות של כ-4,943 ₪), ומיטה ומזרון עבור המטפלת (בעלות של כ-7,400 ₪). כל זאת, בהסתמכה על תצהירו של הבעל ת/1 והקבלות שצורפו לו.

לדבריה, בהמשך רכשה גם מנוף מתקפל שמוכנס לרכב לצורך יציאות מהבית, בעלות של כ-8,000 ₪, וכן רמפה ניידת מנירוסטה שמשמשת אותה עבור כניסה למקומות ציבוריים לא נגישים אשר יש בהם מדרגה בכניסה, בעלות של כ-2,900 ₪.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

מטעם התובעת הוגשה חוות דעתה של גב' שיפמן, שפירטה את עלויות הציוד והאביזרים הנדרשים לתובעת לדעתה, ותדירות החלפתם.

עלות חודשית:	החלפה:	עלות:	אביזרים לפי חוות דעתו של פרופ' זייליג
365 ₪	החלפה כל 7 שנים לפי גב' שיפמן	עלות בסך של 28,600 אחזקה שנתית 300 ₪	מיטה חשמלית
276 ₪	החלפה כל 3 שנים	כ-9,960 ₪	מזרון נגד פצעי לחץ
1,003 ₪	החלפה כל 5.5 שנים	60,000 ₪ אחזקה שנתית 400 ₪ עלות החלפת מטענים פעם בשנתיים 2,000 ₪	כסא גלגלים ממונע קל משקל מנוע עזר וגיוי סטיק
144 ₪	החלפה כל 3 שנים	2,600 ₪ X 2	כרית ישיבה למניעת פצעי לחץ 2X
165 ₪	החלפה כל 2.5 שנים	4,950 ₪	כיסא שירותים ורחצה
524 ₪	החלפה כל 4.5 שנים	27,400 ₪ אחזקה שנתית 200 ₪	כסא גלגלים מכני עם העמדה חשמלית
144 ₪	כל 7 שנים לפי גב' שיפמן	10,000 ₪ אחזקה שנתית 300 ₪	מנוף חשמלי כולל ערסלים
100 ₪	החלפה כל 5 שנים	6,000 ₪	מחשב אישי מותאם עם תוכנות מותאמות
198 ₪	לפי גב' שיפמן החלפה כל 7 שנים	14,500 ₪ עלות אחזקה שנתית 300 ₪	עמידון
2,919 ₪			סה"כ עלות חודשית:

במסגרת חוות דעתה המליצה גב' שיפמן על ציוד ואביזרים נוספים מעבר לאלה שהומלצו בחוות דעתו של פרופ' זייליג: מנוף נייד - לצורך שימוש בחופשות ובלינה מחוץ לבית, כמפורט לעיל; תרמוסטט למים חמים למניעת כוויות שמחירו 900 ₪; מכשיר APT - אשר נרכש ומומן על ידי הנתבעת, והתובעת משתמשת בו מדי יום ביומו, כעולה מעדותה (עמ' 181 לפרוט); כריות גב לכיסא הגלגלים - כאשר הנתבעת מימנה כרית אחת עבורה; כורסת ישיבה, המיועדת למנוחה מחוץ לכיסא הגלגלים, שמחירה 6,300 ₪; שולחן אחות אילמת - משולב עם ארונית לצד המיטה, שמחירו 2,660 ₪. מחשב עם אביזרי עזר מותאמים שמחירו 6,000 ₪; שולחן מחשב מתכוונן - המאפשר תפקוד עם כיסא גלגלים, בעלות של 1,750 ₪, על פי המלצתו של פרופ' זייליג, שהמליץ על מחשב ותוכנות מיוחדות, וקבע מפורשות כי כל האביזרים יצטרכו להיות מותאמים להפעלה ע"י נכים; מערכת התראה ובקרה סביבתית, הכוללת מצלמה במעגל סגור, בעלות של 30,000 ₪, המשמשת לתובעת לצפייה, באמצעות מצלמות, בבאים אל ביתה ופתיחת השער והדלת, באומרה כי "אנשים

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

שהם נכים, הם רוצים לשלוט על הדברים. הם לא רוצים שעל כל דבר הם יבקשו. מספיק שהיא צריכה שיחליפו לה את החיתול וירחצו אותה. לפתוח את הדלת, אם היא רואה בתמונה אם זה הטכנאי של הטלויזיה או בת דודה או חברה, היא פותחת בעצמה" (עמ' 246 לפרוט').

התובעת ביקשה מביהמ"ש לפסוק פיצוי גם בגין עלותם של אביזרים אלה, כאמור בחוות דעתה של גב' שיפמן, אשר טענה כי הם אביזרים נחוצים, ומתבקשים גם עפ"י קביעותיו של המומחה עצמו, אף אם חלק מהציוד ומהאביזרים המצוינים על ידה נפקדו מרשימת ההמלצות של המומחה השיקומי; זאת בטענה כי בית המשפט אינו כבול להמלצותיו של המומחה, ובהדגישה את מומחיותה של הגב' שיפמן בתחומה.

46. הנתבעת מצדה פירטה בסיכומיה עלויות של הפריטים הרלוונטיים, וטענה כי במקום בו פרופ' זייליג לא ציין במפורש שיש להחליף את האביזר או המכשיר, הרי שרכישתו היא חד פעמית:

א. **מיטה עם מנגנון הפעלה** - הנתבעת רכשה לתובעת מיטה כולל מזרון נגד פצעי לחץ בתאריך 8/9/11, ו/או נתנה התחייבות לתשלום (להלן לצרכי יעילות: נרכש על ידי הנתבעת). הנתבעת לא התייחסה לעלות ההחלפה של המטענים – 84 ₪ בממוצע לחודש).

ב. **מזרון נגד פצעי לחץ** - נרכש ע"י הנתבעת. (לשיטתו של מר האס, מחיר המזרון הוא לכל היותר 4,200 ₪ ועלותו החודשית 138 ₪).

ג. **כסא גלגלים** - נרכש על ידי הנתבעת ביום 8/9/11. הכיסא תקין ולא הוכח שיש להחליפו. ההחלפה בעתיד במימון מלא של משרד הבריאות.
לשיטתו של האס, מחיר כיסא גלגלים קל משקל הוא 6,000 ₪, בעלות של 100 ₪ לחודש (לדגם LEGENDA-2 EXIGO), או 4,600 ₪, בעלות 77 ₪ לחודש (לדגם EXIGO-10).
האס ציין אמנם כי את כיסא הגלגלים מחליפים אחת ל-5 שנים, אך הוסיף כי כסאות הגלגלים המומלצים על ידו הנם מהדור החדש, חזקים, מחזיקים שנים רבות וכמעט לא נדרשים בהם תיקונים.

בהתאם לחוו"ד של מר האס, העלות החודשית היא 77 ₪ לחודש ובהיוון כפול - 11,585 ₪.
ד. **כסא גלגלים ממונע** לניידות בחוץ - הנתבעת רכשה כסא ממונע לתובעת בחודש 8/11. המומחה לא התייחס לאורך חיי הכיסא, והחלפתו בעתיד במימון מלא של משרד הבריאות.
מר האס סבר וטען כי גב' שיפמן הציעה כיסא בעל תכונות שמעלות את מחירו, מבלי שאלה נדרשו על ידי המומחה השיקומי. לשיטתו, עלות כיסא גלגלים ממונע שיתאים לתובעת היא 23,000 ₪, בעלות של 348.5 ₪ לחודש, והוא מוחלף אחת ל-5-6 שנים. לאחר סיום עדותו, במענה לשאלות בית המשפט, הוסיף מר האס כי עלותו של כיסא גלגלים ממונע מסוג MC2

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

היא 28,000 ₪ ועלות כיסא מסוג MC3 היא 35,000 ₪. מחיר תוספת לכיסא להטיה חשמלית של גב המושב הוא 5,000 ₪, ולכן המחיר המשוקלל של כיסא מסוג MC2 היא 33,000 ₪.

ה. **כרית לכסא גלגלים** - נרכש ע"י הנתבעת בחודש 8/11. מר האס סבור כי התובעת זקוקה לכרית אחת למניעת פצעי לחץ, בעלות של 800 ₪, וכי העלות החודשית היא 22 ₪.

ו. **כיסא שירותים ורחצה** - נרכש ע"י הנתבעת בחודש 7/11. ההחלפה בעתיד במימון מלא של משרד הבריאות. בהתאם לחו"ד של מר האס, עלות הכיסא היא 1,510 ₪, ועלותו החודשית היא 25 ₪ לחודש. לחלופין, יכולה התובעת לרכוש כיסא מדגם אחר בעלות של 3,280 ₪, 55 ₪ לחודש. את הכיסא יש להחליף אחת ל-5 שנים. בהתאם לחו"ד של מר האס, מדובר בהוצאה בסדר גודל שאינו עולה על 4,000 ₪.

ז. **מנוף להעברות** - הנתבעת רכשה לתובעת מנוף חשמלי עם שני ערסלים בתאריך 24/7/11, והמומחה לא קבע כי יש להחליף את המנוף. בניגוד לעמדתה של גב' שיפמן, לשיטתו של מר האס, התובעת זקוקה למנוף חשמלי בעלות של 9,000 ₪ בלבד.

ח. **עמידון** - בניגוד לחו"ד של גב' שיפמן, בהתאם לחו"ד של מר האס, העלות היא 7,000 ₪, והמומחה לא קבע כי יש להחליפו. מר האס לא התייחס לצורך במנוף נייד מתקפל לצורך נסיעות וטיולים, שעלותו לדעתה של גב' שיפמן היא 8,000 ₪, ולקביעתה כי יש להחליפו כל 10 שנים.

ט. **מכשיר APT** - הנתבעות רכשו לתובעת מכשיר זה בחודש 12/11 ממכון חגי, והמומחה לא קבע כי יש להחליפו. בניגוד לשיטתה של גב' שיפמן, לפיה עלותו היא 10,988 ₪, עלות אחזקתו השנתית היא 200 ₪, ויש להחליפו אחת ל-7 שנים, קבע מר האס כי עלותו של מתקן הכושר לו זקוקה התובעת היא 7,316 ₪.

אשר לצידוד הנוסף שהומלץ על ידי גב' שיפמן, מר האס סבור כי עלות שולחן אחות אילמת היא 464 ₪ בלבד, וכי מחיר שולחן עולה ויורד, בעל מגש האכלה עם נטייה זוויתית, הוא 649 ₪ בלבד, ולא כנטען על ידי התובעת.

התובעת התייחסה לטיעוני הנתבעת כי רכשה את מרבית הציוד והאביזרים הנדרשים לתובעת עבודה, טענה כי יש צורך באבזור נוסף כאמור לעיל ובהחלפתו, וביקשה לאשר לה פיצוי חד פעמי לרכוש אותו. התובעת אף ביקשה להעדיף את חו"ד של גב' שיפמן על פני זו של מר האס, בטענה כי אינו מומחה דיו בתחום השיקום, בהיותו עובד סוציאלי, והתייחסה לרכיבים שונים בחוות דעתו, אותם העריך במחיר נמוך מהציוד אותו רכשה הנתבעת עצמה עבור התובעת.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

47. ציוד ואביזרים - דיון

לאחר בחינת טיעוניהם של הצדדים בנדון, שוכנעתי כי הנתבעת רכשה עבור התובעת את הציוד והאביזרים הבסיסיים שפורטו על ידי הנתבעת לעיל, באיכות טובה, וככל שהתובעת החליטה לשדרגם לאיכות מצוינת, אין מקום לחייב את הנתבעת בגין תוספות אלה. לאחר חקירתם של המומחים מטעם הצדדים, וקבלתה של חוות דעתו המשלימה של מר האס מחודש אוגוסט 18', באתי לכלל מסקנה כי כסא הגלגלים הממונע אותו מימנה הנתבעת עבור התובעת, ואשר עלותו 34,500 ₪, עונה על צרכיה של התובעת, במשקלה ובמצבה, ויש לו מושב חשמלי עולה ויורד וכן הטייה של גב המושב; ככל שהתובעת תבקש לרכוש בעתיד את הכסא הטוב ביותר עבורה, מעבר לכסא שיסופק לה על ידי משרד הבריאות, אין מניעה כי תוסיף סכום כלשהו מכיסה. כאמור, מר האס בדק ומצא כי גם עלותו של כסא גלגלים קל עם מנוע עזר ו"גיוי סטיק" נעה סביב מחירים אלה - 35,000-36,000 ₪.

ככל שהתובעת החליפה את הציוד והאביזרים שנרכשו עבורה על ידי הנתבעת, היא זכאית לעלות ההחלפה, אך החל ממועד פסק הדין, על משרד הבריאות לספק לתובעת את כל הציוד הנדרש לה, ועל כן אין מקום להידרש לשאלה בדבר תכיפות הצורך בהחלפתו.

הגב' שיפמן אישרה כי המליצה לאשר לתובעת רכישה של ציוד ואביזרים מעבר להמלצתו של פרופ' זייליג, בטענה כי התובעת זקוקה להם, ומומחיותה בכך. לו סברה התובעת כי אביזר חיוני נשמט מחוות דעתו של מומחה השיקום, לא הייתה כל מניעה לפנות אליו בשאלת הבהרה. משבחרה להימנע מכך, איני רואה להטיל על הנתבעת מימון מלא של הציוד נוסף על הציוד שנקבע על ידי המומחה מטעם בית המשפט.

אשר לציוד הנוסף, הנחוץ לתובעת אליבא דגב' שיפמן - מנוף נייד בעלות של 8,000 ₪, אשר יש להחליפו כל 10 שנים (עלות חודשית של 67 ₪), כורסת ישיבה, בעלות של 6,300 ₪, אשר יש להחליפה כל 10 שנים (עלות חודשית של 53 ₪), מעבר למכשיר APT, וכרית גב לכסא גלגלים, שהומלצו על ידי פרופ' זייליג ונרכשו עבור התובעת על ידי הנתבעת, נראה כי התובעת אכן זכאית לקבל סכום מסוים עבורם. דא עקא שכורסת ישיבה טובה אינה מיוחדת דווקא לנכים, ויש לפסוק את ההפרש בינה לבין הכורסה הנטענת, ואילו לגבי המנוף, על פי חוות הדעת של מר האס, ניתן להשיגו בסכום נמוך מזה שנוכר בחוות דעתה של גב' שיפמן. אשר לבקשתה של התובעת לפסוק לה פיצוי משמעותי עבור מערכת התראה ובקרה סביבתית, הכוללת מצלמה במעגל סגור, מדובר בציוד שאינו מאפיין דווקא את צרכיה של התובעת הנכה, מה גם שהתובעת אינה יושבת לבדה בביתה, אלא מלווה בעובדת זרה 24 שעות ביממה.

אשר לעמדת הנתבעת ביחס לעלותו של הציוד הנחוץ לתובעת בנכותה, לא נעלם מעיני כי מר האס מטעם הנתבעת העלה טענות כנגד עלותו של חלק מהציוד שהומלץ על ידי גב' שיפמן, וכן טענה כי חלק מהציוד אושר ונרכש על ידי הנתבעת עבור התובעת, או שהאחרונה

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

נתנה התחייבות תמורתו, לרבות בעלויות המצוינות על ידה; כך לגבי מיטה מתאימה, כמפורט לעיל, עמידון בעלות של 27,400 ₪, וכסא גלגלים, לגביו התנהל "קרב" של ממש, למרות שהנתבעת עצמה אישרה רכישתו של כסא גלגלים מותאם לצרכיה הספציפיים של התובעת בעלות של 40,364 ₪ בשעתו (ת/17), אם כי התובעת רכשה כסא יקר יותר, בהוסיפה סכום של 12,000 ₪.

בסופו של יום הוברר כי הנתבעת הפעילה שיקול דעת ענייני בקשר לדרישותיה של התובעת, ומימנה עבורה ציוד ואביזרים ברמה טובה, לרוב בסדר גודל של המחירים שצוינו על ידי גב' שיפמן, ללא צורך בהתערבות שיפוטית בנדון; התובעת מצידה הציגה תעודת עובד ציבור בנוגע לציוד המסופק על ידי משרד הבריאות (ת/17א), אם כי טענה מפיה של גב' שיפמן כי לא אחת מספק משרד הבריאות ציוד זול מזה אותו מבקש הנכה, והנכה יידרש להוסיף מכספו, וכן כי לא תמיד הוא מספק את כל האביזרים וציוד העזר להם נזקק הנכה (עמ' 237, 252-253 לפרוט'; ראו גם דבריו של מר האס בעמ' 311 לפרוט').

לא בכדי התייחס כב' הש' עמית בענין פת (ע"א 3590/08 הנ"ל) לכמות האנרגיה והמאמצים שכל צד השקיע בהבאה של "סוללת מומחים" העוסקים בעלויות, צרכי שיקום, מיזוג, רכב, דיור וכדומה, והנודדת מתיק לתיק כמעין "קרקס נודד" הבא "לספק את הסחורה", תוך שהוא קורא למצוא פתרון שיוביל לקיצורם של הליכים אלה. וכך נאמר שם:

"כפי שעולה מפסק דינו של בית משפט קמא, וכך נמצאתי למד מניסיוני שלי, בתיקים מעין אלה מוקדשים משאבים רבים יתר על המידה בנושאים שמשקלם הכולל בשיעור הפיצוי אינו גדול, ולמצער, בנושאים שהשדה כבר נחרש בהם. הכוונה, בעיקר, לנושאים הקשורים בציוד ואביזרים, ועניין הדיוור, לגביו טורחים הצדדים ומביאים מומחים ושומאים. יש והעיסוק בנושאים אלה תופס את מרכז הבימה, לעיתים על חשבון הנושאים "הכבדים" של הפסד השתכרות ועזרת צד ג'. דומני כי בחלק נכבד מן המקרים ניתן להגיע מראש להסכמות בנושאים אלה שנחרשו בפסיקה ואין צורך להמציא את הגלגל בכל תיק מחדש. עורכי הדין העוסקים בתחום מכירים את ההלכות ואת הסכומים המקובלים בחלק נכבד מהפריטים ומהאביזרים. המחלוקת לגבי עלויות פריטי הציוד היא כמעט מן המפורסמות, באשר ניתן לרכוש כיסא גלגלים פשוט בעלות של אלפי שקלים או כסא גלגלים מתוחכם ומשוכלל בעלות גבוהה בהרבה, ואין לדבר סוף. כך, לדוגמה, מקובל שכסא גלגלים רגיל יש להחליף מידי 5 שנים וכרית ישיבה מדי 3 שנים. חישוב הפיצוי לעתיד בגין כל פריט ציוד צריך להיעשות על פי העלות החודשית של הציוד (מחיר הפריט לחלק למספר חודשי השימוש הצפויים + עלות התחזוקה החודשית אם

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

קיימת X היוון על פי תוחלת חיי הניזוק). בדומה גם בנושא הדיור. פעמים רבות הצדדים טורחים ומביאים חוות דעת שמאי על מנת להוכיח עלות רכישת דירה חדשה לניזוק או עלות בנייה של דירה חדשה. ברם, הפסיקה חזרה וקבעה כי הניזוק אינו זכאי לעלות של רכישת דירה חדשה אלא לעלות של התוספת הנדרשת בגין נכותו כגון הצורך בדירה בקומת קרקע או בדירה בבניין עם מעלית; הצורך בחדר נוסף עקב שרות מטפל זר, והצורך להתאים את הדירה למגורי הנכה. על כך יש להוסיף, לעיתים, את האצת הצורך לרכישת דירה. לכן, גם הסכומים בראש נזק זה על פי רוב ידועים וניתן להשאיר את הדברים לשיקול דעת בית המשפט בטווח הסכומים שמקובל לפסוק בראש נזק זה.

דומני כי הגיעה העת לייעל את ההתדיינות בתיקים מעין אלה, שהם סבוכים ממילא ומצריכים משאבי זמן ושיפוט רבים. יתכן והפתרון הוא בהאחדה או בקביעה של קווים מנחים של עלויות פריטי ציוד ואביזרים. שמא ניתן להקים ועדה של עורכי דין מתחום הנזיקין, כאלה המייצגים תובעים וכאלה המייצגים נתבעים, שתשב על המדוכה תוך התייעצות עם מומחים לדבר, ותפרסם קווים מנחים או תעריפים "מומלצים" שיוכלו לחסוך מזמנו של בית המשפט ומזמנם וכספם של הצדדים המתדיינים. אין לי אלא להביע תקוותי כי פורום הנזיקין בלשכת עורכי הדין "ירים את הכפפה" או יציע פתרון אחר שיהא בו כדי לייעל את הדיון באותם נושאים בתיקים מעין אלה".

אשר לטיב הציוד והאביזרים שעל המבטחות לממן, ולמשמעות הביטוי "השבת המצב (של הנפגע - ד.ס.). לקדמותו", יפים לעניינו דבריו של כב' הש' שמגר (כתוארו דאז) בעניין **נעים** דלעיל:

"דומה כי גם מוסכם, שאמת המידה ההולמת וההוגנת אינה יכולה להיות מגובשת רק לאור מאווייהם הסובייקטיביים של קרובים או אף של הנפגע עצמו, כאשר הוא מסוגל לדון בדבר...
סיכומו של דבר, ההוגן וההולם חופפים את הסביר ויכולים לשקף את החזרתו של המצב, ככל האפשר, לקדמותו". (ההדגשה אינה במקור - ד.ס.).

נוכח כל האמור לעיל, ובהתחשב גם בטיעוני הנתבעת, ייפסק לתובעת פיצוי כולל עבור מיזוג מוגבר, כביסה מוגברת, ציוד מתכלה לרבות חיתולים (גדולים מהממוצע), ציוד והשתתפות ברכישת אביזרים לעבר ולעתיד בסכום כולל של 350,000 ₪.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

טיפולים רפואיים ופארא-רפואיים, תרופות:

48. פרופ' זייליג, המומחה השיקומי מטעם ביהמ"ש קבע את צרכיה של התובעת בחוות דעתו לפי הפירוט להלן:

התובעת "נזקקת למעקב רפואי: שיקומי, ריאות, אורתופדי, נוירולוגי, אורולוגי למשך כל חייה, במוסד רפואי המתמחה בבעיותיה הייחודיות. במידה ויהיו סיבוכים רפואיים תזדקק לאשפוזים חוזרים (אורתופדיים, פלסטיים, שיקומיים וכדומה). תזדקק לבדיקת US של דרכי השתן כפעם בשנה ולבדיקות דם ושתן כפעם בחודש. זקוקה לטיפול תרופתי (לדוגמה, טיפול נגד כאבים וספסטיות).

בגלל החיים הסדנטרים שהיא מנהלת, נמצאת [התובעת] בסיכון גבוה לפתח מחלות של המערכת הקרדיו-וסקולרית, מחלות ריאות ובריחת סידן, ולכן תזדקק למעקב מסודר, כפעם בשנה-שנתיים, באחת המסגרות הקיימות ("סקר רפואי"). כמו כן, זקוקה לטיפול פיזיקלי (פיזיותרפיה/ריפוי בעיסוק/הידרותרפיה) לצורך שמירת טווחי תנועה והפחתת טונוס השרירים, בתדירות של כפעמיים-שלוש בשבוע למשך כל חייה. זקוקה לתמיכה וטיפול נפשי, אישי וזוגי, בתדירות של פעם בחודש או על פי קביעת המטפל, למשך כל חייה.

טיפולים שיתכן ואינם נכללים בסל הבריאות: יתכן ותזדקק לחסימות עצב-שריר, השתלת משאבת בקלוסל, הזרקות לשלפוחית השתן לצורך הרחבתה, טיפול באוסטאופורוזיס וכדומה. תזדקק לטיפולי שיניים בקליניקות בהן ישנה גישה לכיסא גלגלים ומיומנות למטופלים הסובלים מבעיות דומות.

פעילות גופנית: לצורך שימור המצב הגופני והנפשי, מומלץ להשתתף בענף כלשהו של ספורט נכים פעמיים בשבוע".

49. א. התובעת טענה, הצהירה והעידה כי היא נשאה ונושאת בעלויות של טיפולי שונים, לטענתה מעבר לאלה המסופקים ע"י קופ"ח במסגרת סל הבריאות, פיזיותרפיה, ריפוי בעיסוק, כירופרקטיקה, עיסוי רפואי, טיפולים נפשיים, תרופות, לרבות קנביס רפואי וכיוצא בזה.

התובעת המציאה קבלות וחשבוניות כבסיס לבקשותיה לקבלת תשלומים תכופים, ועדכנה את תצהירה ואת נספחיהם במהלך הדיון הממושך בתיק זה. התובעת צירפה גם קבלות רבות המלמדות על אכילה מחוץ לבית במסעדות, בפיצריות ובמזנונים קלים, בבקשה להשיב לה את הכספים שהוציאה, בטענה כי הוצאות אלה נעשו במסגרת נסיעות לטיפולים מחוץ [ל]ישוב כד גם צירפה קבלות ואישורים על הוצאות לצורך טיולים בארץ ובחו"ל, בטענה כי היא זכאית להחזר ההוצאות ששולמו לפחות עבור המטפלת שנסעה עמה ועם בני משפחתה לטיולים אלה, כפי שצוין לעיל.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

ב. גב' שיפמן חיוותה דעתה מטעם התובעת, כי האחרונה זקוקה לטיפולים הבאים : ריפוי בעיסוק, בעלות 250 ₪ לטיפול בבית ; פיזיותרפיה, בעלות 250 ₪ לטיפול בבית ; טיפול הידרותרפי, בעלות 175 ₪ לטיפול, בתוספת מנוי שנתי לבריכה עם חדר כושר המונגשים לכיסא גלגלים בעלות 3,000 ₪ ; טיפול פסיכולוגי במחיר 370 ₪ לטיפול פרטני ו-390 ₪ לטיפול משפחתי ; טיפול במרפאת כאב בעלות 350 ₪ לטיפול ; טיפול אלטרנטיבי בעלות 200 ₪ לטיפול. כן חיוותה דעתה כי התובעת תזקק לטיפול רפואי בבעיות חריגות : טיפול שיקומי, אורתופדי ואורולוגי, כל אחד מהם בעלות של 750 ₪ לטיפול.

אשר לטיפולים הפארא רפואיים, התובעת הצהירה כי לא קיבלה את כל הטיפולים להם היא זכאית, על אף נחיצותם, מפאת המעמסה הכספית הכבדה שהטילו עליה, וכי קיבלה רק את חלקם, עקב חסרון כיס (ת/4) ; לשיטתה, קופת חולים אישרה לה רק 12 טיפולים שנתיים, והיא צריכה לממן את יתרם בעלות של 250 ₪ לכל טיפול בביתה, בעצמה. לדבריה, אינה מקבלת טיפולי הידרותרפיה בעלות של 175 ₪ וריפוי בעיסוק בעלות של 175 ₪, משיקולי עלות, ובמקום זאת, היא משתתפת בחוג של סריגה ורקמה בעלות חודשית של 410 ₪ לחודש. אשר לפעילות גופנית בחדר כושר, היא נושאת בעלות חודשית של 280 ₪, ומקבלת טיפולי כירורפיקטיקה פעם בשבוע בעלות של 200 ₪ לטיפול. כן הצהירה כי היא מקבלת טיפול פסיכותרפי פרטני בלבד, בעלות של 350 ₪ לטיפול שבועי, בעוד שעלותו של הטיפול הזוגי היא 350 ₪ לטיפול. אשר לשיקום המיני, אין באפשרותה לממן.

התובעת תבעה לאשר לה פיצוי בגין 2 טיפולי פיזיותרפיה בשבוע, בעלות של 250 ₪, טיפול אחד של ריפוי בעיסוק בשבוע בעלות של 250 ₪, טיפול אחד של הידרותרפיה בשבוע, בעלות של 175 ₪, טיפול אחד של כירורפיקטיקה בשבוע, בעלות של 200 ₪, מנוי לחדר כושר בעלות של 280 ₪ לחודש, טיפול נפשי פרטני אחד בשבוע בעלות של 350 ₪ וטיפול זוגי נוסף אחת לשבועיים בעלות של 350 ₪, ובסך הכל טיפולים בעלות חודשית של כ- 7,019 ₪.

ג. אשר לתרופות אותם היא נוטלת, התובעת הצהירה כי עלותם החודשית עומדת על כ- 450 ₪ לחודש, מעבר לתרופות המסופקות ע"י קופת החולים, נוסף על התשלום עבור קנביס רפואי, אשר רכישתו עומדת על כ- 500 ₪ לחודש, דהיינו 950 ₪ לחודש, לכל ימי חייה.

כן ביקשה לאשר לה פיצוי עבור המעקב הרפואי שהיא נזקקת לו לפי עלויות מעקב בשר"פ, אשר יעלו לה עפ"י חוות דעתה של גב' שיפמן - 750 ₪, עבור כל התחומים - 3,750 ₪ בשנה, דהיינו עלות חודשית של 313 ₪.

התובעת צירפה מאות קבלות וחשבוניות בתחומים שונים, וביקשה החזר של כל הסכומים אותם שילמה במהלך השניים מאז התאונה, בסכומים של מאות אלפי ₪.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

50. טיעוני הנתבעת

א. הנתבעת ביקשה לדחות את מרבית טיעוניה של התובעת, בטענה כי החיבור המצרפי של כל דרישותיה של התובעת בגין ההוצאות מעבר לסל הבריאות מגיע לכדי למעלה מ-3 מיליון ₪, וכי מדובר ב"סכום דמיוני" לגבי אדם בגילה. משכך, הודיעה כי אין בכוונתה להתעמת עם כל פרט וכל חישוב מופרך של התובעת ולהציע לו אלטרנטיבה, באשר לטענתה התחשיב מתעלם לחלוטין הן מקביעותיו של פרופ' זייליג, והן מהוראות הדין, חוק ביטוח בריאות ממלכתי וכן מחוזר משרד הבריאות ת/17 העוסק בחובת מימון האביזרים לאחר ההליך המשפטי.

הנתבעת טענה כי הן על פי הדין והן מחוות דעתו של מר האס עולה כי רוב הטיפולים שהומלצו על ידי פרופ' זייליג כלולים בסל הבריאות, לרבות הפניה למכונים כנגד טופס 17, מכוסים על ידי קופות החולים, וחברת הביטוח אינה חבה בהם. לטענתה, כל התרופות והטיפולים הנחוצים לתובעת מצויים בסל הבריאות, וכי למעט סכום גלובלי לא גבוה, אין מקום לפסוק לתובעת סכומים אותם הוציאה, מבלי לעשות להקטנת נזקה. כך גם טענה כי התובעת הייתה מבצעת פעילויות אלה ללא קשר לתאונה, ויש להחזיר לה סכום גלובלי נמוך בהרבה מהמבוקש על ידה.

מר האס, אשר חוות דעתו הוגשה מטעם הנתבעת, ציין כי בהתאם לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, תוכל התובעת למלא את מלוא צרכיה בתחום הרפואי - לרבות בדיקות וטיפולים רפואיים, טיפולים תרופתיים, קבלת ציוד רפואי ושיקומי, אשפוזים ומעקב רפואי - מקופת החולים אליה היא משתייכת, ואין זה הכרחי שתקבל טיפולים בביתה. לשיטתו, עלויות הטיפולים להם נזקקת התובעת הן כדלקמן: ריפוי בעיסוק, בעלות 104 ₪ לטיפול דרך קופת החולים, או 140 ₪ לטיפול באופן פרטי; טיפול פיזיותרפי, בעלות 104 ₪ לטיפול דרך קופת החולים או 150-170 ₪ לטיפול ארוך טווח במכון פיזיותרפיה; הידרותרפיה, בעלות של 140 ₪ לטיפול באופן פרטי; טיפול פסיכולוגי כדלהלן: 30 טיפולים נפשיים בשנה ועד 60 טיפולים בשנתיים בעלות 160 ₪ לטיפול, ולאחר גמר הטיפולים בעלות 193 ₪ לטיפול דרך קופת חולים, או 250-300 ₪ לטיפול באופן פרטי.

עם זאת, אישר מר האס למעשה כי קופת חולים מאשרת רק כ-12 טיפולי פיזיותרפיה בשנה, והעיד כי טיפולים נוספים עולים 50 ₪ למי שמחזיק בביטוח רפואי מושלם, אם כי אישר כי מדובר בהתחייבות לשנה לפחות (עמ' 352 לפרוט', ש' 21; עמ' 353, ש' 4; עמ' 355, ש' 2); בעקבות שאלות השלמה שהופנו אליו, הגיש מר האס חוות משלימה ביום 14/8/18, הודיע כי ערך בירור במרכז ספורט של "אילין" בקרית חיים, ומצא כי ניתן להתקבל בו בכל גיל, ולהצטרף לאילין בכפוף לאישור ועדה; עלות המינוי השנתי בו היא 1,300 ₪ לחבר אילין ו-2,190 ₪ לאדם חיצוני. במרכז "אילין" תוכל התובעת לקבל טיפולי הידרותרפיה בעלות של 70 ₪ לטיפול לחבר ו-150 ₪ לטיפול לאדם חיצוני, ועיסויים בעלות של 45 ₪ לטיפול לחברי "אילין" בלבד. בנוסף, ישנם חוגים הכלולים במחיר המינוי השנתי לחברי "אילין"

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

כדלקמן: חוג מתיחות (בנוסף לפיזיותרפיה), חוג אמנות, חוג צילום, חוג יוגה, חוג ציור-אמנות.

התובעת קבלה על כך שמר האס הציע כי תיסע מ[הישוב] לקרית חיים לצורך קבלת טיפולים, מרחק של 35 ק"מ לשיטתה, וביקש לדחותה.

ב. לתמיכה בטיעוניה, הפנתה התובעת להוראותיו של תיקון 9 לחוק ההסדרים במשק המדינה (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנת הכספים 2002), תשס"ב-2002, וטענה כי רובם המכריע של הטיפולים הרפואיים העתידיים להם תזדקק התובעת, מכוסים על ידי קופת החולים. לפי הדין החל כיום, אין חברת הביטוח חבה בפיצויים למי שנפגע בתאונת דרכים בגין שירותי בריאות הכלולים בתוספת השנייה או בצו לפי סעיף 8(ז) לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, תשנ"ד-1994 (להלן: חוק ביטוח בריאות ממלכתי). בנוסף, הנפגע פטור מדמי השתתפות עצמית. כן הפנתה לסעיף 6(א)(5) לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, שם מפורטים כל השירותים הכלולים ב"סל הבריאות" להם זכאית התובעת, ובכללם שיקום רפואי, לרבות שיקום פסיכולוגי, טיפול שיקומי, דהיינו פיזיותרפיה, הידרותרפיה וריפוי בעיסוק. בהמשך טענה כי לפי סעיף 22 (א) לתוספת השנייה, אין הגבלה לגבי מספר טיפולי פיזיותרפיה שהתובעת זכאית לקבל, בהיותה חולה כרונית.

כן הפנתה לדבריו של כב' הש' ריבלין בע"א 1433/98 סועד חמד נ' גנאים אהלם (4/11/99), כדלהלן:

"סעיף 6 לחוק מורה כי במסגרת שירותי סל הבריאות, יינתנו שירותי רפואה בתחום האבחון, הרפואה המונעת, הטיפול האמבולטורי-לרבות טיפול נפשי, האשפוז, השיקום הרפואי והשיקום הפסיכולוגי, זאת בנוסף לשירותי רפואה בתחום הפיזיותרפיה, ריפוי בדיבור וריפוי בעיסוק. סל שירותי הבריאות כולל גם תרופות, מכשירים ואביזרי עזר רפואיים. מרבית הטיפולים הרפואיים והפרה-רפואיים שהתובעת תיזקק להם כלולים בסל שירותי הבריאות והיא תהא זכאית לקבלם בלא לשאת בעלותם....

הנתבעים יצאו במקרה זה ידי חובתם בהצביעם על הוראות החוק ועל רשימת השירותים המנויים בסל שירותי הבריאות".

אשר לטענת התובעת כי בתחילה קיבלה טיפולים באמצעות קופת חולים מכבי, וכי בהמשך נמסר לה שמספר הטיפולים הכלולים בסל הבריאות מוגבל, טענה התובעת כי התובעת לא הוכיחה מתי החלה לשלם עבור הטיפולים, מה הייתה תדירותם, ולא הסבירה מדוע לא ערערה על כך.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הנתבעת טענה כי פרופ' זייליג כרך יחד פיזיותרפיה, הידרותרפיה וריפוי בעיסוק, כאופציות חילופיות בהיקף נדרש של פעמיים-שלוש בשבוע, ולא כטיפולים מצטברים כאשר פיזיותרפיה ניתנת ללא הגבלה. משכך, ביקשה לחשב את עלות הטיפולים על פי עלות ממוצעת של פיזיותרפיה, הידרותרפיה וריפוי בעיסוק, בהיקף של פעמיים-שלוש בשבוע באופן הבא: עלות פיזיותרפיה 104 ₪ + הידרותרפיה 140 ₪ + ריפוי בעיסוק 104 ₪, קרי 116 ₪ לטיפול ממוצע; עלות זו בהיקף של 2.5 טיפולים בשבוע, דהיינו 290 ₪ לשבוע, מסתכמת בסכום של כ-1,247 ₪ לחודש.

ג. לעניין השימוש בקנביס רפואי לשיכוך כאבים, אשר הומלץ לתובעת בעבר - מר האס אישר כי הקנביס הרפואי שאושר לתובעת לא כלול בסל הבריאות (עמ' 350 לפרוט').

51. טיפולים רפואיים ופארא-רפואיים, תרופות - דיון

א. אקדים ואומר כי עיון שטחי במאות הקבלות והחשבוניות שצירפה התובעת מלמד כי יש להורות על שיפוי בגין הוצאות רבות, אך אין מקום להורות על החזר הסכומים הנתבעים במלואם. כך למשל, התובעת לא הוכיחה כי היא אכן נזקקת למעקב רפואי בשר"פ דווקא.

התובעת דרשה לקבל ציוד ואביזרים מעבר לאלה שנפסקו לה על ידי המומחה, פנתה למטפלים פרטיים מבלי להוכיח כי לא יכלה לקבל טיפולים דומים בקופת החולים, צירפה קבלות רבות המלמדות על סעודות במסעדות, טיולים בארץ ובחו"ל, בטענה כי על הנתבעת לשאת בהוצאותיה אלה; לא זו אף זו, חלק מהקבלות אינן נושאות פירוט, ויש קושי לקבל הגדרה כללית של חשבוניות למטרה זו או אחרת ללא פירוט; כך לגבי חשבונית בסדרי גודל של מאות שקלים, בהן צוין כי הן ניתנו עבור תרופות, ללא ציון מרשם או סוג של תרופה, שעה שכאשר נדרשו תרופות ספציפיות, צורפו התדפיסים הרלוונטיים והסכומים היו נמוכים באופן משמעותי. כך גם לגבי כיתוב כללי בחשבוניות מס, לרבות בחנות לסיטונאות מזון, כי ניתנו עבור מוצרי היגיינה בסכומים של מאות ₪ לפרקים, שעה שכאשר ניתנו עבור חיתולים, הדבר נכתב מפורשות בקבלות ובחשבוניות.

על אף האמור, זכאית התובעת לקבל פיצוי עבור השתתפותה בעלות הטיפולים הרפואיים והפארא רפואיים להם היא זכאית, והכלולים בסל הבריאות.

ב. הטיפולים להם זכאית התובעת על פי חוות דעתו של פרופ' זייליג כלולים בסל הבריאות, גם לשיטתו של פרופ' זייליג עצמו - אשר הקדיש פסקה נפרדת לטיפולים שאינם כלולים בו - ומחוות דעתו לא ניתן ללמוד כי התובעת זכאית לקבל טיפולים אלה בביתה דווקא. כן מקובלת עלי עמדת הנתבעת כי פרופ' זייליג המליץ על 2-3 טיפולים בשבוע, וכי מדובר באחד הטיפולים אותם ציין כאופציות לבחירת התובעת - פיזיותרפיה/הידרותרפיה/ריפוי בעיסוק.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

יצוין כי לאחר שבחנתי את חוות הדעת של גב' שיפמן ומר האס (בלשון רבים), וכן את מהלך עדויותיהם בבית המשפט, מקובלים עלי דבריו של מר האס לגבי האופציות הטיפוליות הפתוחות בפני התובעת, משחזקו בעניינים שונים בראיות נוספות, לרבות ראיותיה של התובעת עצמה.

הוכח כי התובעת פעילה, נוסעת ברכבה באופן קבוע למקומות שונים מחוץ ל[ישוב], ואין מניעה לכך שתקבל טיפולי פיזיותרפיה והידרותפיה, כמו גם טיפולים נוספים, כגון עיסויים, מתיחות וחוגים שונים במרכז הספורט של איל"ן בקרית חיים, במרחק של 32 ק"מ מ[הישוב] התובעת עצמה טענה בסיכומיה, משביקשה לאשר לה הוצאות רכב בהיקף של 1,400 ק"מ בשנה, כי חלק ניכר מהטיפולים והמעקבים הרפואיים להם נדרשה נעשו בביה"ח "בני ציון" בחיפה, בבית לוינשטיין ברעננה, וכך גם לגבי חלק מהטיפולים הפיזיקליים, אשר נעשו מחוץ למקום מגוריה.

חישוב העלויות של הטיפולים הניתנים במרכז הספורט נמוך מאלה שצוינו בחוות דעתה של גב' שיפמן, ובנתונים אלה ייערך החישוב על פי חוות דעתו של מר האס, אך בסכום גבוה מהמצוין לעיל.

התובעת הצהירה כי לא קיבלה את כל הטיפולים שהומלצו לה עקב חסרון כס, אך במקביל קיבלה טיפולי אוסטיאופתיה בסכום של כ-200 ₪ (לפחות עד שנת 16') אצל מר אימן שיבאן, מעבר לחוגים אחרים המתאימים לצרכיה הנפשיים; טיפולי האוסטיאופתיה או הכירופרטיקה אינם מנויים בין אלה שהומלצו על ידי פרופ' זייליג, אך יתכן כי מדובר בטיפול שהיו בו אלמנטים דומים לטיפולים שהומלצו על ידו.

בנתונים אלה, בהתחשב בחוו"ד הבסיסית של מר האס, ראיתי לחשב את העלות השבועית עבור 2.5 טיפולים של פיזיותרפיה או הידרותרפיה או ריפוי בעיסוק בסכום של 290 ₪ לשבוע, לכל אותם שבועות בהם התובעת אינה מקבלת טיפולים הניתנים במימון של קופות החולים.

ג. אשר לטיפולים בתחום **בריאות הנפש**, עיון בקבלות ובחשבוניות המס שהגישה התובעת מלמד כי התובעת התמידה משך שנים (לפחות עד שנת 16') בטיפול פסיכותרפיה אצל גב' איה בונה; דא עקא שסעיף 22(ד) לתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי קובע כי טיפולים פסיכולוגיים פרטניים ומשפחתיים כלולים בסל הבריאות, וכך נקבע גם בפסקי דין בנושא זה. העדפתו של נפגע לקבל טיפול פרטי על פני טיפול ציבורי אינו מקנה לו זכות לקבל החזר הכספים ששילם, בהעדר ראיה כי הייתה הצדקה ממשית לבחירתו זו; משהוכללו טיפולים פסיכולוגיים בסל הבריאות, יכלה התובעת לקבל טיפולים בתחום בריאות הנפש ללא תשלום, ולא עשתה להקטנת נזקה.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

אין די בטענת התובעת - אשר לא הוכחה - כי [בישוב] יש מטפלת אחת בלבד למבוגרים בקופת חולים "מכבי", כדי לאפשר לה לקבל החזר עבור טיפולים פרטיים אותם קיבלה משך השנים, על פי בחירתה, בהעדר ראיה כי התובעת ניסתה לקבוע תורים באופן סדיר אצל מטפלת זו או אצל מטפלים אחרים בסביבה והדבר לא עלה בידה; יתר על כן, כלל לא ברור מדוע חייבת התובעת לקבוע תורים דווקא [בישוב], שעה שהתובעת עצמה ציינה כי היא פעילה, נוסעת להתנדב במקומות שונים מחוץ ל[ישוב] פוגשת חברות במקומות אחרים, ואין לה קושי בניידות ברכבה.

לא נעלם מעיני פסק דינו של בית המשפט העליון ברע"א 7325/12 הפניקס הישראלי חברה לביטוח בע"מ נ' מכבי שירותי בריאות (12/11/13), מפי כב' השי' עמית, לפיו "בכל מקרה בו מתעורר ספק של ממש לגבי היקף הטיפולים או השירותים הרפואיים אותם זכאי הניזוק לקבל מקופת חולים על פי סל הבריאות, ברירת המחלף צריכה להיות חיובת של חברת הביטוח", אלא שעל התובעת לשכנע בדבר קיומו של ספק ממשי, ואין די בכך שהתובעת קיבלה סירוב מקומי לממן לה טיפול זה או אחר, מסיבות בלתי ברורות.

בנתונים אלה אני מעדיפה את חוות דעתו של מר האס לגבי הטיפולים הנפשיים הניתנים על ידי קופות החולים, ממנה עולה כי התובעת יכולה לקבל 60 טיפולים בשנתיים, בעלות של 160 ₪ לטיפול, ואם היא חפצה ביותר - טיפולים בעלות של 193 ₪ לטיפול. ניסיון העבר מלמד כי התובעת קיבלה טיפולים בהיקף נמוך מזה, גם בתקופות בהן קיבלה תשלומים תכופים, על אף שהייתה זכאית לטיפול נפשי שבועי.

אשר לעבר, אין הצדקה להיעתר לבקשת התובעת לפסוק לה החזר מלא על כל הטיפולים הנפשיים אצל גב' בונה או אצל מטפלים אחרים בתחום הנפשי בעבר, או לפסוק לה פיצוי עתידי שוטף בתחום זה, בהעדר ראיה כי ביקשה לקבל טיפול נפשי במסגרת סל הבריאות וסורבה; אשר לבני המשפחה, אין ראיה כי ביקשו להיות מטופלים או טופלו בטיפול נפשי תמיכתי בגינה, שעה שיש לזכור כי גם הבעל והבת היו מעורבים בתאונה המצערת. על אף האמור, בהתחשב בחוות הדעת של מר האס לגבי עלות הטיפולים דרך קופת חולים, בהתחשב בסיכון שכמות הטיפולים הממומנים על ידי קופת החולים מוגבלת, מיעוט המטפלים והצורך של התובעת בקבלת טיפול רצוף, אני רואה לפסוק לתובעת סכום גלובלי בנדון לעתיד ולעבר - לאחר בחינת הקבלות שהוגשו.

ד. בסך הכל יעמוד הפיצוי לעתיד בגין השתתפות התובעת בכל הטיפולים הרפואיים והפארא רפואיים הנדרשים לה על סך של 250,000 ₪. לעבר ייפסק לתובעת סכום גלובלי של 90,000 ₪ בגין הוצאות רפואיות לכל התקופה, כולל הפרשי הצמדה וריבית. לסיכום, הפיצוי שייפסק לתובעת עבור השתתפות בטיפולים רפואיים ופארא רפואיים לעבר ולעתיד יעמוד על 340,000 ₪.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

ה. **מכון כושר** - התובעת הצהירה והעידה כי הייתה מנויה בברכה [בישוב], אך לא נרשמה למכון כושר עד היום. הנתבעת טענה כי ספק אם תעשה כן בעתיד; מכל מקום, לטענת הנתבעת, משעברה התובעת ניתוח לקיצור קיבה עובר לתאונה, ואף השילה ק"ג רבים ממשקלה, סביר להניח כי התעתדה ללכת למכון כושר, והייתה מוציאה סכום זה ממילא.

בנתונים הקיימים, על אף האמור על ידי הנתבעת, נוכח המלצתו של פרופ' זייליג לגבי הצורך של התובעת בפעילות ספורטיבית כלשהיא לנכים לצורך שיקומה, ייפסק לתובעת לעתיד סכום שנתי עבור מנוי בברכה או במכון כושר - מעבר לסכום שהייתה מוציאה אלמלא התאונה - בסדר גודל של 1,500 ₪, לשנה, ובסך הכל 14,500 ₪.

52. תרופות וקנביס -

א. התרופות להן זכאית התובעת מצויות בסל הבריאות, אך שוכנעתי כי קיימת מידה מסוימת של השתתפות בעלותן, על אף היותה חולה כרונית.

לעניין הקנביס הרפואי שאושר לה בעבר, בחינת הקבלות שהגישה התובעת מלמדת כי היא לא השתמשה בקנביס באופן רציף. התובעת הגישה מספר קבלות אודות רכישתו של קנביס רפואי, אך זאת בעיקר עבור תחילת התקופה לאחר התאונה, לרבות בשנים 14-15', בתמיכה לבקשתה לקבל תשלומים תכופים נוספים על אלה שקיבלה בעבר; לאחר תקופה זו, לרבות בנספחים לתצהירה המשלימים, לא נמצאה חשבונית מס עבור קנביס רפואי; לפיכך, ייפסק לתובעת סכום גלובלי עבור השתתפות בתרופות הנכללות בסל הבריאות וקנביס רפואי בסכום כולל של 45,000 ₪.

53. השיקום המיני

א. פרופ' זייליג נדרש לתביעתה של התובעת לפיצוי בגין הצורך בשיקום בעקבות הפגיעה בתפקוד המיני, ובתשובתו לשאלת הבהרה מיום 5/5/17 קבע כדלהלן: **"ללא ספק ששיקום מיני חייב להיכלל ב"סל" השיקום של (התובעת) אם בני הזוג יהיו מעוניינים בכך"**.

משכך, מונה פרופ' רפי חירותי, מומחה ברפואה שיקומית, כמומחה רפואי מטעם בית המשפט בתחום השיקום המיני; פרופ' חירותי חיווה דעתו כי קיים צורך בשיקום מיני, וכי בשל העובדה שהתובעת ובעלה **"לא עברו תהליך כזה ועל מנת למנוע קיבעון של המצב כפי שהוא כיום, מומלץ שיעברו יחד תהליך שיקום מיני פרטני וזוגי"**, אשר יכלול הדרכה לשיפור חיי המין ותמיכה נפשית. בחצי השנה הראשונה, המליץ על טיפול פרטני בתדירות שבועית לכל אחד מבני הזוג, או לחלופין על טיפול דו-שבועי למשך כשנה. לאחר מכן, ניתן יהיה להפחית בתדירות הטיפול ולערוך פגישות חודשיות למשך שנה נוספת. במקביל, בחצי השנה הראשונה נדרש טיפול מיני-זוגי בתדירות דומה. לאחר סיום השלב הפרטני והזוגי, המליץ על "פגישה תחזוקתית" חודשית למשך שנה, ובהמשך לערוך מעקב כל שלושה חודשים. עלות פגישה טיפולית, שניתן לקבלה רק אצל מטפל שהתמחה בטיפול מיני בבעלי נכויות (שיקום מיני), היא כ-500 ₪.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

התובעת טענה, והנתבעת לא חלקה על דבריה, כי עפ"י קביעותיו של פרופ' חרותי, עלות הטיפולים בשנה וחצי הראשונות מסתכמת בסכום של 57,000 ₪ (500 ₪ X 114 טיפולים), ומעקב אחת ל-3 חודשים יעלה 2,000 ₪ בשנה (16,415 ₪ - לאחר היוון כפול), ובסך הכל - 73,415 ₪.

54. אשר להיקף הפיצוי ההולם בגין הוצאות רפואיות, ראו דבריו של כב' הש' עמית בענין רוזנר (ע"א 7099/16 הנ"ל):

"22. הוצאות רפואיות: בית המשפט ערך חישוב מפורט של ההוצאות הרפואיות להן יזדקק ע' בהמשך חייו, והגיע לסכום כולל של 985,000 ₪... בערעור נטען כי מרבית ההוצאות שנמנו כלולות בתוספת השנייה לחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994, מה גם שהתובעים לא הוכיחו הוצאות בפועל למרות שחלפו תשע שנים מיום התאונה. בית משפט קמא אמנם נתן דעתו לאחריותן של קופות החולים מכוח החוק, ועדיין סבורני כי הפיצוי בראש נזק זה מצדיק התערבות, וראוי להעמידו על סכום כולל של 750,000 ₪, היינו הפחתה של 235,000 ₪".

עוד ראו דבריו בע"א 8930/12 הפניקס הישראלי חברה לביטוח בע"מ נ' צחי טוויג (31/7/14), כדלהלן:

"אשר לפיצוי בסך 100,000 ₪ בגין הוצאות רפואיות – אלה אכן לא הוכחו כדבעי, אך איננו רואים להתערב בראש נזק זה, משהשתכנע בית משפט קמא כי המשיב נדרש לטיפולים שונים, בעיקר טיפולים של רפואה משלימה וטיפול פסיכולוגי לו ולאשתו, שאינם מכוסים בסל הבריאות".

נוכח כל המקובץ, לרבות אישורו של מר האס מטעם הנתבעת כי על התובעת להשתתף בעלות הטיפולים והתרופות שהיא זקוקה להם, ומששוכנעתי כי התובעת אכן הוציאה הוצאות רפואיות בפועל, ייפסק לתובעת פיצוי בגין הוצאות רפואיות כולל עלותו של השיקום המיני, בסכום כולל של 472,915 ₪, לרבות הפרשי הצמדה וריבית, אשר יכלול גם עלויות של השתתפות בבדיקות ובמעקב להם תזדקק התובעת בהמשך הדרך, והמצויים בסל הבריאות.

55. **שיעורי ההיוון** - למעלה מן הצורך ולמען הסר ספק, אין עוד צורך להידרש למחלוקת בין הצדדים לגבי שיעורי ההיוון, או אופן החישוב של ניכוי המל"ל, משנפתרה מחלוקת זו בפסיקתו של בית המשפט העליון. ראו לענין זה דבריו של כב' הש' עמית בע"א 2278/16 **פלוגית נ' מדינת ישראל** (12/3/18), וכן בע"א 3751/17 **המאגר הישראלי לביטוחי רכב (הפול) נ' פלוגי** (8/8/19), שם נקבע כי חרף השינוי בתקנות הביטוח הלאומי (היוון),

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

תשל"ח- 1978 - לפיו ינוכו גמלאות המל"ל על פי שיעור היוון של 2% - לעת הזו יש להותיר את שיעור ההיוון ללא שינוי, ומשכך, יעמוד שיעור ההיוון של הפיצוי הנפסק לניזוקים על 3% (ראו דבריו גם ע"א 2278/16 פלונית נ' מדינת ישראל (12/3/18)).

56. למעלה מן הצורך ולמען הסר ספק, אין עוד צורך להידרש למחלוקת בין הצדדים לגבי שיעורי ההיוון. בע"א 3751/17 המאגר הישראלי לביטוח רכב (הפול) נ' פלוני (8/8/19), מפי כב' הש' עמית נקבע:

"12. אקדים את המאוחר ואציין כי ההליך הנוכחי קיבל נופך עקרוני ונפרשה בו יריעה רחבה, אך בסופו של דבר הגענו למסקנה כי יש להותיר את שיעור ההיוון בנזיקין ללא שינוי...
75. לפיכך אציע לחברותיי לקבוע כי שיעור ההיוון בנזיקין יעמוד על כנו...".

57. ריכוז סכומי הפיצוי בגין נזקיה של התובעת:

נזק לא ממוני	₪ 192,000
הפסדי שכר בעבר	₪ 50,000
עזרת צד שלישי בעבר	₪ 1,009,870
עזרת צד שלישי בעתיד	₪ 1,621,000
עזרת צד ג' בחופשה	₪ 100,000
עזרה בניקיון לעבר ולעתיד	₪ 52,160
פיצוי בגין עזרת המשפחה לעבר	₪ 240,000
התאמת דיור ושכירות	₪ 500,000
ניידות בעבר ובעתיד	₪ 476,050
מיזוג, כביסה, ציוד מתכלה, ציוד ואביזרים	₪ 350,000
תרופות, טיפולים פארא-רפואיים, לרבות שיקום מיני	₪ 472,915
סה"כ:	₪ 5,063,995

על סכום זה ייוספו שכ"ט עו"ד בשיעור של 13% ומע"מ כחוק והוצאות משפט.

58. ניכויים

א. ניכויי מל"ל - עפ"י חוה"ד של מר גד שפירא מיום 8/5/18, מטעם הנתבעת, שנערכה על בסיס ריבית להיוון בשיעור של 2%, מסתכמים תקבולי המל"ל מגמלאות "נכות כללית" בסך של 237,781 ₪, מגמלאות "שירותים מיוחדים" בסך של 850,232 ₪, ומגמלאות "ניידות" בסך של 871,713 ₪; בסך הכל - 1,959,726 ₪.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

הנתבעת ביקשה לנכות מסכום הפיצויים שישולם לתובעת את סכומי הגמלאות כולל ריבית על תשלומי העבר, בסך כולל של **2,002,647** ₪ (קצבת ניידות - 884,681 ₪, קצבת שירותים מיוחדים - 863,536 ₪, נכות כללית - 254,430 ₪), והבהירה כי הלוואה עומדת, הלוואה מקרן הלוואות ואביזרים לרכב בסכומים של כ- 455,504 לא ינוכו.

התובעת ביקשה לנכות את גמלאות המל"ל לפי שיעור היוון זהה לשיעור ההיוון שישמש לחישוב הפיצויים, לפי חוות דעתו של מר רמי יוסף.

הנתבעת טענה כי נוכח חלוף כשנה מאז שהוגשו חווה"ד האקטואריות האחרונות בתיק, מבקשת ליתן בדיקה - כמקובל לטענתה - פרק זמן של 30 יום לאחר מתן פסק הדין, על מנת להגיש חווה"ד אקטואריות עדכניות לאותו מועד, ועל דרך עדכון תקופתי גרידא.

לענין ניכוי גמלאות המל"ל, הפסיקה קבעה כי יש מקום להוסיף ריבית לגמלאות אלה.

ב. תשלומים תכופים - לתובעת שולמו תשלומים תכופים בסכום כולל שכר טרחה, בסך של 995,880 ₪, ובשערוך להיום – **1,085,000** ₪, זאת מעבר להתחייבויות ותשלומים לספקים שונים, שאינם שנויים במחלוקת.

התובעת ביקשה לנכות את הסכום נטו בהפחתה של שכ"ט בסך 13% - **864,404** ₪.

הנתבעת התנגדה לבקשת התובעת, בטענה כי מאחר שהתשלומים התכופים כוללים שכ"ט ומע"מ, הרי שיש לנכותם מהסכום הכולל שנותר, לאחר ניכוי המל"ל, ולאחר הוספת שכ"ט עו"ד ומע"מ. זאת, תוך הפנייה לדבריו של כב' הש' ריבלין בע"א 841/02 **ששון נ' אבנר איגוד לנפגעי רכב בע"מ**, פ"ד נח (4), 865 (2004).

נוכח ההלכה הפסוקה בנדון דידן, ינוכו התשלומים התכופים מסכום הפיצויים שנפסק לתובעת, לאחר ניכוי גמלאות המל"ל, ולאחר שיתווסף ליתרה שכ"ט עו"ד ומע"מ.

סוף דבר 59.

התוצאה היא כי הפיצוי המגיע לתובעת עומד על סך של 5,063,995 ₪, ובמעוגל - **5,064,000** ₪.

מסכום זה ינוכו תגמולי המל"ל, על פי חוות דעת עדכנית שתוגש לבית המשפט עד יום 15/12/19, בצירוף ריבית על תשלומי העבר, ליתרה ייוספו שכ"ט עו"ד ומע"מ, ולאחר מכן ינוכו התשלומים התכופים במלואם.

המזכירות תעביר עותק מפסק הדין לב"כ הצדדים.

בית המשפט המחוזי בחיפה

ת"א 54745-12-11 . נ' ואח'

ניתן היום, י"ח חשוון תשפ"א, 05 נובמבר 2020, בהעדר הצדדים.

דיאנה סליג, שופטת, סגנית הנשיא

פסק הדין לפרסום ללא פרטים מזהים ניתן היום, י"ח חשוון תשפ"א, 05 נובמבר 2020, בהעדר הצדדים.

חתימה